

Złożenie pracy online:

2013-02-07 20:38:49

Kod pracy:

9218

Marek Kosiński
(nr albumu: 19339*PO/SUM)

Praca magisterska

Przestępczość nieletnich na terenie Nowego Sącza w latach 2003 - 2011

Juvenile delinquency on the area of Nowy Sącz in the years 2003 - 2011

Wydział: Nauk Społecznych i Informatyki

Kierunek: Politologia

Specjalność: instytucje i administracja publiczna

Promotor: dr Marcin Poręba

*Składam serdeczne podziękowania
dr Marcinowi Porębie
za pomoc i cenne wskazówki podczas
pisania tej pracy. Dziękuję też wszystkim
tym, którzy przyczynili się do jej
powstania.*

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	5
Wstęp	6
Rozdział I – Problematyka przestępczości nieletnich w literaturze	
1.1 Geneza praw dziecka.....	9
1.2 Pojęcie przestępczości nieletnich w kryminologii.....	12
1.3 Podstawowe pojęcia związane z tematem pracy.....	13
Rozdział II – Zjawisko przestępczości nieletnich	
2.1 Przestępczości nieletnich na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia, rozmiar i dynamika	16
2.2 Charakterystyka przestępczości nieletnich.....	21
2.3 Terytorialne zróżnicowanie przestępczości nieletnich.....	26
2.4 Działania podejmowane na rzecz zapobiegania przestępczości i demoralizacji nieletnich.....	29
Rozdział III – Społeczne uwarunkowania przestępczości nieletnich	
3.1 Uwarunkowania rodzinne.....	44
3.2 Środowisko szkolne.....	48
3.3 Oddziaływanie rówieśników, wpływ środowiska przestępczego...	51
3.4 Uwarunkowania zdrowotne.....	54
Rozdział IV – Założenia Metodologiczne badań własnych	
4.1 Przedmiot i cele badań.....	57
4.2 Metody, techniki i narzędzia badań.....	59
4.3 Teren badań.....	61
4.4 Organizacja i przebieg badań.....	66

Rozdział V – Przestępczość nieletnich na terenie Nowego Sącza w świetle badań własnych oraz analizy danych statystycznych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu w latach 2003 – 2011

5.1 Analiza danych metodologicznych.....	68
5.2 Badania ankietowe	82
5.3 Wywiady środowiskowe z mieszkańcami Nowego Sącza.....	88
5.4 Podsumowanie i wnioski.....	95
Zakończenie.....	98
Bibliografia.....	100
Spis tabel i rysunków.....	103
Aneks.....	105
1. Wzór kwestionariusza ankiety	
2. Wzór kwestionariusza wywiadu	

WYKAZ SKRÓTÓW

- (k.k.) Ustawa Kodeks Karny z dnia 6 czerwca 1997 roku
- (k.k.s.) Ustawa Kodeks Karny Skarbowy z dnia 10 września 1999 roku
- (k.p.k.) Ustawa Kodeks Postępowania Karnego z dnia 6 czerwca 1997 roku
- (k.w.) Ustawa Kodeks Wykroczeń z dnia 20 maja 1971 roku
- (u.p.n.) Ustawa o Postępowaniu w Sprawach Nieletnich z dnia 26 października
1982 roku

WSTĘP

Tematem niniejszej pracy jest *Przestępczość nieletnich na terenie Nowego Sącza w latach 2003 – 2011*.

Zjawisko przestępczości wśród dzieci i młodzieży to problem społeczny. Jest przedmiotem badań naukowych i dyskusji na całym świecie. Narzekanie dorosłych na zachowanie młodzieży stanowi nieodłączny element życia. Zachowanie młodych często jest potępiane przez społeczeństwo. Większość występków popełnianych przez młodzież wynika z chęci przekroczenia bariery wiekowej i bycia dorosłym. Ograniczenie skali tego zjawiska wymaga ścisłej współpracy przede wszystkim rodziców, szkoły oraz policji, ale także przedstawiciele kryminologii, psychologii, prawa i socjologii. Celem tych działań powinno być budowanie programów prewencyjnych przeciwdziałających negatywnym skutkom przestępczości nieletnich. Powstało wiele różnych teorii, które usiłują wytłumaczyć zjawisko związane z przestępczością wśród nieletnich. Każda z nich nosi część wiedzy na ten temat a ich zasługi są oczywiste. Należy jednak pamiętać o tym, że nie one są najważniejsze, lecz najważniejszy jest sam człowiek. Powstałe teorie są pomocne w procesie poznawania zjawiska pomagają w opracowaniu procedur zapobiegawczych. Tak, więc mając do czynienia z młodym człowiekiem o zaburzonej osobowości, który popełnił czyny przestępcze, musimy mieć na uwadze wielką różnorodność sposobów podejścia diagnostycznego i terapeutycznego. Niejednokrotnie od tego wyboru zależy precyzja osiągniętych wyników, dobór właściwego procesu resocjalizacji i przystosowania nieletniego do funkcjonowania w społeczeństwie w tym względzie jest sprawą kluczową.

Istotą pracy jest zbadanie zjawiska przestępczości nieletnich na terenie Nowego Sącza. W celu poznania omawianego problemu posłużono się analizą bibliografii fachowej jak również doświadczeniami zdobytymi w trakcie pracy zawodowej w Komendzie Miejskiej Policji w Nowym Sączu. Wiedza ta poparta została danymi z raportów policyjnych, wywiadami oraz ankietami. A także rozmowami z osobami związanymi zawodowo i społecznie pracą wśród nieletnich. Wszystkie te informacje

były istotne w podejmowaniu praktycznych rozwiązań w trakcie przygotowywania pracy oraz opracowywania opinii i teoretycznych wywodów.

Analiza literatury wskazuje, iż ustalenie przyczyn przestępczości jest sprawą skomplikowaną, gdyż zjawisko to jest konsekwencją zaistnienia wielu a nie jednego czynnika. Mogą to być zaniedbania wychowawcze, demoralizujący wpływ środowiska rodzinnego czy rówieśniczego, niewydolność instytucji opiekuńczo - wychowawczych czy zaburzenia zdrowia psychicznego. W pracy tej zwrócono również uwagę na zachowania młodzieży przejawiane poprzez bunt wynikający z niezadowolenia i nieakceptowania ogólnie przyjętych norm społecznych. Poza zbadaniem przyczyn i patologii wśród dzieci i młodzież omówiono sposoby przeciwdziałania i zapobiegania przestępczości nieletnich.

Przedstawiona problematyka związaną z przestępczością wśród nieletnich przeprowadzone badania oraz wypływające z nich wnioski pozwolą na zapoznanie się w szerszym kontekście z problematyką przestępczości nieletnich na terenie Nowego Sącza.

Treść omawianej pracy ujęto w pięciu rozdziałach.

W rozdziale pierwszym przedstawiona została odpowiedzialność prawna nieletnich na przestrzeni dziejów. Wyjaśnione zostały również podstawowe pojęcia ustawowe oraz podana została definicja przestępczości.

Rozdział drugi opisuje zjawisko przestępczości nieletnich. Pokazany został rozmiar i dynamika przestępczości na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia. Ważną rzeczą zawartą w tym rozdziale jest charakterystyka przestępczości nieletnich (wiek nieletnich sprawców, miejsca dokonywanych przestępstw oraz rodzaje przestępstw) jak również terytorialne zróżnicowanie przestępczości. Na zakończenie rozdziału opisane zostały działania, które są podejmowane na rzecz zapobiegania przestępczości.

Rozdział trzeci poświęcono społecznym uwarunkowaniom przestępczości nieletnich to zarówno opis różnych środowisk, w jakich nieletni dorasta zdobywając pierwsze doświadczenia życiowe, wpływ rodziny rówieśników oraz środowiska przestępczego na nieletnich, jak również uwarunkowania zdrowotne, które mogą być przyczyną wejścia na drogę przestępczą.

Rozdział czwarty przedstawia metodologię badań własnych. Opisane zostały: cel badań, problem badawczy, metody i techniki badawcze. Scharakteryzowany został teren badań. Przedstawiona została organizacja i przebieg badań.

Rozdział piąty przedstawia opracowanie badań własnych na temat przestępczości nieletnich na terenie Nowego Sącza w latach 2003-2011.

Rozdział I

PROBLEMATYKA PRZESTĘPCZOŚCI NIELETNICH W LITERATURZE

1.1 Geneza praw dziecka.

Od najdawniejszych czasów obserwujemy w systemach odpowiedzialności karnej tendencję do łagodniejszego karania dzieci i młodzieży będących sprawcami czynów przestępczych. W historycznym rozwoju zasad odpowiedzialności nieletnich decydującą rolę odegrał niewątpliwie schemat wypracowany przez prawo rzymskie¹. Prawo rzymskie tzw. Prawo XII Tablic przewidywało surową karę dla złodziei biorąc pod uwagę wiek sprawcy. Uwzględniało wyjątki dla nieletnich poprzez oddanie ich spraw w ręce pretora i dopuszczenie możliwości naprawienia szkody².

Ustawodawstwo rzymskie, w epoce późnego cesarstwa (VI w.n.e), przyjęło następujące granice wieku nieletnich:

- 1) Dzieci - do 7 roku życia,
- 2) niedojrzali, tzn. dziewczęta w wieku od 7 - 12 lat i chłopcy w wieku od 7- 14 lat,
- 3) dojrzały niedorośli, tzn. dziewczęta w wieku od 12 - 25 lat i chłopcy w wieku od 14 - 25 lat,
- 4) w pełni dorośli- powyżej 25 roku życia.

Dzieci nie ponosiły w ogóle odpowiedzialności za popełnione przekroczenia. Niedojrzali odpowiadali tylko wtedy, gdy ich rozwój umysłowy umożliwiał im zrozumienie znaczenia swego czynu, ale w takiej sytuacji młody wiek był podstawą do

¹ A. Walczak- Żochowska, *Systemy postępowania z nieletnimi w państwach europejskich. Studium prawno-porównawcze*. Warszawa 1988, s. 7.

² M. H. Veillard- Cybulsky, *Nieletni przestępcy w świecie*. Warszawa 1968, s. 114.

złagodzenia kary. Dojrzałym młodociani odpowiadali jak dorośli, lecz czasem stosowano wobec nich łagodniejsze kary.

W przyjętym prawie rzymskim ważną była formuła, która mówiła, że należy uwzględnić w każdym indywidualnym przypadku rozwój umysłowy nieletniego i określić, czy był on zdolny do rozumienia swego czynu³.

W średniowieczu uważano, że człowiek, który jest zdolny do noszenia broni, może ponosić odpowiedzialność karną. W XV i XVI wieku można było skazać na tortury dzieci w wieku od 10 - 14 lat. Starano się jednak łagodzić prawo i nie stosować wobec nieletnich tortur i kar śmierci - ograniczano się do chłosty i kary wieszania na pewien określony czas. W XVII wieku, głównie z inicjatywy kleru, zaczęły powstawać w państwach europejskich zakłady poprawy⁴.

Wiek Oświecenia to przede wszystkim kodeks karny Marii Teresy z 1758 roku, który zgodnie z starą tradycją, dzieli nieletnich na trzy grupy (do 7 lat, od 7 do 14 lat oraz powyżej 14 lat, a przed ukończeniem 20 roku życia) wykluczał on karę tortur oraz karę śmierci w stosunku do dzieci. Niemniej jednak dopuszczał stosowanie kary chłosty wobec dzieci od 7 do 14 lat, jeżeli działały z rozeznaniem⁵. Łagodzenie odpowiedzialności nieletnich nie było jednak w wieku XVIII powszechne.

Jako zjawisko społeczne przestępczość nieletnich pojawia się dopiero końcem XIX wieku, kiedy to następował szybki rozwój miast oraz przemysłu jak również znaczna migracja ludności ze wsi do miast. Zaczęto wówczas reformować systemy prawne w zakresie odpowiedzialności karnej nieletnich.

Wiek XX przyniósł liczne zmiany w zasadach odpowiedzialności karnej nieletnich. Po zakończeniu I wojny światowej pierwszą ustawą polską w zakresie zwalczania przestępczości nieletnich był Dekret Naczelnika Państwa Polskiego, na mocy którego z dniem 1 września 1919 roku rozpoczęły swą działalność sądy dla nieletnich⁶.

Kodeks karny z 1932 roku dzielił nieletnich na trzy kategorie:

- nieletni do 13 lat - nieodpowiedzialność bezwarunkowa,

³ A. Walczak-Żochowska, *Systemy postępowania z nieletnimi w państwach europejskich. Studium porównawcze*. Warszawa 1988, s. 9.

⁴ Tamże.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże.

- nieletni od 13 do 17 lat - nieodpowiedzialność bezwarunkowa, dla działających bez rozeznania,

- nieletni od 13 do 17 lat - odpowiedzialność warunkowa, dla działających z rozeznaniem⁷.

Obecnie, art. 10 kodeksu karnego mówi w (§ 1 *Na zasadach określonych w tym kodeksie odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat.* § 2. *Nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3, art. 252 § 1 lub 2 oraz w art. 280, może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne.* § 3. *W wypadku określonym w § 2 orzeczona kara nie może przekroczyć dwóch trzecich górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego za przypisane sprawcy przestępstwo; sąd może zastosować także nadzwyczajne złagodzenie kary.* § 4. *W stosunku do sprawcy, który popełnił występki po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, sąd zamiast kary stosuje środki wychowawcze, lecznicze albo poprawcze przewidziane dla nieletnich, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają.)*⁸

Ponadto obowiązuje **ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich**, uchwalona 26 października 1982 roku - weszła w życie 13 maja 1983 roku⁹.

Przestępczość nieletnich w Polsce do roku 1989 nie stanowiła większego problemu. Dotyczyła głównie drobnych kradzieży przedmiotów o małej wartości popełnianych przeważnie przez chłopców z dużych aglomeracji miejskich i była traktowana, jako przejaw patologii społecznej. Wiązano ją jedynie z środowiskami patologicznymi oraz wąskim marginesem społecznym. Problem ten nie wymagał większego zainteresowania ze strony instytucji, które świadczą opiekę społeczną jak również instytucji profilaktyczno - resocjalizacyjnych¹⁰.

⁷ M. Lipka, *Przestępczość nieletnich w Polsce*. Warszawa 1971, s. 111.

⁸ Ustawa Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 roku

⁹ Dziennik Ustaw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 1982 roku

¹⁰ H. Kołakowska-Przełomieć, *Przestępczość nieletnich*. Warszawa 1977, s. 175.

1.2 Pojęcie przestępczości nieletnich w kryminologii.

Pojęcia „przestępczości nieletnich” nie da się jednoznacznie wytłumaczyć. Jest wiele kryteriów, które określają podstawowe cechy tego pojęcia. Jest to między innymi katalog zachowań uważanych za przestępstwo czy też granica wieku osoby, którą określa się, jako „nieletnią”.

W Kodeksie Karnym przestępstwo zdefiniowano, jako czyn człowieka zabroniony przez ustawę pod groźbą kary. Tak, więc jest, czynem bezprawnym, szkodliwym społecznie w stopniu większym niż znikomy oraz zawinionym (art.1). Przepisy zawarte w Kodeksie Karnym jednoznacznie mówią, że przestępstwo może popełnić jedynie osoba fizyczna, pod warunkiem ukończenia w chwili popełnienia czynu zabronionego 17 lat, a w sytuacjach wyjątkowych po ukończeniu 15 lat (art.10 k.k.). W rozumieniu prawa karnego nieletni nie popełniają przestępstw. Czyny przez nich popełnione za wyjątkami określonym w art.10 § 2 k.k. nie mogą być, zatem nazywane przestępstwami a nieletni sprawcy czynów przestępcami. Mimo to posługiwane się pojęciem „przestępczość nieletnich” w naszym kraju jest powszechne. Dzieje się tak, dlatego, że w języku polskim brakuje innego pojęcia, które mogłoby oznaczać zachowanie nieletnich wymagających ingerencji sądu¹¹.

Pojęcie „nieletni” jest również terminem wieloznacznym. Posługując się nim trzeba wyróżnić dwie grupy nieletnich:

1. Stosując terminologię kodeksu karnego nieletnim w rozumieniu prawnokarnym jest osoba poniżej lat 17 (art.10 § 1 k.k.). Przy czym należy wyróżnić dwie kategorie:
 - a) nieletnich, którzy nie ponoszą winy, a tym samym nie popełnienia przestępstwa zgodnie z (art.1 § 3 k.k.), lecz dopuszczają się jedynie czynu zabronionego pod groźbą kary (art.1 § 1 k.k.);
 - b) nieletnich mogących odpowiadać za popełnienie wybranych przestępstw, które są określone w art.10 § 2 Kodeksu Karnego należą do

¹¹ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*. Gdańsk 2001, s. 317.

nich (np. zabójstwo, ciężkie uszkodzenie ciała, zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem czy też rozbój).

2. Natomiast w rozumieniu proceduralno - wychowawczym na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich, Dz.U. nr 35, poz. 228) wyróżniamy trzy kategorie nieletnich:

- a) są to osoby w wieku do 18 lat, które wykazują przejawy demoralizacji;
- b) które popełniły czyn karalny po ukończeniu 13 lat, a nie ukończyły 17 lat;
- c) oraz w wieku do 21 lat w stosunku, do których zastosowano środki oddziaływania wychowawczego bądź poprawcze¹².

1.3. Podstawowe pojęcia związane z tematem pracy.

Wprowadzeniem do wyjaśnienia zjawiska przestępczości nieletnich będzie przedstawienie pojęć oraz wyrażeń ustawowych, które zamieszczone są w aktach prawnych.

Przestępstwo jest to czyn człowieka, karalny, bezprawny oraz zawiniony. W Kodeksie Karnym określono istotę przestępstwa:

Art.1 § 1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto popełnia czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia.

Stopień społecznej szkodliwości stanowi ocenę czynu poprzez ustalenie charakteru oraz rodzaju naruszonego dobra przez sprawcę, a także okoliczności popełnienia czynu, rozmiar wyrządzonej szkody oraz motywację sprawcy. Natomiast

¹² B. Stańdo-Kawecka, *Prawne podstawy resocjalizacji*. Kraków 2000, s. 235; L. Wiczorek, *Przestępczość nieletnich, jako jeden z przejawów patologii społecznej końca XX wieku*, [w:] *Wybrane zjawiska powodujące zagrożenie społeczne*, red. A. Nowak, Kraków 2000, s. 70-71.

nieumyślność zachowania sprawcy a także jego zamiary określone są działaniem w afekcie bądź z premedytacją.

§ 2. Nie stanowi przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma.

Wina stanowi ocenę ujemną popełnionego czynu a także jego sprawcy, poprzez zachowanie niezgodne z obowiązującymi normami oraz w sposób, który jest wymagany przez prawo, w chwili, kiedy sprawca czynu jest dojrzały i poczytalny.

§ 3. Nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu.

Przestępstwo może być występkiem albo zbrodnią.

Występkiem jest czyn mniejszej wagi, za który można orzec grzywnę lub karę ograniczeniem wolności od miesiąca do 1 roku albo karą przekraczającą miesiąc pozbawienia wolności¹³.

Zbrodnia jest czynem zabronionym, który jest zagrożony karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 3 lata albo karą surowszą, karą 25 lat pozbawienia wolności oraz karą dożywotniego pozbawienia wolności.

Czyn karalny jest to czyn zabroniony przez Ustawę w rozumieniu przepisów (art.1 § 2 pkt. 2 u.p.n.), jako przestępstwo (art.1 k.k.), a więc zbrodnia lub występki (art.7 § 2 i 3 k.k.), przestępstwo skarbowe (art.53 § 2 k.k.s.) oraz wykroczenia zawarte w: art. 51, 69, 74, 76, 85, 87, 119, 122, 124, 133, 143 Kodeksu Wykroczeń.

W przypadku, kiedy nieletni popełni inne wykroczenie niż wymienione wyżej zachowanie takie należy określić, jako zachowanie świadczące o jego demoralizacji, co uzasadnia wszczęcie postępowania w trybie opiekuńczo - wychowawczym zgodnie z (art.44 - 46 u.p.n.).

¹³ Prewencja Łódzka, *Przewodnik po wybranych przepisach prawnych w sprawach nieletnich zagrożonych demoralizacją i przestępczością*. Łódź 2004, s. 9.

Za czyn karalny uznaje się wówczas wszystkie przestępstwa, które są ścigane z oskarżenia publicznego lub na wniosek oraz oskarżenia prywatnego. Dotyczy to obu form stadialnych przestępstwa, a więc usiłowania i dokonania, a także form zjawiskowych przestępstwa: sprawstwo, pomocnictwo i podżeganie¹⁴.

Wykroczenie to czyn człowieka zabroniony przez Ustawę zwaną Kodeksem Wykroczeń, która obowiązuje w czasie jego popełnienia, jest społecznie szkodliwy zagrożony karą grzywny lub nagany, ograniczenia wolności lub aresztu.

Wykroczenia, choć są także czynami zabronionymi pod groźbą kary nie są przestępstwami. Do wykroczeń należą np. zakłócanie ciszy nocnej, niszczenie zieleni czy też niestosowanie się do przepisów zawartych w Prawie o Ruchu Drogowym związanych z ruchem pieszych i pojazdów.

Zgodnie z art. 1 § 1 pkt.2 u.p.n. osoba, która ukończyła 13 lat, ale nie ukończyła 17 roku życia odpowiada tylko za te wykroczenia, które są czynami karalnymi. Inne wykroczenia popełnione przez nieletnich, które nie zostały wymienione, jako czyny karalne traktowane są, jako przejaw demoralizacji nieletniego¹⁵.

Demoralizacja w świetle przepisów u.p.n. oznacza trwałą postać nieprzystosowania społecznego odejście od obowiązujących ogólnie przyjętych w społeczeństwie wartości moralnych. Przejawia się poprzez popełnianie czynów zabronionych takich jak: uchylenie się od obowiązku szkolnego, uprawianie nierzędu, spożywanie alkoholu czy środków odurzających oraz udział w grupach przestępczych. W Słowniku języka polskiego oznacza – rozluźnienie dyscypliny, rozprężenie, zwłaszcza moralne oraz zepsucie¹⁶.

¹⁴ Tamże, s. 10.

¹⁵ Tamże, s. 10- 11.

¹⁶ M. Szymczak (red.), *Słownik Języka Polskiego*. Warszawa 1992, s. 379.

Rozdział II

ZJAWISKO PRZESTĘPCZOŚCI NIELETNICH

2.1. Przestępczości nieletnich na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia rozmiar i dynamika.

Po roku 1989 w naszym kraju nastąpił ogólny wzrost przestępczości, spowodowany zmianami społecznymi, politycznymi, kulturowymi i ekonomicznymi. Sytuacja taka ukazała potrzebę naukowego wyjaśnienia zjawiska przestępczości w aspekcie jakościowym jak i ilościowym. Pojawiło się wiele nowych przestępstw a przestępstwa dotąd występujące rzadko uległy znacznemu nasileniu. Taka sytuacja stała się bodźcem dla kryminologów, psychologów, socjologów czy pedagogów do podejmowania częstszych badań nad strukturą rozmiarami, ale przede wszystkim przyczynami występowania zachowań przestępczych.

Coraz częściej obserwowano wzrost zachowań dewiacyjnych i przestępczych, gdzie ich sprawcami były osoby nieletnie. W ciągu ostatnich kilkunastu lat znacznie obniżyła się dolna granica wiekowa osób popełniających czyny karalne. Obecnie dolna granica wieku, w którym następuje inicjacja przestępcza określana jest na 12-13 lat. Nie oznacza to, że również młodsze dzieci nie mają problemów z prawem. Komenda Główna Policji podaje, że w roku 2006 było aż 2117 czynów zabronionych, które popełniły dzieci poniżej tego wieku. Przestępczość występująca wśród osób nieletnich najczęściej łączy się z innymi rodzajami patologii społecznej. Czego przykładem jest przestępczość tzw. „zabawowa”, jest to oryginalny rodzaj zachowania dewiacyjnego połączony z cechami tradycyjnego wandalizmu oraz chuligaństwa niejednokrotnie przybiera formę masowych aktów agresji i przemocy.

Tabela 1. Czyny popełnione przez nieletnich w latach 1990-2011 do ogółu przestępstw popełnionych w Polsce.

ROK	Ogółem przestępstwa stwierdzone	- w tym czyny karalne nieletnich	% udziału nieletnich	podejrzani ogółem	- w tym podejrzani nieletni	% udziału nieletnich
1990	883 346	60 525	6,8	273 375	43 356	15,8
1991	866 095	62 834	7,2	305 031	41 296	13,5
1992	881 076	66 220	7,5	307 575	41 573	13,5
1993	852 507	72 152	8,4	299 499	43 039	14,3
1994	906 157	75 822	8,3	388 855	61 109	15,7
1995	974 941	82 551	8,5	423 896	68 349	16,1
1996	897 751	70 073	7,8	381 911	57 240	15,0
1997	992 373	72 989	7,3	410 844	58 730	14,3
1998	1 073 042	78 758	7,3	396 055	58 151	14,7
1999	1 121 545	70 245	6,2	364 272	52 674	14,4
2000	1 266 910	76 442	6,0	405 275	56 345	13,9
2001	1 390 089	69 366	5,0	533 943	54 026	10,1
2002	1 404 229	63 317	4,5	552 301	48 560	8,7
2003	1 466 643	63 239	4,3	557 224	46 798	8,4
2004	1 461 217	70 107	4,8	578 059	51 411	8,8
2005	1 379 962	71 482	5,1	594 088	50 974	8,6
2006	1 287 918	77 515	6,0	587 959	53 783	9,1
2007	1 152 993	72 476	6,3	540 604	54 747	10,1
2008	1 108 057	74 219	7,8	516 626	52 081	11,3
2009	1 129 577	85 020	7,5	521 699	50 872	9,7
2010	1 138 523	99 187	8,7	516 152	51 162	9,9
2011	1 159 554	101 026	8,7	504 403	49 654	9,8

Źródło: raport Komendy Głównej Policji

<http://statystyka.policja.pl/portal.php?serwis=st&dzial=942&id=50256&sid=c5eac4ddec47918dab4e2ab8e0b2805b>

W tabeli 1 zamieszczono ogólnopolskie dane dotyczące ilości popełnionych czynów przez nieletnich do ogółu przestępstw stwierdzonych w latach 1990 – 2011. Jak wynika ze statystyk Komendy Głównej Policji w roku 1990 nieletni sprawcy dopuścili się 60 525 czynów karalnych natomiast w roku 2011 zanotowano aż 101 026 czynów popełnionych przez nieletnich. Niepokojący jest przede wszystkim wzrost ilości czynów noszących znamiona brutalności oraz przesyconych przemocą i agresją, ale także ogólna liczba popełnianych przez nieletnich czynów karalnych. Również w przypadku nieletnich nie można zapomnieć o przestępstwach związanych z narkomanią i używaniem substancji odurzających. Różnorodne zachowania

dewiacyjne młodzieży a także rozmiar i dynamika przestępczości nieletnich coraz częściej wskazuje, że zjawisko to nie dotyczy tylko i wyłącznie wąskiej grupy osób, która wywodzi się ze środowisk dysfunkcyjnych oraz rodzin tzw. patologicznych. Lecz zatacza szersze kręgi, obejmujące także młodzież określaną, jako z tzw. dobrych domów, sytuacja ta stanowi poważny problem społeczny wcześniej niewystępujący¹⁷.

Tabela 2. Czyny popełnione w Polsce przez nieletnich w latach 1990-2011 podział na wybrane kategorie.

Rok	Zabójstwo	Zgwałcenie	Kradzież rozbójnicza, rozbój, wymuszenie	Kradzież z włamaniem	Uszczerbek na zdrowiu	Udział w bójkach lub pobiciu
2011	6	126	12.438	9.329	5.496	3.580
2010	7	311	11.547	9.813	5.591	3.158
2009	14	137	9.121	8.546	4.636	3.039
2008	9	92	8.161	8.229	3.384	3.242
2007	11	126	7.511	9.185	3.534	2.958
2006	19	148	8.154	9.419	3.429	2.694
2005	11	116	8.081	11.052	3.016	2.147
2004	11	95	9.558	10.989	3.260	2.175
2003	7	237	9.472	11.238	2.835	1.923
2002	21	118	9.537	13.704	2.877	1.697
2001	20	166	10.838	16.814	2.853	1.727
2000	16	191	12.900	23.069	3.256	1.782
1999	28	137	11.104	24.847	2.943	1.571
1998	29	195	10.542	30.197	3.022	1.653
1997	36	245	8.658	29.631	2.924	1.486
1996	36	139	7.508	30.880	2.527	1.340
1995	26	166	7.790	29.810	2.205	1.101
1994	33	156	6.600	29.400	1.992	913
1993	22	142	5.335	26.247	2.018	664
1992	21	109	3.100	25.019	1.306	457

Źródło: raport Komendy Głównej Policji

<http://statystyka.policja.pl/portal.php?serwis=st&dzial=942&id=50256&sid=c5eac4ddec47918dab4e2ab8e0b2805b>

Zdaniem Brunona Hołysta coraz większe zainteresowanie kryminologów badających zjawisko przestępczości wśród nieletnich wynika, z trzech przesłanek:

¹⁷ <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-662.htm>.

1) możliwości dokładniejszego określenia genezy zachowań przestępczych wśród nieletnich sprawców czynów a niżeli osób dorosłych;

2) większych nadziei na przyszłą resocjalizację związaną z niższym stopniem demoralizacji młodzieży niż w przypadku osób dorosłych;

3) wrażliwości społecznej na wykołajenie młodego pokolenia¹⁸.

Ponadto autor ten dodaje, że szczególnej troski wymaga populacja nieletnich sprawców przestępstw z uwagi na:

1) odgrywanie w przyszłości ważnych ról społecznych oraz obowiązków tej części młodzieży do jej dalszego przygotowania do życia;

2) wskazuje na niebezpieczeństwo, grożące całemu społeczeństwu w wyniku; wczesnego nieprzystosowania społecznego młodzieży, przejawiającego się popełnianymi przez nieletnich przestępstwami, co może prowadzić do ich dalszego wykołajenia społecznego; a zapoczątkowane w okresie wczesnej adolescencji i dzieciństwa przejawy niedostosowania społecznego, wraz z wiekiem mogą się nasilić i stać się podstawą do rozwinięcia się dalszych form dewiacji, co znacząco utrudni nieletnim ich przystosowanie się do wymogów życia w społeczeństwie a przez co prawidłowe funkcjonowanie w nim, jako jego pełnoprawnych członków;

3) występujące w przyszłości niebezpieczeństwo, że nieletni z czasem mogą stać się dorosłymi przestępcami i zasilić ich szeregi¹⁹.

W społeczeństwie panował stereotyp, który nakazywał nam kojarzenie przestępczości prawie wyłącznie z niezgodnymi z prawem zachowaniami, dokonywanymi przez mężczyzn i chłopców. Co za tym idzie badając zjawisko przestępczości nieletnich, zdecydowana większość autorów koncentrowała się głównie na jej definiowaniu w populacji męskiej. Natomiast sporadycznie zajmowano się w kryminologii oraz literaturze przestępczością dziewcząt i kobiet. Było to zrozumiałe przede wszystkim z faktu znacznie mniejszego rozmiaru przestępczości dziewcząt i kobiet w porównaniu z występującą przestępczością w populacji rodzaju męskiego. Niemniej jednak, w ostatnich latach obserwowany jest znaczący przyrost zachowań dewiacyjnych i przestępczości dziewcząt występujący w Polsce. Odnotowano także

¹⁸ B. Hołyst, *Kryminologia*. Warszawa 2000, s. 444.

¹⁹ Tamże, s. 601.

zwiększony udział dziewcząt w zorganizowanych grupach zajmujących się działalnością przestępczą częściej też w swym działaniu wykorzystują one przemoc²⁰.

Obecnie można zaobserwować, że zainteresowanie osób dorosłych zachowaniem się młodzieży jest coraz większe a dezaprobatą na niewłaściwe zachowania młodych ludzi wzrasta. Zauważono również, że problem ten jest bardzo skomplikowany zwracając uwagę na dwa najistotniejsze czynniki, które mają wpływ na zachowanie młodzieży.

Pierwszy z nich to bunt przeciw wartościom obowiązującym w świecie ludzi dorosłych. A drugi to sprawa gwałtownych przemian w rytuałach inicjacyjnych, które siłą faktu najbardziej dotyczą właśnie młodzieży. Oba te elementy wzajemnie ze sobą się zazębiają²¹.

Bunt młodzieży wynika przede wszystkim z nie zgadzania się z otaczającym światem. Przecistawianiem się działaniu państwa, które chce dostosować młodego człowieka do wyznaczonych norm. W ostatnim czasie powstało wiele ruchów młodzieżowych, głoszących odmienne ideologie i hasła przeciwstawiające się ścisłym normom państwa. Dzisiejszą młodzież charakteryzuje klimat niezadowolenia i frustracji, dążenia za wszelką cenę do prestiżu wśród rówieśników i pieniędzy.

Drugim elementem są rytuały inicjacyjne, które charakteryzują się tym, że starsza część społeczeństwa wywiera wpływ na młodszych jego przedstawicieli w celu ich przysposobienia i wprowadzenia do tej społeczności. Pod wpływem owych „nacisków” i złych wzorców młodzi ludzie coraz częściej dopuszczają się popełniania czynów karalnych²².

²⁰ B. Urban, *Rozmiary i dynamika przestępczości nieletnich*. Kraków 2000, s. 15-16; [w:] B. Urban (red.), *Profilaktyka społeczna i resocjalizacja młodzieży*. Mysłówice 2004, s. 22.

²¹ K. Pospiszyl *Kilka uwag o genezie patologicznych form zachowania się współczesnej młodzieży*. W: B. Urban (red.) *Dewiacje wśród młodzieży. Uwarunkowania i profilaktyka*. Kraków 2001, WUJ, s. 16.

²² Tamże, s.18.

2.2. Charakterystyka przestępczości nieletnich.

Nie ma zachowań uniwersalnych. Pewne zachowania zawsze były potępiane w określonym obszarze kulturowym, a mimo to trwają one nadal (np. kradzieże, zabójstwa). Tego typu zachowania można traktować, jako patologie uniwersalne dla określonej kultury.

Charakterystyka przestępczości młodzieży nie może być dokonywana bez uwzględnienia ogólnych trendów występujących w ogólnej przestępczości, która jest udziałem dorosłej części społeczeństwa²³.

Pomocnym w sprecyzowaniu skali zjawiska jest opracowanie definicji oraz sklasyfikowanie nagannych zachowań młodzieży. Dokładny katalog zachowań podlegających sankcjom prawnym stworzyli kanadyjscy naukowcy M. Le Blanc i M. Frechette. Zawarli w swym katalogu następujące 14 kategorii czynów będących przestępstwami popełnianymi przez nieletnich sprawców:

- Drobne kradzieże – zaliczymy do tej kategorii kradzieże rzeczy o małej wartości nieprzekraczającej kilkudziesięciu złotych.
- Kradzieże sklepowe – dokonywane są najczęściej w centrach handlowych i często są planowane.
- Kradzieże grupowe – bierze w nich udział, co najmniej dwóch sprawców do tej kategorii wchodzi kradzieże połączone z napadami, rozboje jak też włamania.
- Włamania – charakteryzuje je konieczność pokonania jakiegoś zabezpieczenia czy przeszkody najczęściej przy pomocy narzędzi.
- Kradzież osobista – najczęściej są to kradzieże połączone z przemocą, wyrwanie torebki portfela czy kradzież kieszonkowa ta forma przestępstwa skierowana jest przeciwko indywidualnej osobie.
- Oszustwa – fałszowanie dokumentów czy pieniędzy, używanie skradzionych kart kredytowych, wyłudzenie kredytów, przywłaszczenie mienia przez podstęp.

²³ B. Urban, *Zachowania dewiacyjne młodzieży*. Kraków 1997, s. 59.

- Kradzieże pojazdów – najczęściej są to rowery, motorowery i samochody, ale też mogą być łodzie czy statki.
- Poważne kradzieże – najczęściej przy użyciu broni palnej zaliczają się do tej kategorii napady na banki czy rabunek broni.
- Przepęstwa na tle seksualnym – gwałt, molestowanie.
- Wandalizm – uszkodzanie, niszczenie własności prywatnej czy publicznej.
- Napady na osoby – pobicia, uszkodzenie ciała.
- Przeciwno porządkowi publicznemu – wywoływanie fałszywych alarmów, zakłócanie spokoju itp.
- Narkotkowe – handel czy posiadanie substancji odurzających.
- Zabójstwa – usiłowanie lub dokonanie²⁴.

Najczęściej sprawcami czynów karalnych wśród nieletnich są uczniowie wyższych klas szkół podstawowych a także uczniowie szkół zawodowych. Są to przede wszystkim chłopcy w wieku pomiędzy 13 - 16 rokiem życia, którzy uciekli z domów rodzinnych jak też placówek opiekuńczo - wychowawczych, powtarzający klasy oraz wagarowicze.

Przestępczość nieletnich, występuje przede wszystkim na terenach miejskich a zwłaszcza w dużych aglomeracjach. Przepęstwa natomiast popełniane są w takich miejscach jak: rejony budynków mieszkalnych oraz na terenach dużych centrów handlowych, w miejscach grupowania się młodzieży (dyskoteki, szkoły, przystanki komunikacji miejskiej).

Według Komendy Głównej Policji nieletni sprawcy czynów karalnych najczęściej popełniają przepęstwa z następujących powodów:

- aby zaimponować rówieśnikom,
- w celu zdobycia pieniędzy,
- chęci realizowania się w wszelkiego rodzaju grupach nieformalnych,
- wzorowaniem swych zachowań na zachowaniach upowszechnianych w środkach masowego przekazu czy też nabytych w domu rodzinnym,

²⁴ Tamże, s.62 - 63.

- poczuciem bezkarności w przypadku osób popełniających wcześniej przestępstwa, którym udało się uniknąć kary,
- nieletni, którzy nie znajdują ze strony rodziców i opiekunów poczucia bezpieczeństwa, akceptacji i zrozumienia poszukują go w grupach rówieśniczych o charakterze nieformalnym.

W przypadku przestępczości nieletnich cechą charakterystyczną jest częstsze niż u dorosłych współuczestnictwo w popełnianiu czynów karalnych z jedną lub z kilkoma osobami, dotyczy to głównie rozbojów i kradzieży. Coraz częściej nieletni działają w grupach zorganizowanych w połączeniu z osobami dorosłymi²⁵.

Przykładowo w 2004 r. na terenie kraju stwierdzono 1 461 217 przestępstw, czyli o 0,4% mniej niż w 2003 r. Zatrzymano 578 059 podejrzanych (wzrost o 3,7%), a wykrywalność wyniosła 56,2% (przed rokiem – 55,2%). Policja ustaliła 51 141 nieletnich sprawców czynów karalnych (wzrost, o 9, 3%), którym udowodniono popełnienie 70 107 czynów, czyli o 10, 9% więcej, niż przed rokiem.

Dane statystyczne pokazują jedynie te przypadki, w których policji udało się zatrzymać sprawców natomiast pełna skala tego zjawiska nie jest znana.

Przestępczość nieletnich w 2004 r. w podstawowych kategoriach przestępstw kształtowała się następująco:

- zabójstwa – 11 czynów (wzrost o 57,1%), 31 sprawców (wzrost o 3,3%);
- uszczerbek na zdrowiu – 3260 czynów (wzrost o 15%), 2612 sprawców (wzrost o 14,2%);
- bójki i pobicia – 2175 czynów (wzrost o 13,1%), 4904 sprawców (wzrost o 16,6%);
- zgwałcenia – 96 czynów (spadek o 59,9%), 100 sprawców (spadek o 27,5%);
- rozboje, kradzieże rozbójnicze i wymuszenia – 9558 czynów (wzrost o 0,9%), 5965 sprawców (spadek o 2,8%);
- kradzież cudzej rzeczy – 10 666 czynów (wzrost o 10,7%), 11 667 sprawców (wzrost o 17,6%);

²⁵ <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-662.htm>.

- kradzież z włamaniem – 10 989 czynów (spadek o 2,2%), 9172 sprawców (spadek o 4,2%);
- narkotykowe – 10 900 czynów (wzrost o 40,2%), 3105 sprawców (wzrost o 31,7%);
- gospodarcze – 1244 czynów (wzrost o 230,9%), 166 sprawców (wzrost o 213,2%);
- drogowe – 965 czynów (wzrost o 16,1%), 928 sprawców (wzrost o 18,2%)²⁶.

Tendencja wzrostowa wystąpiła również wśród nieletnich sprawców, którzy nie ukończyli 13 roku życia. Ogółem zatrzymano 3037 nieletnich do 13 roku życia (wzrost o 306 osób), którym udowodniono popełnienie 1974 czynów karalnych (spadek o 24 czyny).

Niektóre kategorie czynów karalnych popełnionych przez nieletnich poniżej 13 roku życia to:

- zabójstwo – 1 czyn, 1 sprawca (w 2003 r. nie stwierdzono);
- spowodowanie uszczerbku na zdrowiu – 219 czynów, 235 sprawców (w 2003 r. – 189 czynów, 219 sprawców);
- zgwałcenie – 3 czyny, 6 sprawców (w 2003 r. – 2 czyny, 2 sprawców);
- udział w bójce i pobiciu – 144 czyny, 419 sprawców (w 2003 r. – 133 czyny, 352 sprawców);
- rozbój, wymuszenie i kradzież rozbójnicza – 219 czynów, 255 sprawców (w 2003r. – 212 czynów, 270 sprawców);
- kradzież cudzej rzeczy – 374 czyny, 641 sprawców (w 2003 r. – 451 czynów, 584 sprawców);
- kradzież z włamaniem – 247 czynów, 490 sprawców (w 2003 r. – 335 czynów, 463 sprawców);
- „narkotykowe” – 25 czynów, 27 sprawców (w 2003 r. – 17 czynów, 8 sprawców);
- „drogowe” – 32 czyny, 36 sprawców (w 2003 r. – 25 czynów, 28 sprawców).

²⁶ Komenda Główna Policji- Biuro Taktyki Zwalczania Przeszeczności, *Raport o zjawiskach patologii społecznej i demoralizacji nieletnich oraz przedsięwzięciach w zakresie prewencji kryminalnej w 2004 roku*. Warszawa 2005, s. 9.

Innym, poważnym problemem, spotykanym w środowisku dzieci i młodzieży, jest przestępczość w internatach i szkołach. Tabela 3 przedstawia strukturę tej przestępczości w 2004 r. na podstawie danych statystycznych zebranych w policyjnym systemie „TEMIDA”.

Na terenie wszystkich wymienionych szkół oraz internatów i burs stwierdzono ogółem:

- 807 bójek (spadek o 31 w porównaniu z 2003r.);
- 1380 czynów polegających na spowodowania uszczerbku na zdrowiu, (co stanowiło wzrost o 48 czynów);
- 1 zabójstwo (spadek o 2 czyny);
- 4511 kradzieży rozbójniczych, rozbojów i wymuszeń (spadek o 164 czynów);
- 26 zgwałceń (spadek o 8 czynów)²⁷.

Tabela 3. Struktura przestępczości nieletnich w szkołach i internatach

WYBRANE KATEGORIE PRZESTĘPSTW	SZKOŁY PODSTAWOWE ORAZ GIMNAZJA	SZKOŁY ŚREDNIE W TYM ZAWODOWE	INTERNATY SZKOLNE I BURS
Przestępstwa kryminalne	16 347	4 143	1 494
Zabójstwa	-	1	-
Uszczerbek na zdrowiu	1 240	89	51
Bójki i pobicia	696	72	39
Zgwałcenia	16	4	6
Kradzież cudzej rzeczy	3 571	2 127	482
Kradzież z włamaniem	1 970	686	248
Kradzieże rozbójnicze, rozboje i wymuszenia	4 099	189	223
Narkotykowe	424	387	111

Źródło: raport Komendy Głównej Policji

Dla porównania z danych Komendy Głównej Policji wynika, że w I półroczu 2008 roku na terenie placówek oświatowych i wychowawczych stwierdzono ogółem 14 604 przestępstw tj. o 322 więcej niż w analogicznym okresie roku ubiegłego (14 282 przestępstwa w I półroczu 2007 roku), w tym na terenie:

²⁷ Tamże, s. 9-10.

- szkół podstawowych i gimnazjalnych 12 337 przestępstw (11 260 w I półroczu 2007 roku),
- szkół średnich i zawodowych 1 635 przestępstw (2 184 w I półroczu 2007 roku),
- internatów i burs szkolnych 632 przestępstwa (838 w I półroczu 2007 roku)²⁸.

Analiza stanu bezpieczeństwa w szkołach i placówkach wychowawczych wskazuje, iż w I półroczu 2008 roku w placówkach tych zagrożenie przestępczością pozostało na poziomie zbliżonym do stwierdzonego w analogicznym okresie 2007 roku. Nastąpił niewielki wzrost liczby przestępstw stwierdzonych z 14 282 w I półroczu 2007 roku do 14 604 w I półroczu 2008 roku.

Zauważyć należy, że największa liczba przestępstw w przedmiotowym obszarze ma miejsce właśnie w szkołach szczebla podstawowego i gimnazjalnego. W I półroczu 2008 roku odsetek ten wyniósł 84,5% ogółu przestępstw popełnionych w jednostkach oświatowych i wychowawczych, co oznacza wzrost o 5,7% w stosunku do roku poprzedniego, podczas gdy w szkołach średnich i zawodowych zmniejszył się o 4,1% (do 11,2% ogółu przestępstw)²⁹.

Czyny karalne są ekstremalnym przejawem niedostosowania społecznego i demoralizacji nieletnich. Często są one skutkiem negatywnych zachowań takich, jak używanie alkoholu lub innych środków odurzających, systematycznego uchylanie się od obowiązku szkolnego czy kształcenia zawodowego, uprawiania prostytucji czy włóczęgostwa. Z całą pewnością są one wynikiem niewydolności wychowawczej i dysfunkcji rodziny³⁰.

2.3. Terytorialne różnicowanie przestępczości nieletnich.

Przestępczość nieletnich (podobnie jak dorosłych) koncentruje się w szczególności na terenie miast a zwłaszcza dużych aglomeracji. W dużych miastach młodzi ludzie czują się anonimowi. Kontakty sąsiedzkie są ograniczone, częściej

²⁸ Tamże.

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże, s. 22-23.

występuje brak kontroli ze strony dorosłych. Rodzice nie interesują się tym, co i z kim robią ich dzieci w wolnym czasie, zajęci pracą nie dostrzegają niepokojących sygnałów. Nadal zbyt mało jest miejsc, w których dzieci i młodzież mogłyby w sposób atrakcyjny spędzić czas. Zdarza się, więc, że na podwórkach, osiedlach tworzą się gangi. Młodzi działają przede wszystkim przy drogach, ulicach, w budynkach mieszkalnych oraz w supermarketach, na bazarach, w środkach komunikacji miejskiej, na obiektach sportowych, parkach, pubach. Rabują i kradną pieniądze, karty płatnicze, telefony komórkowe, sprzęt agd i rtv, rowery, wyroby tytoniowe i spirytusowe, części motoryzacyjne, oprogramowanie.

W okresie I półrocza 2008 r. na terenie całego kraju policjanci ujawnili 29 536 nieletnich sprawców tj. o 2 095 mniej niż w analogicznym okresie 2007 roku, którym udowodniono popełnienie 42 686 czynów karalnych tj. o 893 mniej niż w tym samym okresie roku ubiegłego. Wskaźnik udziału czynów popełnionych przez nieletnich w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych wyniósł 7,8% o 0,7 % więcej niż w analogicznym okresie roku ubiegłego. Nieletni stanowili 11,2% ustalonych osób podejrzanych tj. o 0,4 % więcej niż w I półroczu 2007 r.

Do podstawowych kategorii przestępstw, które dominowały w strukturze przestępczości nieletnich, według wskaźnika udziału czynów nieletnich w danej kategorii przestępstw stwierdzonych, w okresie I półrocza 2008 roku należą: rozbój, kradzież i wymuszenie rozbójnicze – 35,3% (32,6% w I półroczu 2007 r.), uszczerbek na zdrowiu -26,7% (w I półroczu 2007 r. – 26,5%), bójka lub pobicie 25,7% (w I półroczu 2007 r. - 23,8%). W oparciu o analizę danych dotyczących problemów narkomanii wśród nieletnich należy stwierdzić, że nieletni sprawcy czynów karalnych naruszający przepisy Ustawy o Przeciwdziałaniu Narkomanii stanowili 11,6% (w I półroczu 2007 r. 10,8%) ustalonych osób podejrzanych. Natomiast wskaźnik udziału czynów karalnych naruszający przepisy Ustawy o Przeciwdziałaniu Narkomanii stanowił w I półroczu 2008 r. 18,4% (w I półroczu 2007r. 15,0%) wszystkich przestępstw w tej kategorii³¹.

Poniższa tabela przedstawia dane statystyczne zawarte w policyjnym systemie „TEMIDA oraz ich porównawcze zestawienie dotyczące przestępczości w Polsce

³¹ http://www.policja.pl/portal/pol/147/2443/Przestepczosc_nieletnich.html.

z podziałem na poszczególne województwa jak też ilość popełnionych czynów w stosunku do ilości sprawców tych czynów w analogicznym okresie (I półrocza 2008 r. i 2007r.).

Tabela 4. Zestawienie porównawcze przestępczości w Polsce z podziałem na województwa (I półrocze 2008r. do I półrocze 2007r.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	I półrocze (styczeń – czerwiec) ROK	PRZESTĘPSTWA			SPRAWCY		
		OGÓLEM PRZE- STĘPSTW STWIER- DZONYCH	CZYNY KARALNE NIE- LETNICH	% CZYNÓW NIE- LETNICH	OSOBY PODEJ- RZANE OGÓLEM	NIELETNI SPRAWCY	WSKAŹNIK DYNAMIKI
Polska	2008	547802	42686	7,8	262306	29536	93,4
	2007	614470	43579	7,1	291778	31631	114,3
Dolnośląskie	2008	55119	6120	11,1	24619	3401	97,8
	2007	61268	6459	10,5	28409	3478	112,3
Kujawsko- pomorskie	2008	31584	1949	6,2	13745	1475	91,8
	2007	32817	1785	5,4	14511	1606	109,6
Lubelskie	2008	23983	1163	4,8	14230	1347	92,5
	2007	26084	1228	4,7	16211	1457	102,8
Lubuskie	2008	19405	1013	5,2	10686	983	84,2
	2007	20574	1515	7,4	11429	1168	159,8
Łódzkie	2008	38259	3232	8,4	19283	2202	109,3
	2007	39056	2643	6,8	20047	2015	111,0
Małopolskie	2008	42473	3374	7,9	17038	1799	93,0
	2007	47520	3084	6,5	18473	1934	116,9
Mazowieckie	2008	25763	1788	6,9	14769	1505	94,6
	2007	34342	2031	5,9	17457	1591	118,9
Opolskie	2008	15095	923	6,1	7742	747	90,7
	2007	16892	1011	6,0	8163	824	122,3
Podkarpackie	2008	19172	851	4,4	10865	874	89,6
	2007	19556	869	4,4	11447	975	121,3
Podlaskie	2008	12024	530	4,4	7533	713	94,4
	2007	12632	652	5,2	7876	755	97,8
Pomorskie	2008	34170	2449	7,2	13435	1743	98,4
	2007	39395	2536	6,4	14849	1771	100,3
Śląskie	2008	79897	6820	8,5	34700	4018	92,0
	2007	87434	5898	6,7	38940	4366	120,9
Świętokrzyskie	2008	17560	951	5,4	7814	757	90,3
	2007	23282	1334	5,7	8353	838	125,1
Warmińsko- Mazurskie	2008	18865	1346	7,1	11760	1297	96,4
	2007	23840	1451	6,1	13070	1346	95,1
Wielkopolskie	2008	45564	5580	12,2	20808	2635	96,6
	2007	47494	5321	11,2	22292	2729	109,2
Zachodnio- pomorskie	2008	25775	2416	9,3	13027	1728	80,9
	2007	30450	2741	9,0	15475	2136	146,2
KSP	2008	43094	2181	5,1	20252	2312	87,5
	2007	51834	3021	5,8	24776	2642	106,9

Źródło: raport Komendy Głównej Policji

2.4. Działania podejmowane na rzecz zapobiegania przestępczości i demoralizacji nieletnich.

W art. 6 Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich szczegółowo wskazano środki zapobiegawcze wobec nieletniego w przypadku popełnienia przez niego czynu karalnego.

Według wskazanych środków oddziaływania wychowawczego należy:

1. udzielić upomnienia³².

Środek ten stosowany jest dla nieletnich przejawiających mały stopień demoralizacji, stanowi przestrożę przed ponownym popełnieniem czynu zabronionego.

2. zobowiązać do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody, do wykonania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach albo do zaniechania używania alkoholu lub innego środka w celu wprowadzania się w stan odurzenia³³.

Zobowiązując nieletniego do określonego postępowania to sądy podejmują decyzję, w jakiej postaci ma być wykonany ten środek, aby osiągnąć korzystny cel wychowawczy. Barbara Stańdo - Kawecka podkreśla, że wśród obowiązków, jakie Sąd może nałożyć na nieletniego, istotne znaczenie ma obowiązek naprawienia szkody. Tak sformułowany obowiązek wskazany nieletniemu ma niebagatelne

³² Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 roku

³³ Tamże.

znaczenie wychowawcze w procesie jego resocjalizacji. Zmusza sprawcę czynu do aktywnego działa własnymi siłami, co w efekcie może uświadomić mu, że czyn popełniony przez niego był niewłaściwy, jednocześnie przyczynia się do wzrostu jego wrażliwości na potrzeby innych ludzi³⁴.

3. *ustanowić nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna.*
4. *ustanowić nadzór organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej, zakładu pracy albo osoby godnej zaufania — udzielającej poręczenia za nieletniego*³⁵.

Przy zastosowaniu jednego z tych środków należy zwrócić szczególną uwagę na jego właściwy dobór. Zwłaszcza w sytuacji nadzoru pełnionego przez rodzica lub opiekuna należy szczegółowo sprawdzić czy możliwe jest jego zastosowanie. Dopuszcza się go jedynie wówczas, gdy opinia o środowisku rodzinnym jest pozytywna, a obecność kuratora w rodzinie jest zbędna. W tej sytuacji sąd może zobowiązać rodziców np. do przedkładania stosownych informacji o postępach dziecka w szkole. Rodzice, którzy zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej nie mogą sprawować omawianego nadzoru. Kolejną formą sprawowania nadzoru nad nieletnim, jest nadzór organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej, zakładu pracy, czy osoby godnej zaufania. Podstawowym warunkiem takiego nadzoru jest zgoda określonego podmiotu i udzielenie poręczenia za nieletniego. Osoba wyznaczona do sprawowania nadzoru ma takie same uprawnienia jak kurator sądowy.

5. *zastosować nadzór kuratora*³⁶.

Kuratorzy działają, na zasadzie odrębnych przepisów, zawartych w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 listopada 1986 r. w sprawie kuratorów sądowych. Wyróżniamy kuratorów społecznych oraz zawodowych. Kuratorzy społeczni zajmują się sprawowaniem nadzoru, natomiast kuratorzy

³⁴ B. Stańdo – Kawecka *Prawne podstawy resocjalizacji*. Zakamycze 2000, Kantor, s. 238.

³⁵ Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 roku

³⁶ Tamże.

zawodowi oprócz sprawowania nadzorów, kontrolują pracę kuratorów społecznych oraz zajmują się ich szkoleniem. Do zadań kuratora ustanowionego w sprawie nieletniego należy:

- oddziaływanie na nieletniego, jego rodzinę, środowisko, w tym zwłaszcza na grupę rówieśników, z którymi nieletni pozostaje w kontakcie,
- podejmowanie starań o wykształcenie, naukę zawodu i zatrudnienie nieletniego oraz właściwą organizację jego czasu wolnego,
- podejmowanie starań o poprawę stosunku rodziców do nieletniego i o takie wykonanie przez nich obowiązków rodzicielskich, które sprzyjają zapewnieniu nieletniemu warunków niezbędnych do wszechstronnego i harmonijnego rozwoju³⁷.

6. skierować do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją³⁸.

Zasady działania ośrodków kuratorskich oraz instytucji zajmujących się pracą nieletnich zawarte zostały w zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 kwietnia 1983 roku w sprawie ustalenia trybu zasad tworzenia ośrodków pracy z młodzieżą oraz określenia ich organizacji i zakresu działania. Są one tworzone przy sądach rodzinnych, a nadzór nad ich działaniem sprawują prezesi sądów rejonowych. Pracą takiego ośrodka kieruje kurator sadowy a do podstawowych zadań takiego ośrodka zalicza się możliwości skuteczniejszego sprawowania nadzoru nad nieletnimi poprzez wzmoczoną opiekę wychowawczą. Ośrodek czynny jest, co najmniej cztery razy w tygodniu, nie mniej jak cztery godziny dziennie. Czas trwania zajęć musi być dostosowany do potrzeb nieletnich.

³⁷ K. Grześkowiak, W. Patulski, E. Warzocha, W: A. Krukowski (red.) *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 1991, s. 42.

³⁸ Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 roku

7. *orzec zakaz prowadzenia pojazdów*³⁹.

Środek w postaci zakazu prowadzenia pojazdów orzeczony przez sąd oznacza, że nieletni nie może prowadzić w ruchu lądowym wodnym i powietrznym pojazdów mechanicznych czy też rowerowych. Orzekany jest zazwyczaj, kiedy nieletni popełnił czyn karalny związany z prowadzeniem pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka działającego podobnie do alkoholu lub też spowodował wypadek drogowy. Dotyczy również sytuacji zatrzymania prawa jazdy czy karty motorowerowej nieletniemu, który wcześniej miał wydane uprawnienia do kierowania pojazdami. Ponadto w okresie zakazu nie może on przystąpić do egzaminu na prawo jazdy i starać się o wydanie dokumentu uprawniającego do kierowania pojazdami.

8. *orzec przepadek rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego*⁴⁰.

Orzeczenie przepadku rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego oznacza zwrot rzeczy pochodzącej z przestępstwa pokrzywdzonemu a w przypadku niemożności jego określenia przypadkowi na rzecz skarbu państwa.

9. *orzec umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo w rodzinie zastępczej zawodowej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim.*

10. *orzec umieszczenie w zakładzie poprawczym*⁴¹.

Najbardziej represyjnymi środkami oddziaływania wychowawczego z pośród wymienionych w ustawie jest umieszczenie nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo w rodzinie zastępczej zawodowej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim oraz umieszczenie w zakładzie poprawczym. Wykonanie tego środka ma charakter stacjonarny, co oznacza, że

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Tamże.

nieletni jest umieszczany w jednej z placówek celem zapewnienia mu opieki. Umieszczenie nieletniego w takiej placówce wiąże się ze zmianą jego środowiska, trybu życia objętego stosownymi regulaminami i jasno sprecyzowanym zakresem obowiązków. Nad wypełnieniem tych zadań sprawują pieczę wyszkoleni do tego opiekunowie. Takimi placówkami są, rodzinne domy dziecka, domy dziecka, pogotowia opiekuńcze, specjalne ośrodki szkolno wychowawcze, zakłady poprawcze.

11. Zastosować inne środki zastrzeżone w niniejszej ustawie do właściwości sądu rodzinnego, jak również zastosowanie środka przewidzianego w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, z wyłączeniem umieszczenia w rodzinie zastępczej spokrewnionej, rodzinie zastępczej niezawodowej, placówce wsparcia dziennego, placówce opiekuńczo-wychowawczej i regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej⁴².

Jako przykład zastosowania takiego środka można podać skierowanie nieletniego, u którego stwierdzi się niedorozwój psychiczny albo zakłócenie czynności psychicznych, bądź nałogowe stosowanie środków odurzających w tym alkoholu, do szpitala psychiatrycznego lub innego zakładu leczenia. Natomiast, jeżeli celem jest jedynie zapewnienie opieki wychowawczej, sąd może orzec umieszczenie nieletniego w placówce opiekuńczo wychowawczej, lub jeżeli wymaga jedynie opieki nieletni kierowany jest do domu pomocy społecznej.

Wymienione powyżej środki oddziaływania wychowawczego zgodnie z u.p.n. zezwalają na zastosowanie wobec nieletniego kilku środków jednocześnie, z tym, że środki te nie mogą wzajemnie się wykluczać. Ponadto art. 79 u.p.n. mówi, że środki wychowawcze w trakcie ich wykonywania mogą być zmieniane lub uchylane, jeżeli przemawiają za tym względy wychowawcze.

Poza wymienionymi powyżej środkami o charakterze repesyjnym istnieje wiele narzędzi służących przeciwdziałaniu zjawisku przestępczości nieletnich. Można

⁴² Tamże.

wymienić wiele nazw programów rządowych i pozarządowych o charakterze profilaktycznym, które starają się walczyć z problemem narastającej przestępczości wśród młodych ludzi. Chciałby tu przytoczyć jedynie kilka z nich, z którymi z racji wykonywania zawodu policjanta mam bezpośrednią styczność i uczestniczę w ich realizacji w związku z pracą w Komendzie Miejskiej Policji w Nowym Sączu są to:

Programu Zapobiegania Niedostosowania Społecznego i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzieży.

Dzięki temu programowi przede wszystkim ma zostać usprawniona współpraca Policji ze szkołami w obszarze zwalczania i zapobiegania negatywnych zjawisk wśród dzieci i młodzieży. Szkoły są zobowiązane do podejmowania działań w następujących przewidzianych w procedurach przypadkach:

- gdy przed ukończeniem 18 lat uczeń spożywa alkohol czy inne środki i przy ich pomocy wprowadza się w stan odurzenia, jak też przejawia inne zachowania świadczące o jego demoralizacji;
- podejrzeń nauczyciela, że na terenie szkoły znajduje się substancja przypominająca wyglądem środek odurzający;
- podejrzeń nauczyciela, że uczeń posiada przy sobie substancję, która przypomina wyglądem środek odurzający;

Ponadto określono procedury postępowania szkoły wobec ucznia:

- który popełnił przestępstwo lub czyn karalny;
- czy też stał się ofiarą przestępstwa bądź czynu karalnego.

Określono również metody współpracy policji i szkoły. Zakreślając program długofalowej współpracy o charakterze wychowawczo – profilaktycznym. Ponadto szkoła i policja muszą utrzymywać stałą współpracę w zakresie profilaktyki tych zagrożeń⁴³.

⁴³ Komenda Główna Policji- Biuro Taktyki Zwalczania Przestępczości, *Raport o zjawiskach patologii społecznej i demoralizacji nieletnich oraz przedsięwzięciach w zakresie prewencji kryminalnej w 2004 roku.* Warszawa 2005, s. 10-11.

Program „Bezpieczne wakacje”.

Priorytetowym zadaniem podejmowanych działań jest zapewnienie bezpieczeństwa wypoczywającym dzieciom i młodzieży w trakcie wakacji, tak w ruchu drogowym, jaki i w zakresie bezpieczeństwa osobistego.

Do głównych zadań w zakresie działań prewencyjnych należy objęcie szczególnym nadzorem tzw. „młodzieży trudnej”:

- nieletnich sprawców czynów karalnych, zagrożonych demoralizacją,
- spędzających czas wolny w sposób nieorganizowany i niekontrolowany,
- uciekających z domów rodzinnych,
- przejawiających inne formy demoralizacji (np. żebractwo).

A także systematyczne kontrolowanie miejsc gromadzenia się dzieci i młodzieży (np. lokale rozrywkowe, puby, kawiarenki internetowe, kluby młodzieżowe, dyskoteki itp.) pod kątem:

- ujawnienia przypadków sprzedaży alkoholu osobom poniżej 18-tego roku życia,
- ujawnienia przypadków dystrybucji i używania substancji psychoaktywnych.

Prowadzenie rozpoznania miejsc stwarzających zagrożenie bezpieczeństwa dla przebywających tam dzieci i młodzieży (np. tereny budowy, obszary kolejowe, akwenty wodne, stacje energetyczne, „dzikie” kąpieliska, okolice rzek i stawów) oraz reagowanie na przypadki:

- braku lub niewłaściwego oznakowania terenów niebezpiecznych (z obowiązkowym kierowaniem wystąpień do ich właścicieli),
- zagrażającego bezpieczeństwu zachowania się w tych miejscach dzieci oraz młodzieży,
- pozostawienia dzieci bez opieki w sytuacjach, które bezpośrednio zagrażających ich bezpieczeństwu.

Nawiązanie i utrzymanie kontaktu z kierownikami i organizatorami letniego wypoczynku dzieci i młodzieży na terenie podległym, celem bieżącej wymiany informacji dotyczącej:

- aktualnego stanu zagrożenia przestępczością,

- wskazania miejsc niebezpiecznych (z uwzględnieniem czasu i rodzaju występujących zagrożeń),
- innych czynników wpływających na stan bezpieczeństwa wypoczywających.

W czasie spotkań z młodzieżą oraz kierownikami ośrodków przypomina się o obowiązku stałego nadzoru, zapewnienia bezpieczeństwa podopiecznym w każdym miejscu i sytuacji, a także obowiązku niezwłocznego zgłaszania przestępstw i wykroczeń oraz informacji o osobach podejrzanych przebywających w pobliżu miejsc wypoczynku, zaczepiających wczasowiczów. Jak też organizuje się spotkania zawierające elementy wiedzy kryminalno-wiktyologicznej, realizując tematykę: „bezpieczny wypoczynek w lesie, nad rzeką, jeziorem, w górach” itp.

Dąży się do zapewnienia wymiany informacji między Policją, a właścicielami lokali rozrywkowych, pubów, kawiarenek internetowych, klubów młodzieżowych, dyskotek itp. szczególnie w zakresie zagrożeń związanych z dystrybucją i używaniem środków psychoaktywnych przez dzieci i młodzież oraz zdarzeń o charakterze wykorzystywania seksualnego z jednoczesnym przekazywaniem informacji o konsekwencjach postępowania niezgodnego z prawem.

W zakresie działań kryminalnych: prowadzi się rozpoznanie środowisk przestępczych oraz paserów, miejsc zagrożonych, a w szczególności mających na celu ujawnianie przypadków rozbojów i wymuszeń rozbójniczych oraz kradzieży z włamaniem i kradzieży mienia, w tym sprzętu sportowego, kradzieży z włamaniem do samochodów, kradzieży kieszonkowych, rozpoznawaniu zagrożeń związanych z:

- handlem ludźmi,
- prostytutką nieletnich, czy też zmuszania nieletnich do takiego procederu,
- wykorzystywaniem seksualnym małoletnich,
- "agitacją" dzieci i młodzieży przez grupy psychomanipulacyjne - (sekty),
- obejmowaniu szczególnym nadzorem operacyjnym wytypowanych miejsc i środowisk z uwagi na: dystrybucję środków odurzających.

W zakresie działań ruchu drogowego prowadzi się wzmożony nadzór nad ruchem drogowym i wzmożone kontrole jego uczestników, w szczególności pod kątem:

- stanu ich trzeźwości w szczególności kierujących autobusami przewożącymi dzieci i młodzież oraz innych uczestników ruchu,
- wyposażenia pojazdów i stanu technicznego,
- doboru miejsc postoju w czasie podróży,
- przestrzegania czasu pracy kierowców przez kierujących autobusami przewożącymi zorganizowane grupy turystów zgodnie z ustawą o transporcie drogowym,
- kontroli sposobu przewożenia dzieci w pojazdach przez kierujących w oparciu o przepisy art. 39 Ustawy Prawo o Ruchu Drogowym,
- wykroczeń bezpośrednio wpływających na bezpieczeństwo ruchu drogowego takich jak nieprawidłowe manewry czy też niedostosowanie prędkości jazdy do warunków drogowych.

W działaniach kontrolnych, podejmuje się współpracę z Inspekcją Transportu Drogowego oraz zarządcami dróg jak również organizatorami wypoczynku (na poszczególnych turnusach) gdzie przy ich pomocy realizowane są elementy programu zawierające wiedzę związaną z bezpieczeństwem w ruchu drogowym⁴⁴.

Program „Bezpieczne ferie”.

Jego tematyka jest zbliżona do wymienionego powyżej programu i ma na celu również zapewnienie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży co należy do priorytetów wielu podmiotów, w tym również Policji. Szczególnie istotnego znaczenia nabiera to w takim okresie, jakim są ferie zimowe, które dla najmłodszych są czasem związanym z potencjalnymi zagrożeniami.

W ramach działań policjanci Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu prowadzą kontrolę miejsc zorganizowanego wypoczynku dzieci i młodzieży, z udziałem podmiotów współpracujących w tym zakresie z Policją. W przypadku zaobserwowanych nieprawidłowości, zaniedbań i naruszeń prawa – wyciągane są wobec ich sprawców stosowne konsekwencje.

⁴⁴ Opracowane na podstawie materiałów Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Przeprowadza się spotkania z dziećmi i młodzieżą oraz ich opiekunami, przebywającymi na obozach i zimowiskach. Policjanci angażują się do działań mających na celu zapewnienie bezpiecznego spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież, która z różnych przyczyn nie korzysta ze zorganizowanego wypoczynku zimowego. Podczas wymienionych działań – policjanci przekazują wiedzę dotyczącą zagrożeń i sposobów ich unikania, przybliżają społeczeństwu pracę Policji, a także promują bezpieczne i pożądane zachowania.

Do zadań służb patrolowych, ruchu drogowego oraz dzielnicowych wykonujących służby obchodowe – należy:

- kontrola tzw. „dzikich lodowisk”,
- prewencyjne oddziaływanie na potencjalnych sprawców czynów zabronionych, popełnianych w miejscach wypoczynku,
- kontrola miejsc dystrybucji substancji psychoaktywnych oraz miejsc gromadzenia się osób, które środki tego typu zażywają,
- rozpoznanie i kontrola miejsc, w których dochodzić może do prostytucji dzieci i młodzieży,
- legitymowanie nieletnich przebywających w okolicach dworców PKP i PKS oraz lokali gastronomicznych w celu ustalenia, czy nie są to osoby poszukiwane lub będące na ucieczce z domu, młodzieżowych ośrodków wychowawczych i innych,
- kontrola punktów sprzedaży alkoholu pod kątem dostępu do nich osób niepełnoletnich.

Przeprowadza się aktywną kampanię medialną o charakterze profilaktyczno – edukacyjnym polegającą na: bezpośrednim udziale funkcjonariuszy Policji w audycjach radiowych i telewizyjnych oraz inicjowaniu zamieszczania na łamach prasy, witryn internetowych informacji na temat bezpiecznych zachowań w trakcie zimowego wypoczynku oraz sposobów postępowania w sytuacji wystąpienia zagrożenia⁴⁵.

⁴⁵ Opracowane na podstawie materiałów Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Program „Bezpieczna droga do szkoły”.

Głównym celem tych działań jest zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom poruszającym się po drogach, korzystającym z indywidualnych czy też zbiorowych form dowozu do szkół, promowanie zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym jak też kontrola autobusów przewożących dzieci do szkół.

W tym celu nawiązuje się kontakty z Wydziałem Edukacji Urzędu Miasta i Starostwa celem wypracowania zasad współpracy w zakresie:

- uczestnictwa policjantów w konferencjach z udziałem dyrektorów szkół inaugurujących rozpoczęcie roku szkolnego,
- przekazywania Policji wykazów przewoźników i linii autobusowych, którymi będą przewożone dzieci do szkół.

Współpracuje się ze Strażą Miejską, Strażą Graniczną celem włączenia funkcjonariuszy wymienionych służb do działań.

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości dotyczących stanu technicznego dróg czy też ustawienia i stanu technicznego oznakowania oraz urządzeń ostrzegawczo zabezpieczających, fakt ten zgłasza się właściwym miejscowo zarządom dróg.

Organizuje się spotkania z nauczycielami, rodzicami i dziećmi, szczególnie z klas pierwszych szkół podstawowych, na temat bezpiecznych zachowań na drodze.

Nawiązuje się robocze kontakty z dyrekcjami szkół w celu ustalenia rozkładu zajęć dzieci klas najmłodszych i dostosowania do niego godzin służby oraz przeprowadzania spotkań z dziećmi o tematyce ruchu drogowego i prewencji kryminalnej.

Uruchamia się w pierwszych dniach roku szkolnego interwencyjny dyżur telefoniczny celem poznania uwag i propozycji mieszkańców podnoszących bezpieczeństwo dzieci. Dyżur powinien być pełniony wspólnie z zarządzającym ruchem oraz innymi podmiotami pracującymi na rzecz biura ruchu drogowego i prewencji kryminalnej, a także pracowników samorządów i oświaty.

W rejonach wytypowanych szkół dyslokuje się patrole policyjne, do zadań, których należy:

- zapewnienie bezpieczeństwa dzieci w wyznaczonym rejonie,

- nadzór nad ruchem osób pieszych w rejonach przejść dla pieszych i miejsc do tego przeznaczonych jak też nauka prawidłowego korzystania z tych miejsc.
- reakcja na wykroczenia,
- kontrola pojazdów dowożących dzieci do szkół⁴⁶.

Projekt „Zintegrowana Polityka Bezpieczeństwa”.

Projekt wdrożony w 2005 roku do 31 grudnia 2010 roku na terenie miasta Nowego Sącza i powiatu nowosądeckiego funkcjonuje łącznie w 22 placówkach szkolnych różnego szczebla. Wśród których 12 placówkom oświatowym nadany zostały certyfikaty „Szkoła Promująca Bezpieczeństwo”, a 2 placówkom przedłużono posiadany certyfikat na kolejne lata.

W ramach programu na terenie Nowego Sącza do współpracy z Komendą Miejską Policji w Nowym Sączu przystąpiły: W 2005 roku pilotażowo Gimnazjum Nr 5 (certyfikat przyznany w roku 2006 na okres 2006 - 2008, przedłużenie certyfikatu w 2008 roku na lata 2008 – 2013). W 2007 roku Gimnazjum Nr 2 (certyfikat przyznany w 2008 roku na lata 2008 – 2010, przedłużenie certyfikatu w 2010 roku na lata 2010 – 2015). W 2008 roku Gimnazjum Nr 3 w Nowym Sączu (certyfikat przyznany w 2009 roku na lata 2009 – 2011). W 2009 rok przystąpiła Szkoła Podstawowa Nr 7 (certyfikowana w 2010 roku na okres 2 lat) i Zespół Szkół Samochodowych w Nowym Sączu (w 2010 roku certyfikat na okres 2 lat. W 2010 roku Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu oraz Akademickie Liceum Ogólnokształcące i Gimnazjum w Nowym Sączu⁴⁷.

Działania okresowe i krótkoterminowe np. „Wagary”.

Prowadzone są okazjonalnie w krótkim okresie czasu niejednokrotnie ukierunkowane na konkretne dni takie jak np.: „*Pierwszy dzień wiosny*”. Celem działań jest zapobieganie wszelkiego rodzaju naruszeniom porządku prawnego przez

⁴⁶ Opracowane na podstawie materiałów Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

⁴⁷ Opracowane na podstawie materiałów Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

młodzież. Służby patrolowe prowadzą bieżącą kontrolę zachowań młodzieży (szczególnie w parkach, rejonach rzek, na dworcach PKP, PKS, hipermarketach, itp.), a w razie konieczności legitymują nieletnich oraz podejmują działania zgodnie z obowiązującymi przepisami. Ponadto prowadzą kontrolę placówek sprzedających napoje alkoholowe. W przypadku ujawnienia osób poniżej 18 roku życia spożywających alkohol lub będących pod jego wpływem ustalają miejsce jego zakupu, czy też okoliczności jego spożycia celem wyciągnięcia dalszych konsekwencji przewidzianych prawem.

Niemniej jednak w obecnym systemie wychowawczym podstawową instytucją w sprawowaniu opieki i koordynowaniu działań profilaktyczno wychowawczych w stosunku do tej części dzieci i młodzieży, która narażona jest na wykołajenie społeczne, powinna być szkoła. Obecnie od szkoły oczekuje się nie tylko realizacji funkcji dydaktycznych, lecz zwiększa się wymagania w zakresie pełnienia funkcji wychowawczo – opiekuńczych oraz ochrony młodzieży i dzieci przed nieprzystosowaniem społecznym. To właśnie w szkole powinno się stosować szeroko pojętą profilaktykę wychowawczą. Ponieważ po rodzinie to szkoła jest drugim najważniejszym środowiskiem wychowawczo - socjalizującym, przez co może niwelować czy też stymulować wczesne zaburzenia socjalizacji dzieci i młodzieży.

W instytucji szkoły w szczególności rola ta przypada pedagogowi szkolnemu i to właśnie organ ten została powołana do działalności resocjalizacyjnej jak również profilaktycznej. Samo jednak powołanie instytucji pedagogów szkolnych nie zlikwiduje problemów nieprzystosowania dzieci i młodzieży. Niezbędne jest właściwe postawienie diagnozy a tym samym wykrycie czynników, które utrudniają prawidłową socjalizację. Następnie niezbędne jest ustalenie pozytywnych czynników w szkole, rodzinie czy też samej osobowości dziecka, na których będą opierane działania profilaktyczno - readaptacyjne. BOWIEM profilaktyka winna przede wszystkim prowadzić się do czynnego włączania jednostek zagrożonych w proces przekształcania siebie oraz środowiska, w którym jednostka żyje a nie tylko do jej biernego ochraniania.

Zapobieganie przestępczości wśród nieletnich powinno opierać się również na stworzeniu odpowiedniej bazy rekreacyjnej służącej do aktywnego wypoczynku dzieci i młodzieży w okolicy miejsca zamieszkania. Dzięki temu mamy możliwość odpowiedniego zagospodarowania ich czasu wolnego, ale również czasu, w którym są pozbawione opieki i nadzoru ze strony rodziców. W ten sposób u dzieci i młodzieży pobudzane są różnorodne zainteresowania, które wcześniej nie mogły być przez nie dostrzeżone. W tym zakresie ogromne znaczenie mają właściwie funkcjonujące samorządy i władze lokalne, które powinny brać czynny udział w budowaniu takiej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej oraz pomagać w utrzymaniu już istniejących obiektów. Za przykład pozytywnego działania w tym zakresie o zasięgu ogólnonarodowym można podać program „**Moje Boisko - Orlik**” zakładający budowę i udostępnienie dzieciom i młodzieży nowoczesnej infrastruktury sportowej w celu aktywnego uprawiania sportu. Obecnie prowadzona jest czwarta edycja tego programu w ramach, którego do tej pory wybudowano w kraju 1805 małych kompleksów sportowych. Program zakłada również pomoc państwa we właściwym wykorzystaniu tych obiektów w ramach równoległe prowadzonego programu „Animator”. W którym działa 1871 pracowników głównie dyplomowanych nauczycieli wychowania fizycznego oraz trenerów sportowych. Zadaniem animatorów jest propagowanie sportu, jako sposobu spędzania wolnego czasu oraz zachęcanie dzieci i młodzieży do jego uprawiania⁴⁸.

Taka forma profilaktyki obejmować powinna wszystkie dzieci, zarówno te, które stwarzają trudności wychowawcze, jak i rozwijające się prawidłowo. Szczególnie dzieci, które manifestują wszelkiego rodzaju zaburzenia w przystosowaniu należy łączyć z grupami rówieśniczymi o prawidłowym rozwoju społecznym, w ten sposób w trakcie wzajemnych kontaktów, gier czy zabaw mogą one rozwijać w sobie wzajemne poszanowanie, życzliwość jak również uczyć się współdziałania.

⁴⁸ <http://www.orlik2012.pl/index.php/dla-animatorow/animator-plec-wiek-kwalifikacje>

Rozdział III

SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA PRZESTĘPCZOŚCI NIELETNICH

Demoralizacja i przestępczość nieletnich uwarunkowana jest ich sytuacją rodzinną, na którą nakłada się wpływ rówieśników oraz niepowodzenia szkolne. Najczęściej to właśnie nieletni pochodzący z rodzin rozbitych wchodzi w konflikty z prawem. Rodziny takie zazwyczaj są niewydolne wychowawczo. Częściej również w rodzinach takich występują różnego rodzaju patologie gdzie (rodzice lub jedno z nich są alkoholikami, narkomanami, przestępcami), do rodzin zagrożonych należą również rodziny dotknięte bezrobociem czy ubogiem.

To właśnie w kondycji rodziny, a zwłaszcza w braku ojca psychologowie upatrują źródeł zachowań destrukcyjnych i agresywnych młodych ludzi. Przy czym brak ojca nie polega wyłącznie na fizycznej jego nieobecności, ale na jego nieobecności emocjonalnej, co zdarza się w obecnych czasach coraz częściej gdzie wychowaniem dzieci przede wszystkim zajmuje się matka. Chłopcy, zatem nie mają skąd czerpać pozytywnych, męskich wzorców socjalizacyjnych. A ich uczestnictwo w grupie często przestępczej, to jedyny sposób poszukiwania wzorców męskości, które później mogliby naśladować, i sposób kompensacji braku ojca⁴⁹.

Jednym z wielu zagrożeń w rozwoju młodego pokolenia są gotowe recepty na łatwe życie oraz szczęście często propagowane przez telewizję i środki społecznego przekazu. Zanika u młodzieży samodzielność myślenia i działania, słaba jest znajomość kultury i historii Polski. Bardzo zubożało słownictwo, co przejawia się często w prymitywizmie i wulgaryzmie językowym.

⁴⁹ <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-662.htm>.

W środowisku pozarodzinnym i pozaszkolnym tkwi wiele zagrożeń społecznych niebezpiecznych dla młodzieży. Jednym z nich są młodzieżowe podkultury i postawy społeczne⁵⁰.

3.1. Uwarunkowania rodzinne.

Kryminologia podkreśla znaczenie roli środowiska rodzinnego w odniesieniu do przestępczości nieletnich. Rodzina w Polsce przeżywa kryzys. Wszyscy o tym wiedzą, piszą, a tysiące dzieci doświadcza skutków tego kryzysu na sobie, tysiące młodych ludzi żyje w ustawicznym zagrożeniu, że ich rodzina się rozpadnie⁵¹.

Rodzina to pierwsze środowisko wychowawcze dziecka. Środowisko rodzinne jest środowiskiem wychowawczym, które odpowiada naturalnym potrzebom dziecka, takim jak: poczucie bezpieczeństwa i bliskości, potrzeba miłości, przynależności i szacunku, piękna i godności, ideału oraz wzoru. Przez zamierzone oddziaływanie wychowawczo - opiekuńcze, ale również przez niezamierzony wpływ, który wynika z wzajemnych stosunków uczuciowych pomiędzy członkami rodziny oraz przez wzory osobowe rodziców, rodzina przyczynia się do społecznego, fizycznego i psychicznego rozwoju dziecka. Tym samym przygotowuje je do samodzielnego życia w społeczeństwie. Jednocześnie rodzina przekazuje dziecku wzory zachowań, normy i wartości, obyczaje kulturowe społeczeństwa, do którego jest przynależne. Ważne są również warunki bytowe, organizacja życia rodzinnego, wykształcenie i pozycja społeczna rodziców. Jak też wytworzenie atmosfery miłości, szczęścia i zrozumienia, przez co zaspokajane są naturalne potrzeby dziecka w rodzinie, co jest warunkiem jego dalszego prawidłowego rozwoju.

Do najważniejszych funkcji rodziny zalicza się:

- funkcję prokreacyjną (biologiczną), polegającą na zapewnieniu ciągłości społeczeństwa,

⁵⁰ S. Kawul, H. Machel (RED.), *Podkultury młodzieżowe w środowisku szkolnym i pozaszkolnym*. Toruń 1999, s. 42.

⁵¹ Tamże, s. 38.

- funkcję opiekuńczą, która jest realizowana poprzez pomaganie jej poszczególnym członkom w zaspokajaniu naturalnych potrzeb (zwłaszcza, kiedy nie są zdolni do ich samodzielnego zaspokojenia),
- funkcję socjalizacyjną, przygotowującą poszczególnych członków rodziny do pełnienia ról społecznych jak też przestrzegania obowiązujących w społeczeństwie norm,
- funkcję ekonomiczną, zapewniającą rodzinie materialne dobra,
- funkcję małżeńską, mającą na celu zaspokojenie potrzeb życia intymnego małżonków,
- funkcję integracyjną, zapewniającą społeczną kontrolę zachowań członków rodziny,
- funkcję rodzicielską, czyli zaspokojenie potrzeb uczuciowych dzieci i rodziców,
- funkcję braterską, polegającą na zaspokojeniu potrzeb uczuciowych rodzeństwa⁵².

Gdy wymienione powyżej funkcje pozostają zachowane możemy mówić, że rodzina rozwija się prawidłowo. Natomiast w przypadku dezorganizacji którejs z nich, np: poprzez złą atmosferę w domu, rozluźnienie więzi rodzinnych, nieodpowiednie metody wychowawcze, częste kłótnie małżonków, zdrady, rozwód rodziców, prostytutkę czy alkoholizm. Następuje zachwianie równowagi psychicznej dzieci, i wówczas pojawiają się trudności wychowawcze, które często zapoczątkowują proces wykolejenia nieletnich.

Na podstawie powyższego kryterium funkcji, jakie spełnia rodzina Lewis wyróżnił cztery typy rodzin:

rodzina optymalna – w takiej rodzinie konflikty rozwiązywane są w drodze negocjacji a nie kłótni, małżonków łączą uczucia pozytywne nie są zawiązywane destrukcyjne koalicje,

⁵² K. Zajączkowski, *Profilaktyka zachowań dewiacyjnych dzieci i młodzieży*. Toruń 1997, Wyd. Adam Marszałek, s. 36.

rodzina kompetentna, ale cierpiąca – tu także nie występują koalicje destrukcyjne, ale dają się już zauważyć pewne tendencje, w których występuje dominująca rola jednego z jej członków,

rodzina o funkcjonowaniu zaburzonym:

- wyraźny system dominacji jednego z jej członków – a co za tym idzie uległość drugiego, brak negocjacji oraz bliższych związków uczuciowych pomiędzy małżonkami,
- w rodzinie takiej występuje stały konflikt pomiędzy rodzicami, do którego włączane są dzieci, występuje wzajemna wrogość tak na płaszczyźnie rodzic - rodzic, jak również rodzic – dziecko,

rodzina niewypełniająca właściwie swoich funkcji:

- występują zaburzenia emocjonalne u jednego z rodziców oraz wysoki poziom dominacji i uległości,
- rodzina chaotyczna, to taka rodzina, która jest pozbawiona kierownictwa.

Do najczęstszych objawów występujących zaburzeń w prawidłowym funkcjonowaniu rodziny zaliczyć możemy:

1. Niewłaściwe postawy rodzicielskie takie jak:

- odtrącenie dziecka, – czyli nieokazywanie mu uczuć pozytywnych a jednocześnie demonstrowanie uczuć negatywnych,
- postawa unikająca – objawiająca się niskim poziomem emocjonalnym w stosunkach z dzieckiem,
- nadopiekuńczość - rodzice traktują dziecko bezkrytycznie, stosują nadmierną jego ochronę uważają go za wzór doskonałości,
- nadmierne wymaganie - dziecko jest zmuszone do postępowania zgodnie z wytworzonym wzorem przez rodziców.

2. Zaniedbanie właściwej opieki nad dzieckiem - brak ze strony rodziców opieki i powierzanie jej innym np. krewnym.

3. Zaburzenia wewnątrzrodzinnej komunikacji - może przyjmować różne postacie np. braku właściwego przepływu informacji między członkami rodziny czy też sytuacji,

w której wszystko może stać się przedmiotem przekazu, co prowadzi do zaniku sfery intymnej poszczególnych członków rodziny.

4. Ukrywanie konfliktów i problemów pomiędzy członkami rodziny.

5. Braku w rodzinie odpowiedniej atmosfery wychowawczej - co łączy się z brakiem właściwych wzorów i wartości oraz postaw w rodzinie.

6. Patologia w rodzinie - nadużywanie alkoholu czy środków odurzających przez jednego lub obojga rodziców oraz przestępczość⁵³.

Liczne badania w tym kierunku prowadzone przez B. Hołysta ukazują, że przeważająca większość nieletnich sprawców czynów karalnych wychowuje się w rodzinach gdzie występują skumulowane czynniki negatywne takie jak: alkoholizm rodziców, przestępcze wzory zachowań, brak emocjonalnej więzi rodzinnej, brak rodzeństwa, częstych zachowań agresywnych, rodzin niepełnych, rodzin, w których występuje brak pozytywnych wzorców zwłaszcza w stosunku do pracy oraz pełnienia ról społecznych. Oraz gdzie występują negatywne zjawiska takie jak: niewłaściwe metody wychowawcze (rygoryzm oraz niekonsekwencja), prostytutka i narkomania, niski poziom kultury i wykształcenia rodziców, pozbawienie opieki nad dziećmi (sieroctwo naturalne czy społeczne), brak wystarczających środków materialnych często powodowany bezrobociem, brak opieki oraz prawidłowej kontroli nad dziećmi powodowany pracą zawodową obojga rodziców niejednokrotnie na kilku etatach.

Najwięcej ciepła może dzieciom dostarczyć kochająca się rodzina. Dlatego należy, uświadomić rodzicom, iż ciąży na nich moralny obowiązek racjonalnego wychowania dzieci. To one, bowiem będą w przyszłości stanowić, o jakości naszego społeczeństwa. Rodzina jest, w opinii Jana Pawła II, przyszłością ludzkości, dlatego jej funkcjonowanie musi przebiegać harmonijnie i prawidłowo, to znaczy bez zaniedbania podstawowych funkcji społeczno – wychowawczych. Jeśli rodzina bazuje na zdrowych relacjach scalanych miłością, to istnieje nadzieja na przekazanie tych wartości przyszłemu pokoleniu⁵⁴.

⁵³ Tamże, s. 37 – 38.

⁵⁴ T. Sołtysiak, M. Gołembowska (red.), *Zagrożenia i zaburzenia funkcjonowania polskich rodzin*. Włocławek 2007, s. 65.

3.2. Środowisko szkolne.

Środowisko szkolne, obok środowiska rodzinnego, jest głównym czynnikiem kształtującym osobowość dziecka. Jest następną społecznością, z którą się ono styka i pierwszą, która zapoznaje go z odpowiedzialnością, pracą, oraz wprowadza go w stosunki międzyludzkie. Szkoła przygotowuje dziecko do bycia dorosłym człowiekiem zdolnym do uczestniczenia w życiu grupy społecznej. Biorąc powyższe pod uwagę. Sytuacja młodego człowieka w szkole, jego powodzenia lub niepowodzenia, na jakie napotyka przy spełnianiu obowiązków szkolnych i podejmowaniu zadań. Dalsze kontakty pomiędzy rówieśnikami i pozycja w społeczności uczniowskiej zasadniczo wpływa na proces jego uspołeczniania i w dużym stopniu warunkuje późniejszy, pomyślny start w świecie dorosłych⁵⁵.

Podstawowymi celami, jakie powinna spełniać szkoła, są: działalność dydaktyczna (dostarczanie wiedzy, kształcenie uzdolnień i zainteresowań), działalność wychowawcza (przekazywanie uczniom obowiązujących w społeczeństwie norm wartości, kształcenie umiejętności współdziałania z innymi), działalność opiekuńcza (zabezpieczenie prawidłowego rozwoju fizycznego i bezpieczeństwa dziecka, organizowanie i kierowanie jego czasem wolnym od nauki)⁵⁶.

Jakie zagrożenia mogą spotkać dzieci w środowisku szkolnym?. Już pierwsze przekroczenie progu szkolnego może być dla dziecka wydarzeniem stresowym mającym wpływ na dalszy przebieg nauki. Nowe środowisko, oderwanie się od rodziców, nieraz agresywni rówieśnicy, obowiązki szkolne dla niektórych dzieci kończą się konfliktami, ucieczką w chorobę, utratą równowagi psychofizycznej. Z domu rodzinnego nie wszystkie dzieci wynoszą równy poziom rozwoju psychofizycznego. Różnice u dzieci w przystosowaniu społecznym mogą być znaczne. U jednych dzieci problemem będą wady wymowy, nieśmiałość, moczenie, trudności w nawiązywaniu kontaktów, u innych nadwrażliwość, pobudliwość. Dominujący wychowawcy mogą stanowić w szkole poczucie zagrożenia dla dzieci. Nieodpowiedni

⁵⁵ E. Żabczyńska, *Przestępczość dzieci*. Warszawa 1983, s. 51.

⁵⁶ D. Wójcik, *Środowisko szkolne a nieprzystosowanie społeczne i przestępczość młodzieży*. [w:] J. Jasiński (red.). *Zagadnienia nieprzystosowania społecznego i przestępczości w Polsce*. Wrocław 1978, s. 345.

dobór rówieśników może okazać się szkodliwy dla dziecka. Wagarowanie i porzucanie szkoły świadczy o bardzo silnym zagrożeniu w środowisku szkolnym. Wśród młodzieży zauważa się opóźniony rozwój psychiczny i osobowy w stosunku do przyspieszonego rozwoju fizycznego, co może dodatkowo komplikować czas ukończenia szkoły podstawowej czy rozpoczęcia studiów, a nawet wpływać na zmianę planów życiowych⁵⁷.

Różne badania pokazują, że wśród młodych osób, które nie potrafią się dostosować społecznie duży odsetek stanowią uczniowie mający kłopoty i opóźnienia w nauce szkolnej często o trzy lata i więcej. Jak też uczniowie, którzy przerwali czy też porzucili naukę w szkole podstawowej czy gimnazjum. Pokazują także bezpośredni związek pomiędzy niedostosowaniem społecznym a młodzieżą doznającą niepowodzeń szkolnych.

Od niedawna uważa się, że przestępczość nieletnich może mieć związek z tym, do jakiej szkoły nieletni uczęszcza. Zjawisko to może być tłumaczone tym, że placówki takie przyjmują więcej uczniów o skłonnościach przestępczych. Szkoły, w których występuje wyższy wskaźnik przestępczości wśród uczniów może cechować:

- nieuprzywilejowanie społeczne, demograficzne czy ekonomiczne grup uczniów, np., u których występuje duża ilość problemów w rodzinie,
- skład danej populacji uczniów, który może być niejednorodny np. w kategorii: pochodzenia społeczno – ekonomicznego i etnicznego jak też uzdolnień,
- wadliwa działalność edukacyjna i socjalna jak też zła struktura organizacyjna szkoły.

Ma to związek z obszarem, na jakim działa dana szkoła. Jeżeli szkoła znajduje się w rejonie gdzie występują w większości rodziny z problemami społeczno – ekonomicznymi, wpływa to znacząco na prestiż danej placówki. Co ma niebagatelne znaczenie w doborze kadry nauczycielskiej. Zainteresowani pracą w takiej placówce zazwyczaj są nauczyciele o słabszych kwalifikacjach i mniejszym doświadczeniu zawodowym. Badania wykazały, że przestępczość w takich szkołach jest wyższa.

⁵⁷ Ks. J. Śledzianowski, *Rodzina w Diecezji Kieleckiej*. [w:] S. Kawula, H. Machel (red.), dz. cyt. Toruń 1999, s. 41.

W szkołach takich zazwyczaj występują złe warunki do nauki, przeludnienie klas, brak higieny umysłowej, nieprzestrzeganie praw ucznia oraz niewłaściwie przygotowana kadra pedagogiczna⁵⁸.

Na funkcjonowanie szkoły ma również wpływ ukształtowanie geograficzne i infrastrukturalne. Uprzywilejowane tutaj są zwłaszcza duże miasta gdzie szkoły wspierane są przez inne instytucje takie jak: pogotowie opiekuńcze, zakłady wychowawcze, policyjne izby dziecka, domy kultury, świetlice, koła zainteresowań, kluby sportowe itp.

Badania pokazują, że problemy wychowawcze mogą sprawiać także zdolni uczniowie, którzy w wielu dziedzinach wyprzedzają swych rówieśników, przez co zostają izolowani od grupy. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w osobowości ucznia, np.: zarozumiałości, egoizmie czy niekoleżeńskości.

Uważa się, że konsekwencją niepowodzeń szkolnych dzieci i młodzieży są dalsze trudności wychowawcze, na jakie napotykać nauczyciele, no i oczywiście rodzice.

Młodzież znajdująca się w trudnej sytuacji życiowej pochodząca z rodzin patologicznych, bardzo często notuje niepowodzenia szkolne, których powodem jest niemożność wypełniania obowiązków szkolnych powodowana np. brakiem podręczników czy też odpowiedniego miejsca do nauki. Istnieje również tzw. mechanizm naznaczania osób, które mają problemy w nauce. Powoduje on u uczniów poczucie wrogości wobec szkoły, wykształca negatywny obraz własnej osoby oraz potrzebę rekompensowania takich niepowodzeń w drodze zachowań dewiacyjnych. Co jest przyczyną zaburzeń w zachowaniu dziecka, i prowadzi do negatywnych zachowań jak: okłamywanie, wagarowanie, ucieczki z domu, wejście na drogę przestępstwa, alkoholizmu czy narkomanii.

⁵⁸ A. Baładynowicz *Uczeń, szkoła i przestępczość nieletnich*. W: B. Urban (red.) *Dewiacje wśród młodzieży. Uwarunkowania i profilaktyka*. Kraków 2001, WUJ, s. 264.

3.3. Oddziaływanie rówieśników, wpływ środowiska przestępczego.

Dla dzieci i młodzieży, oprócz rodziny, podstawowego znaczenia nabierają relacje z grupami rówieśniczymi⁵⁹.

Pojęcie grupy posiada wiele definicji i ma wielu autorów np. B. Urban podaje, że: grupa społeczna jest to pewna ilość osób, która jest powiązana ze sobą systemem stosunków uregulowanych instytucjonalnie, posiada wspólne wartości i jest oddzielona od innych zbiorowości wyraźną zasadą odrębności⁶⁰.

Człowiek od samego urodzenia uczestniczy w różnego rodzaju grupach społecznych. Naturalną i pierwszą z nich jest rodzina. Jest ona grupą pierwotną powstałą siłami natury.

Jednostka realizuje wrastanie w życie społeczne poprzez uczestnictwo w różnego rodzaju grupach społecznych, wśród których istotne znaczenie ma klasa szkolna. Jest ona grupą formalną, która jest uporządkowana hierarchicznie, na czele ze swym przywódcą – nauczycielem. Struktura wewnętrzna klasy kształtuje się powoli i stopniowo, gdyż wzajemne powiązania społeczne pomiędzy uczniami, ich ranga i pozycja, jak również normy współżycia rozwijają się w dłuższym okresie czasu.

W klasie szkolnej występują grupy formalne oraz nieformalne. Z wychowawczego punktu widzenia korzystna jest taka sytuacja, w której uczniowie tworzą grupy na zasadzie dobrowolnej przynależności do danej grupy (np. w celu wspólnej nauki). Powstają jednak też grupy nieformalne, czyli takie, w których czynnikiem podstawowym stanowi więź emocjonalna, która łączy poszczególnych jej członków i w ten sposób zaspokaja ich potrzeby psychiczne. Takie grupy są organizowane odgórnie i powstają spontanicznie wtedy nie zawsze można nad nimi sprawować właściwą kontrolę wychowawczą.

Szkoła jest miejscem, w którym uczniowie spędzają w okresie dorastania znaczną część swego życia. Niestety to właśnie w szkole często dochodzi do sytuacji gdzie zasady współpracy, wzajemnego wspierania się coraz częściej zostają zastąpione

⁵⁹ B. Urban, *Zachowania dewiacyjne młodzieży w interakcjach rówieśniczych*. Kraków 2005, s.63.

⁶⁰ J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*. Warszawa 1970, s. 255-298.

zasadami przemocy, wzajemnej agresji, niepotrzebnej rywalizacji, czy dominacji. Obecnie w szkole to przemoc fizyczna wyznacza role w grupie i sprzyja tworzeniu się danej struktury grupowej.

Grupy rówieśnicze powstają spontanicznie i stanowią naturalną formę współżycia młodzieży oraz dzieci. Oddziaływanie wychowawcze grup rówieśniczych może być pozytywne, jeżeli w grupie dominują osoby z prawidłową socjalizacją lub negatywne, gdy grupa jest zdominowana przez osoby zdemoralizowane. Na oddziaływanie grupy rówieśniczej szczególnie jest wrażliwa młodzież w czasie dorastania, wtedy to może nastąpić kryzys autorytetów takich jak rodzic czy inna osoba dorosła. Wówczas dla młodego dorastającego człowieka grupa staje się głównym odnośnikiem. To właśnie z rówieśnikami młody człowiek spędza większą część czasu wolnego. Co ma dalszy wpływ na kształtowanie się jego opinii oraz postaw, sposób zachowania się czy wypowiedzania itp.

Zdaniem wielu uczonych, wszystkie grupy rówieśnicze pełnią takie same funkcje a mianowicie:

- zapewniają realizację potrzeby przynależności,
- dostarczają wrażeń, przygód i nowych doświadczeń,
- umożliwiają realizację zainteresowań,
- organizują czas wolny,
- stanowią zaplecze emocjonalne i społeczne,
- sprzyjają krystalizacji systemu wartości,
- umożliwiają powstawanie sojuszy,
- dają poczucie bezpieczeństwa⁶¹.

Na pewnym etapie życia młodzi ludzie dokonują własnych wyborów, zmniejsza się wtedy wpływy domu rodzinnego, a jego miejsce zajmują rówieśnicy. To właśnie w grupie rówieśniczej mogą oni doświadczyć równości, mogą uzyskać uznanie i aprobatę, a także zaspokoić jakże ważną społeczną potrzebę każdego człowieka – przynależności i społecznego uczestnictwa. Jednakże z tych samych powodów grupa

⁶¹ K. Kmiecik-Baran, *Młodzież i przemoc. Mechanizmy socjologiczno – psychologiczne*. Warszawa 2000, PWN, s. 61.

rówieśnicza stanowi potencjalnie zagrożenie dla młodzieży i często łączy się z ich zejściem na drogę przestępczą.

Grupy składające się z nieletnich najczęściej określa się mianem grup rówieśniczych, a grupy nieletnich wykazujących zachowania dewiacyjne - jako grupy nieletnich przestępców. W przekształcaniu się grup rówieśniczych w grupy przestępcze ważną rolę mogą odgrywać takie czynniki, jak:

- powielanie przez młodzież ze środowiska, z którego pochodzi lub z którym graniczy podkultury przestępczej,
- brak kontroli ze strony rodzin czy instytucji wychowawczych nad zachowaniem grup młodzieżowych,
- wzmacniająca (w przypadku zachowań dewiacyjnych) rola grupy rówieśniczej dla młodzieży odrzucanej przez inną grupę, która ma kluczowe znaczenie dla rozwoju osobowości człowieka;
- brak wzorów zachowań społecznie właściwych dla dorastającej młodzieży.

Zdaniem Waldemara Domachowskiego można wyróżnić trzy rodzaje negatywnych oddziaływań grupy na jednostkę, upatrując w nich przesłanki wyjaśniające wybrane rodzaje zachowań przestępczych:

- przestępstwa popełnione w obecności innych osób, ale niestanowiących grupy,
- przestępstwa dokonywania pod wpływem grupy - sytuacja nacisku,
- przestępstwa popełnione w grupie, wraz i innymi jej członkami (grupy o określonym celu, normach, strukturze i interakcjach – grupy przestępcze)⁶².

Z czasem prezentowane przez grupę przestępczą systemy wartości oraz wzory zachowań przybierają charakter swoistych zasad postępowania. Wówczas środowisko takie staje się szczególnie atrakcyjne dla jednostek posiadających podobny typ kłopotów szkolno - rodzinnych. Przynależność do takiej grupy pozwala odbudować poczucie bezpieczeństwa oraz własnej wartości, wcześniej zburzonej przez niewłaściwą atmosferę w domu czy niepowodzenia szkolne. W takiej grupie można

⁶² J. Kucharewicz, M. Piasecka *Styl funkcjonowania interpersonalnego nieletnich a uczestnictwo w podkulturze przestępczej*, W: J.M. Stanik, L. Woszczek (red.) *Przestępczość nieletnich. Aspekty psychologiczne i prawne*. Katowice 2005, WUŚ, s. 126.

odrzuć autorytet instytucji wychowawczych czy też autorytet rodziców oraz system wartości i norm ogólnie przyjętych.

3.4. Uwarunkowania zdrowotne.

Decydujący wpływ na popełnianie przestępstw mają wewnętrzne cechy pozwalające traktować jednostkę indywidualnie. Cechy te mogą być dziedziczne lub powstałe w wyniku urazu czy choroby. Na zachowanie człowieka mają też wpływ czynniki społeczne. Jeżeli są niekorzystne generują zachowania przestępcze.

Współczesne teorie biologiczne warunkujące przyczyny przestępczości także nieletnich wskazują na złożone anomalie biologiczne, ich zasadniczą hipotezą było odkrycie dodatkowego chromosomu Y, z czym wiązano nadzieje wyjaśnienia zasadniczej determinanty przestępczości. Jednak kolejne badania udowodniły, że najgroźniejsi przestępcy nie posiadają chromosomu Y. Bronisław Urban wskazuje na różnicę pomiędzy zachowaniem zdeterminowanym biologicznie a czynnikami społecznymi.

Z medycznego punktu widzenia niewykluczone jest, że u osób mających dodatkowy chromosom Y powoduje on zachowania przestępcze zwłaszcza o charakterze agresywnym. Nie mniej jednak nie ma wystarczających dowodów na to, że jest on decydującym czynnikiem wywołującym takie zachowania. Co prawda istnieje pewien związek pomiędzy posiadaniem dodatkowego chromosomu, Y a zaburzeniami w funkcjonowaniu organizmu jednakże nie można go jednoznacznie łączyć z zachowaniami przestępczymi.

Autor przyjął podział dokonany przez D.C. Gibbsona, który teorie psychologiczne ze względu na ich przydatność na gruncie badania przestępczości, podzielił na:

- teorie psychoanalityczne,
- teorie osobowości,

- teorie psychopatii⁶³.

Teorie psychoanalityczne mają zwolenników w klasycznej psychoterapii jak też psychoterapii dzieci i młodzieży. Psychoanaliza sprawdza się tam, gdzie działają osoby związane z terapią i resocjalizacją. Działania tych osób zmierzają do rozwiązania konfliktów wewnętrznych i korygowania zachowań młodzieży. Jednak krytycy tej teorii zauważają, że młodzi ludzie kierowani są do instytucji resocjalizacyjnych bez próby odnalezienia alternatywnego rozwiązania.

Teoria osobowości, opiera się na tworzeniu metod i technik przydatnych do różnicowania cech jednostek przestępczych oraz nieprzestępczych. Na tej podstawie tworzone są odpowiednie narzędzia (kwestionariusze, ankiety), które wykorzystywane są do celów poznawczych oraz pozwalają na tworzenie strategii i metod resocjalizacji.

Analizując teorie psychopatii po przeczytaniu kilku definicji należy stwierdzić, że jednostka o psychopatycznej osobowości nie ma skrupułów moralnych człowiek psychopatyczny robi i bierze to, na co ma ochotę i co mu dyktuje kaprys. Nie ma poczucia winy i potrafi kłamać bez zmrżenia oka. Psychopatia jest zaburzeniem osobowości spowodowanym uszkodzeniem centralnego układu nerwowego, czyli nieprawidłowe ukształtowanie osobowości charakteryzujące się: niezdolnością do trwałych związków uczuciowych, przewagą sfery popędów nad wyższymi poziomami regulacji zachowania, zachowaniem impulsywnym, brakiem poczucia winy przy naruszaniu dóbr innych, skłonnością do agresji⁶⁴.

H. Spionek uważa, że psychopatia ma znaczenie w procesie wykołajenia społecznego dzieci i młodzieży, którą określano często, jako niekorzystne, pod względem społecznym, odchylenie od normy w zakresie struktury osobowości, zwłaszcza życia uczuciowego, woli, charakteru oraz napędu psychoruchowego.

Wyjaśniając różne teorie i ich uwarunkowania zdrowotne należy zwrócić uwagę na zmiany organiczne w obwodowym układzie nerwowym, które mogą w pewnym stopniu przyczynić się do powstawania zachowań o charakterze kryminalnym, taki związek jednak może mieć wpływ na wyjaśnienie tylko niewielkiej

⁶³ B. Urban *Zachowania dewiacyjne młodzieży*. Kraków 1997, WUJ, s. 22-23.

⁶⁴ www.student.lex.pl/materialy/o_uwm220107.doc; s. 4.

części zachowań przestępczych. Uszkodzenia obwodowego układu nerwowego mogą prowadzić do zakłóceń rozwoju psychicznego poprzez zaburzenie prawidłowego funkcjonowania mózgu. Co powoduje trudności z adaptacją takich jednostek do warunków społecznych, i może mieć wpływ na prawdopodobieństwo wystąpienia zachowań przestępczych. Wpływ społeczeństwa na takie jednostki może tendencje te wzmocnić czy też zneutralizować. Wykryto też związek między zachowaniami przestępczymi dzieci a ich naturalnymi rodzicami, jednak nie dowiedziono czy decydującą rolę mają czynniki środowiskowe czy genetyczne.

Każdy czynnik powodujący zaburzenia pracy ludzkiego organizmu może mieć wpływ na zachowanie człowieka. Takimi czynnikami mogą być np. niedobór witamin, nieprawidłowy poziom cukru, nadmiar lub niedobór określonych hormonów czy reakcje alergiczne. Nie można jednak tym czynnikom przypisać podstawowego znaczenia, nie można ignorować znaczenia wpływów społecznych⁶⁵.

Psychologia mówi o neurotycznych zaburzeniach osobowości, które są reakcją na negatywne oddziaływanie środowisk wychowawczych i metod stosowanych wobec nieletnich. Dzieci neurotyczne charakteryzują się wzmożoną pobudliwością, ruchliwością psychosomatyczną i afektywną, łatwo się wzruszają, są płacliwe i drażliwe, w sposób gwałtowny wyrażają swoje uczucia. Do tego dochodzi agresywność i skłonność do popadania w konflikty. To wszystko powoduje, że dzieci te mają trudności w przystosowaniu się do wymagań szkolnych, co z kolei może prowadzić do wkroczenia na drogę przestępczą⁶⁶.

Niski poziom sprawności umysłowej jest kolejnym czynnikiem, który może utrudniać społeczną adaptację i przyczynić się do zachowań przestępczych. Dzieci o obniżonym poziomie inteligencji są mało krytyczne, łatwo ulegają wpływom, co bez pozytywnego wpływu środowiska (przede wszystkim rodzinnego i szkolnego) może prowadzić do ich wykolejenia społecznego.

⁶⁵ www.student.lex.pl/materialy/o_uwm220107.doc; s. 3.

⁶⁶ E. Żabczyńska, *Przestępczość dzieci*. Warszawa 1983, s. 56, 58.

Rozdział IV

ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE BADAŃ WŁASNYCH

4.1. Przedmiot i cele badań.

W ostatnich latach, w Polsce nastąpiły duże zmiany w stylu życia. W związku z tym zmianom uległ system wartości. Pojawiające się zagrożenia są tego konsekwencją. Jednym z zagrożeń jest zjawisko przestępczości, zwłaszcza przestępczości nieletnich.

Wielu badaczy poszukuje przyczyn powyższego zjawiska przestępczości, odwołując się między innymi do takich czynników, jak: kryzys ekonomiczny oraz kryzys prawa i autorytetów, osłabienie oddziaływania rodziny⁶⁷.

Przestępcze zachowania młodego pokolenia, w dobie szybkich przemian, są coraz bardziej „popularne”. Policyjne statystyki świadczą o tym, że coraz częściej nieletni wchodzi na drogę przestępczą.

Rozpoczynając pracę badawczą należy określić przedmiot badań. Ponieważ każde badanie służy realizacji wybranego celu. Celem badań jest natomiast dążenie do wzbogacenia wiedzy o zjawiskach będących przedmiotem badań takich jak: osoby czy rzeczy.

Zdaniem W. Zaczyńskiego celem badań jest określenie, do czego zmierza badacz, i co pragnie osiągnąć w swoim działaniu. **Przedmiotem** badań własnych jest przestępczość nieletnich na terenie Nowego Sącza w latach 2003 – 2011. **Celem** badań jest poznanie związku między poczuciem kontroli społecznej a przestępczością z uwzględnieniem działania czynników sytuacyjno- społecznych.

Uwarunkowania rodzinne, środowisko szkolne, oddziaływanie rówieśników, wpływ środowiska przestępczego czy uwarunkowania zdrowotne mogą i odgrywają

⁶⁷ T. Sołtysiak, M. Gołembowska (red.), *Zagrożenia i zaburzenia funkcjonowania polskich rodzin*. Włocławek 2007, s. 318.

istotną rolę w powstawaniu i nasilaniu się przestępczości wśród nieletnich. W związku z powyższym celem badań jest:

1. Ukazanie przyczyn przestępczości wśród nieletnich.
2. Przedstawienie skali tego zjawiska.

Problem badawczy to zagadnienie, które wymaga rozwiązania. J. Pieter stwierdza, że „(...) problemem badawczym są pytania, na które szukamy odpowiedzi w drodze badań naukowych. Wysuwając je zadajemy pytania „otoczeniu” i „przyrodzie” a nie drugiej osobie. Odpowiedzi na postawione pytanie szukamy poprzez własny wysiłek, a nie oczekujemy gotowej odpowiedzi od innego człowieka”⁶⁸.

Problem badawczy ma postać pytania.

Główny problem badawczy brzmi:

Jakie są główne przyczyny przestępczości wśród nieletnich?

Postawiono również następujące problemy szczegółowe:

1. Jaka jest znajomość skali zjawiska przestępczości nieletnich przez badanych?.
2. Jak kształtowała się liczba popełnianych przez nieletnich czynów karalnych w okresie objętym badaniem?.
3. Które kategorie przestępstw są najczęściej popełniane przez nieletnich?.
4. Czy nieletni częściej popełniają czyny karalne indywidualnie czy grupowo?.
5. Gdzie najczęściej dochodzi do popełnienia czynów karalnych przez nieletnich?.
6. W jakich sytuacjach młodzież czyje się zagrożona?.
7. Czy szkoła powinna pomagać rodzinom patologicznym?.
8. Jaki jest wpływ środowiska rówieśniczego na dzieci i młodzież?.
9. Jak powinno się pomagać młodzieży, mającej problem z prawem?.
10. Czy uzależnienia wśród nieletnich przyczyniają się do wzrostu przestępczości?.

W pracy nie sformułowano hipotez, gdyż problemy badawcze mają charakter diagnostyczny, nie dotyczą relacji między zmiennymi. W takiej sytuacji problemy badawcze są wystarczającym ukierunkowaniem badań.

⁶⁸ J. Pieter, *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Wrocław – Warszawa 1997, s. 67.

4.2. Metody, techniki i narzędzia badań.

W opracowaniach metodologicznych występuje wiele definicji metody, techniki i narzędzia badawczego dla potrzeb pracy wybrano następujące definicje:

- Według S. Nowaka: „(...) **metody badawcze** to typowe i powtarzalne sposoby zbierania, analizy, opracowywania oraz interpretacji danych empirycznych, które służą do uzyskania maksymalnie (czy też optymalnie) uzasadnionych odpowiedzi na postawione w nich pytania”⁶⁹.
- Według A. Kamińskiego „Techniki **badawcze** to sposoby zbierania materiału, które opierają się na starannie dobranych i opracowanych dyrektywach (jasnych, ścisłych i dokładnych), weryfikowanych w badaniach naukowych, dzięki czemu posiadają walor użyteczności międzydyscyplinarnej. Mają również charakter instrukcji – tym są bardziej użyteczniejszej im wierniej są stosowane”⁷⁰.
- Według T. Pilcha „**Narzędzie badawcze** to przedmiot, który służy do realizowania wybranej techniki prowadzonych badań”⁷¹.

T. Pilch podaje, że „(...) metoda to pojęcie najszersze oraz nadrzędne w stosunku do techniki narzędzia badawczego. Z kolei technika jest pojęciem nadrzędnym w stosunku do narzędzia badawczego oraz podrzędnym wobec metody. Narzędzie badawcze ma zaś zakres najwęższy i jest pojęciem podrzędnym zarówno wobec pojęcia techniki badawczej jak i pojęcia metody”⁷².

Poniżej przedstawiono podział metod, technik oraz narzędzia badawczego wg. T. Pilcha⁷³:

1. Metody badań:

- eksperyment,
- metoda indywidualnych przypadków,

⁶⁹ S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*. Warszawa 1985, s. 22.

⁷⁰ A. Kamiński, *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej*, [w:] R. Wroczyński, T. Pilch (red.), *Metodologia pedagogiki społecznej*. Wrocław 1974, s. 54.

⁷¹ T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych*. Warszawa 1998, s. 42.

⁷² Tamże, s. 43.

⁷³ Tamże, s. 41-164.

- monografia,
- metoda sondażu diagnostycznego.

2. Techniki badań:

- wywiad,
- obserwacja,
- ankieta,
- techniki socjometryczne,
- badanie dokumentów, techniki projekcyjne, analiza treści.

3. Narzędzia badawcze:

- kwestionariusz ankiety,
- kwestionariusz wywiadu,
- skale,
- test socjometryczny,
- arkusz obserwacji,
- dyspozycje.

W niniejszej pracy badawczej wykorzystano metodę **sondażu diagnostycznego**. Według T. Pilcha „to sposób gromadzenia wiedzy o atrybutach funkcjonalnych i strukturalnych oraz dynamice zjawisk społecznych, poglądach i opiniach danej zbiorowości, nasileniu oraz kierunkach rozwoju zjawisk także tych instytucjonalnie niezlokalizowanych, które posiadają znaczenie wychowawcze w oparciu o wybraną grupę reprezentującą daną populację osób, w której występuje badane zjawisko”⁷⁴.

Najczęstsze techniki stosowane w badaniach sondażowych to ankieta, wywiad, analiza dokumentów oraz techniki statystyczne. Podstawowymi technikami, jakie wykorzystano w pracy, są:

- **Ankieta** – jest techniką gromadzenia informacji polegającą na wypełnianiu przez badanego specjalnego kwestionariusza najczęściej w obecności ankietera; pytania stosowane w ankietach muszą być ścisłe, konkretne i jedno problemowe: do ankiety wykorzystuje się pytania zamknięte opatrzone tzw. kafeterią, czyli zestawem możliwie wszystkich odpowiedzi.

⁷⁴ T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych*. Warszawa 1998, s. 51.

- **Wywiad** - rozmowa badającego z respondentem mająca na celu poznanie faktów, opinii, postaw danej zbiorowości. Uzyskane dane pozwalają na analizę zależności między zjawiskami. Wywiad socjologiczny jest rozmową kierowaną, w której biorą udział, co najmniej dwie osoby: prowadzący wywiad (ankieter) i osoba odpowiadająca na pytania (respondent). Nie jest to jednak zwykła konwersacja, lecz rozmowa, przez którą badający chce uzyskać od respondenta dane określone celem badania.
- **Analiza dokumentów** – „służy do gromadzenia wstępnych i opisowych, ale także ilościowych informacji o badanym zjawisku czy instytucji, umożliwia poznanie opinii wyrażonych w dokumentach oraz bibliografii jednostek”⁷⁵.
- **Techniki statystyczne** – służą głównie do analizy posiadanych już danych, jak np. obliczanie średniej arytmetycznej czy też procentowego udziału zjawiska.

W badaniach wykorzystano następujące narzędzia badawcze: kwestionariusz ankiety i kwestionariusz wywiadu.

Dokumenty wykorzystane w pracy pochodzą z danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu. Najważniejsze informacje o przestępczości nieletnich na terenie miasta Nowego Sącza pochodzą ze sprawozdań i zestawień statystycznych z lat 2003 – 2011.

4.3. Teren badań.

Ziemia Sądecka, nazywana często Sądecczyzną, stanowi odrębną jednostkę etnograficzną i historyczno – geograficzną położoną na terenie byłego województwa nowosądeckiego. Ma powierzchnię ponad 2 200 km². Stolicą Ziemi Sądeckiej jest Nowy Sącz.

Pod koniec XIII w. w Kotlinie Sądeckiej rozwinął się ruch osadniczy. W listopadzie 1292 r. król czeski i książę polski Wacław II wydał w Krakowie przywilej lokacyjny zezwalający na założenie miasta na terenie wsi Kamienica. Miasto

⁷⁵ Tamże, s. 88.

zostało ulokowane na prawie magdeburskim, które przyznawało zasadzcom i wójtom dziedzicznym duże uprawnienia, łącznie z prawem wydawania i wymiany monety. Nova civitas Sandacz miał stanowić niemiecki, a więc sprzyjający Czechom ośrodek miejski, jako przeciwwagę dla rdzennie polskiego Starego Sącza.

Korzystne położenie miasta od początku miało znaczący wpływ na jego rozkwit. Krzyżowały się tu ważne szlaki handlowe, wśród nich Szlak Bursztynowy, łączący wybrzeże Bałtyku z Niziną Węgierską. Nowy Sącz dzięki licznym przywilejom nadawanym miastu przez Władysława Łokietka oraz jego żonę Jadwigę, stał się w okresie średniowiecza ważnym ośrodkiem wymiany handlowej i produkcji rzemieślniczej. U schyłku panowania króla Władysława Łokietka Nowy Sącz w stanie był toczyć z Krakowem równorzędne spory o kluczowe sprawy regionu takie jak przebieg dróg handlowych. Za panowania Kazimierza Wielkiego w Nowym Sączu wybudowano zamek królewski a miasto otoczono murami obronnymi. Miasto stało się ważnym elementem obronnym granicy południowej Królestwa Polskiego.

W wieku XVII Nowy Sącz stracił na swoim znaczeniu politycznym i gospodarczym, do czego przyczynił się „potop szwedzki”. Czasy największej recesji Nowy Sącz przeżywał w wieku XVIII, na co wpłynęło rozprzężenie polityczne w Rzeczypospolitej, które było szczególnie dotkliwe za rządów saskich.

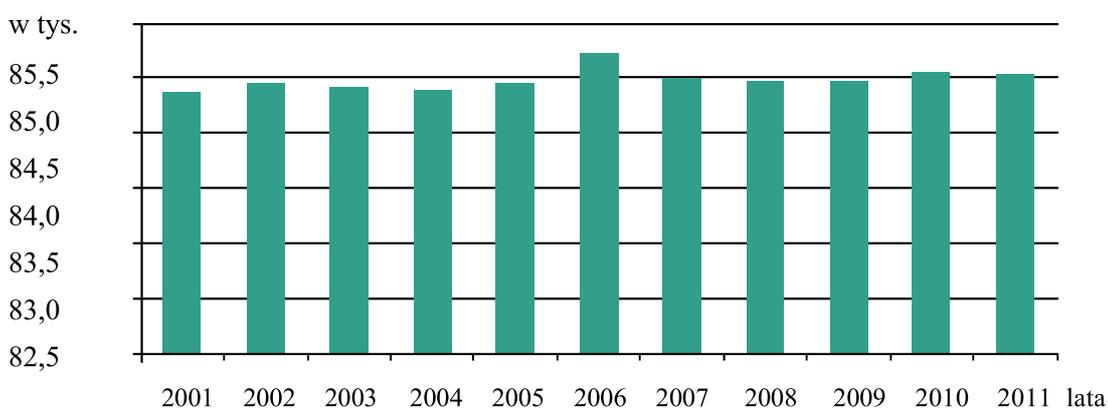
Powolny rozwój Nowego Sącza odnotowuje się dopiero od XIX wieku w okresie autonomii galicyjskiej odnotowano w tym okresie znaczne ożywienie gospodarcze głównie za sprawą budowy kolei łączącej Nowy Sącz i Chabówkę oraz budową warsztatów kolejowych. Miasto rozrosło się przestrzennie, powstały nowe osiedla i wiele, do dzisiaj pięknych, obiektów architektury. W dwudziesty wiek Nowy Sącz wkroczył imponująco rozbudowanym organizmem gospodarczo – przemysłowym.

W latach 1975 – 1998 Nowy Sącz był stolicą województwa. Reforma administracyjna państwa w dniu 01.01.1999 roku zmieniła status Nowego Sącza na wydzielone miasto na prawach powiatu. Przywrócono tym samym historyczną rangę miasta, które ponownie weszło w skład województwa małopolskiego. Nowy Sącz

stanowi miasto średniej wielkości, usytuowane na granicy Beskidów i Pogórza Karpackiego, zajmując w zasadniczej swej części Kotlinę Sądecką⁷⁶.

Powierzchnia Nowego Sącza, wynosi 58 km², co stanowi 0,4% powierzchni województwa małopolskiego. Na powierzchni tej mieszka prawie 85 tys. osób (tj 2, 6% ludności małopolski). Na przestrzeni ostatnich 11 lat nastąpił nieznaczny wzrost ilości mieszkańców z 84,4 tys. pod koniec 2000 r. do 84,5 tys. na koniec 2010 r., tj. o 0,2%. na co wpływ miał dodatni przyrost naturalny⁷⁷.

Rysunek 1. Liczba ludności Nowego Sącza stan na dzień 31.12.2011 roku.

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Gęstość zaludnienia w 2010 r. wyniosła w Nowym Sączu 1468 osób/km². Na 100 mężczyzn przypadło 109 kobiet współczynnik feminizacji od 2006 roku nie uległ zmianie. Nastąpiła natomiast w ostatnim okresie czasu zmiana liczby ludności według ekonomicznych grup wiekowych. W wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) było – 16,4 tys. osób, – co stanowiło 19,4% ogółu ludności, odnotowano spadek w ujęciu rocznym o 0, 3 pkt. proc. natomiast względem 2000 roku o 7,4 pkt. proc. O 0,3 pkt. proc. zmniejszył się udział ludności w wieku produkcyjnym (od 18-59 i 64 lata), tj. do poziomu 64,5% (54,5 tys. osób). Tym samym udział osób znajdujących się w wieku poprodukcyjnym pomiędzy (60/65 lat i więcej) wzrósł o 0,6 pkt.

⁷⁶ Raport Urzędu Miasta Nowy Sącz; Rozdział IX *Zagadnienia gospodarcze*.

⁷⁷ Urząd Statystyczny w Krakowie *Informator statystyczny miasta Nowy Sącz 2011*.

proc. do 16, 1% (13, 6 tys. osób), wobec 12,4% w, 2000 roku. Co świadczy o postępującym w Nowym Sączu procesie starzenia się społeczeństwa⁷⁸.

Dokładny podział mieszkańców według grup wiekowych i płci przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5. Struktura wiekowa mieszkańców Nowego Sącza na koniec 2011 r.

wiek	mężczyzn	kobiet	ogółem
0-2	1410	1396	2806
3	520	497	1017
4-5	874	876	1750
6	452	429	881
7	406	361	767
8-12	2091	1991	4082
13-15	1399	1313	2712
16-17	1001	990	1991
18	510	477	987
19-65	27143	-	27143
19-60	-	26256	26256
>65	3994	-	3994
>60	-	9072	9072
ogółem	39798	43655	83458

Źródło: Wydział Spraw Obywatelskich UM Nowy Sącz

Sytuacja na rynku pracy w Nowym Sączu w 2010 roku uległa poprawie. W końcu 2010 roku w mieście pracowało 30,2 tys. osób, było to o 0,2% więcej niż w 2009 roku. Zanotowano 4366 zarejestrowanych bezrobotnych, tj. o 1% mniej niż rok wcześniej⁷⁹.

Miasto liczy 720 lat. Styka się tutaj historia z nowoczesnością. Na terenie miasta działają liczne placówki kulturalne, biblioteki, muzea, jak również Sądecki Park Etnograficzny. Działają również liczne zespoły teatralne, muzyczne,

⁷⁸ Urząd Statystyczny w Krakowie *Informator statystyczny miasta Nowy Sącz 2011*.

⁷⁹ Urząd Statystyczny w Krakowie *Informator statystyczny miasta Nowy Sącz 2011*.

folklorystyczne, taneczne, orkiestry, chóry. Miasto ma kąpielisko, pływalnie, hale sportowe, stadiony sportowe oraz korty tenisowe.

Nowy Sącz stanowi ogromną bazę dotyczącą handlu, rzemiosła, usług. Miasto jest siedzibą wielu potentatów branżowych w skali kraju i świata. Stanowi także doskonałą bazę do korzystnego inwestowania, szczególnie w zakresie turystyki, nowoczesnego, nieuciążliwego dla środowiska naturalnego przemysłu różnych branż i przetwórstwa rolno – spożywczego. Nowy Sącz to również miasto rzemieślników, spośród których większość zajmuje się wytwarzaniem skórzanej galanterii oraz regionalnych pamiątek, zwłaszcza z drewna⁸⁰.

Na początku roku szkolnego 2010/2011 w Nowym Sączu działało:

- 20 szkół podstawowych (obejmujących edukacją 5217 uczniów),
- 15 gimnazjów (3024 gimnazjalistów),
- 12 liceów ogólnokształcących (4781 licealistów),
- 10 szkół zawodowych (1704 uczniów),
- 1 liceum profilowane (26 licealistów),
- 12 techników (3377 uczniów),
- 27 szkół policealnych (1930 uczniów),
- 3 szkoły wyższe (kształcące 9380 studentów).

W zestawieniu nie brano pod uwagę 20 szkół dla dorosłych, kształcących 1521 osób. Głównie były to licea ogólnokształcące w liczbie 16, do których uczęszczały 1324 osoby⁸¹.

Na terenie Nowego Sącza działa jedna z najlepszych w Polsce niepaństwowych uczelni, Wyższa Szkoła Biznesu - National Louis University ponadto Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa i Sądecka Wyższa Szkoła Zawodowa. Funkcjonuje tu Kolegium Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie zamiejscowy ośrodek dydaktyczny w Nowym Sączu, zamiejscowy ośrodek dydaktyczny Akademii Ekonomicznej w Krakowie, niestacjonarny ośrodek dydaktyczny Politechniki Krakowskiej, zamiejscowy ośrodek dydaktyczny Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica.

⁸⁰ <http://www.nowysacz.pl>

⁸¹ Urząd Statystyczny w Krakowie *Informator statystyczny miasta Nowy Sącz 2011*.

W Nowym Sączu działalność swą prowadzi także Uniwersytet Trzeciego Wieku dla osób, które chcą pogłębić i aktualizować swoją wiedzę.

4.4. Organizacja i przebieg badań.

Organizacja i przebieg badań podporządkowany została założeniom teoretycznym niniejszej pracy. Zebrany materiał badawczy został oparty na 100 ankietach, którymi objęta była grupa 25 uczniów klasy 1 technikum, grupa 27 uczniów klasy 2 zasadniczej szkoły zawodowej oraz 48 uczniów klasy I, II i III gimnazjum. Wśród ankietowanej grupy uczniów 54 z nich znalazło się w przedziale wiekowym 16-17 lat, 27 w przedziale wiekowym 14-15 lat oraz 19 w przedziale wiekowym 11-13 lat. Przed przystąpieniem do badań ankietowych uczniów wybranych klas poinformowano, że ankieta jest anonimowa podając jednocześnie cel badania, miało to zapewnić sumienne wypełnienie kwestionariusza. Pouczono również uczniów zamieszkałych poza terenem miasta, aby odnosili się jedynie do sytuacji, które miały miejsce na terenie Nowego Sącza, co miało zminimalizować ryzyko wystąpienia błędu w zawartych później odpowiedziach ankietowych.

Przeprowadzono również wywiady środowiskowe wśród mieszkańców Nowego Sącza, na temat przestępczości nieletnich, w tym celu wybrano losowo grupę 10 osób w różnym wieku zamieszkałych na terenie kilku z osiedli mieszkalnych położonych w Nowym Sączu. W tym czasie zapewniono osobom badanym miłą i życzliwą atmosferę.

W badaniach posłużono się też analizą danych statystycznych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu z lat 2003-2011 dotyczących ilości oraz rodzaju popełnianych przestępstw przez nieletnich na terenie Nowego Sącza, liczby sprawców tych czynów oraz ich udziału do ogólnej liczby przestępstw popełnianych w Nowym Sączu. Przeprowadzona została również analiza Raportów z tego okresu dotyczących przestępczości i demoralizacji nieletnich jak też innych zjawisk patologicznych

dotykających młodzieży i dzieci na obszarze działania Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Dodatkowo w trakcie przygotowania pracy przeprowadzono liczne rozmowy z pracownikami Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu mającymi bezpośredni kontakt z nieletnimi sprawcami czynów karalnych, nauczycielami sądeckich szkół, pracownikami urzędów i ośrodków zajmujących się pomocą społeczną na terenie Nowego Sącza co było uzupełnieniem prowadzonych badań.

Następnym etapem badań była synteza zgromadzonych danych i informacji pozwalająca ocenić skalę zachodzącego zjawiska, jakim jest przestępczość nieletnich na terenie Nowego Sącza w wybranym przedziale czasowym będącym tematem pracy.

Rozdział V

PRZESTĘPCZOŚĆ NIELETNICH NA TERENIE NOWEGO SĄCZA W ŚWIETLE BADAŃ WŁASNYCH ORAZ ANALIZY DANYCH STATYSTYCZNYCH KOMENDY MIESKIEJ POLICJI W NOWYM SĄCZU W LATACH 2003 – 2011

5.1. Analiza danych metodologicznych.

Osobowość dziecka kształtuje się w rodzinie, szkole oraz grupie rówieśniczej. Proces kształtowania dzieci dokonuje się na tle różnych problemów i towarzyszących im sytuacji. Bez udziału i wsparcia rodziny dziecko nie przyswoi sobie zasad moralnych, którymi będzie mogło kierować się w swoim życiu.

Następną społecznością, z którą styka się dziecko, jest społeczność szkolna. To ona wprowadza dziecko w stosunki międzyludzkie, zapoznaje z pracą i przygotowuje do wypełniania ról dorosłego człowieka w społeczeństwie. Trudności szkolne, wagarowanie to pierwsze, wymieniane w literaturze przedmiotu, etapy wykołajenia społecznego młodzieży.

Dzieci już od najmłodszych lat zaczynają funkcjonować w grupie. W wieku szkolnym dążą do kontaktów z rówieśnikami. Nawiązują bliższe kontakty z tymi, z którymi łączy ich zbliżona sytuacja życiowa. W chwili, gdy narastają konflikty między dzieckiem i dorosłymi, a w szkole dziecko napotyka na niepowodzenia, poszukuje akceptacji w takim środowisku, w którym może liczyć na pomoc i pozytywną ocenę swego postępowania.

Nasuwa się więc pytanie: *W jakim wieku dzieci zaczynają popełniać czyny karalne?*. Przestępczość nieletnich różni się, co do rodzaju i nasilenia w zależności od

wieku. Poniższa tabela przedstawia strukturę wiekową nieletnich przestępców na terenie miasta Nowego Sącza.

Tabela 6. Struktura wiekowa nieletnich przestępców na terenie Nowego Sącza

wiek	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
do 13 lat	23	22	11	13	19	28	24	10	14
13 – 15 lat	81	50	106	121	140	98	87	63	32
15 – 17 lat	206	280	214	221	179	212	232	176	79

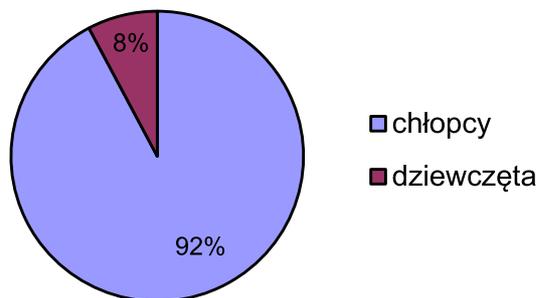
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu

Dane liczbowe pokazują, że najmniej przestępstw popełnili nieletni do lat 13. Jednak wskazuje również obniżający się wiek inicjacji nieletnich i wchodzenie w konflikty z prawem w coraz młodszym wieku. Wykazane czyny popełniane przez nieletnich do 13 roku życia ukazują również problem ustawodawczy, nad którym należałoby się głębiej zastanowić wszakże w obecnym systemie prawnym czyny te pozostają bezkarne. Największy odsetek czynów notowany jest w przedziale wiekowym 15 - 17 lat. Liczba nieletnich sprawców czynów karalnych utrzymywała się w tym przedziale wiekowym na podobnym poziomie do roku 2009. W ostatnich dwóch latach odnotowano znaczący spadek ilości popełnionych czynów przez nieletnich.

Na podstawie analizy tabeli 6 nasuwa się też wniosek, że największą grupę wśród nieletnich sprawców przestępstw w Nowym Sączu w analizowanym przedziale czasowym stanowili uczniowie szkół ponadgimnazjalnych (15 - 17 lat), następną grupą byli uczniowie szkół gimnazjalnych (13 - 15 lat), a ostatnią najmniej liczną byli uczniowie szkół podstawowych (do 13 lat).

Przestępczość nieletnich może też różnić się w zależności od płci, co przedstawia rysunek 2.

Rysunek 2. Płeć nieletnich przestępców na terenie miasta Nowego Sącza w latach 2003-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu

Jak wynika z rysunku 2, większość nieletnich popełniających przestępstwa to chłopcy, co wiąże się z chęcią pokazania swojej siły, odwagi oraz imponowania swoim rówieśnikom.

Analizując charakterystykę nieletnich sprawców warto również zwrócić uwagę na sposób działania nieletnich popełniających czyny karalne a zwłaszcza czy działali oni w pojedynkę czy w grupach z osobami dorosłymi lub rówieśnikami. Jak wynika z poniższej tabeli popełniając czyny karalne najczęściej działali oni w pojedynkę.

Tabela 7. Sposób działania

indywidualny	grupa 2- osobowa		grupa 3- osobowa	
	dorośli i nieletni	2 nieletnich	dorośli i nieletni	3 nieletni
149	37	55	19	21

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu

Na terenie miasta Nowego Sącza w roku 2011 stwierdzono 111 przestępstw popełnionych przez 79 nieletnich sprawców. Rok 2011 był rokiem wyjątkowym, w którym odnotowano ponad dwukrotny spadek ilości przestępstw popełnionych przez nieletnich oraz najniższą liczbę nieletnich sprawców przestępstw z analizowanego okresu. Z danych zawartych w (tabeli 8) wynika, że na obszarze miasta w porównaniu do roku ubiegłego nastąpił spadek w liczbie przestępstw o 128, tj. aż o 115, 3% oraz spadek w liczbie ujawnionych nieletnich sprawców o 34, tj. 23, 2%. Nie można jednak

pominąć faktu przy analizowaniu przyczyn tak dużych spadków zwłaszcza ilości popełnionych czynów, że lata 2009 i 2010 były okresem największych wzrostów ilości popełnionych przez nieletnich czynów i wynosiły odpowiednio 319 i 239 czynów. Na zbliżonym poziomie ilości popełnionych przestępstw przez osoby nieletnie możemy jeszcze porównać do analizowanego okresu rok 2005 w którym zanotowano 262 czyny.

Tabela 8. Udział nieletnich w przestępstwach w latach 2003 - 2011 na terenie miasta Nowego Sącza

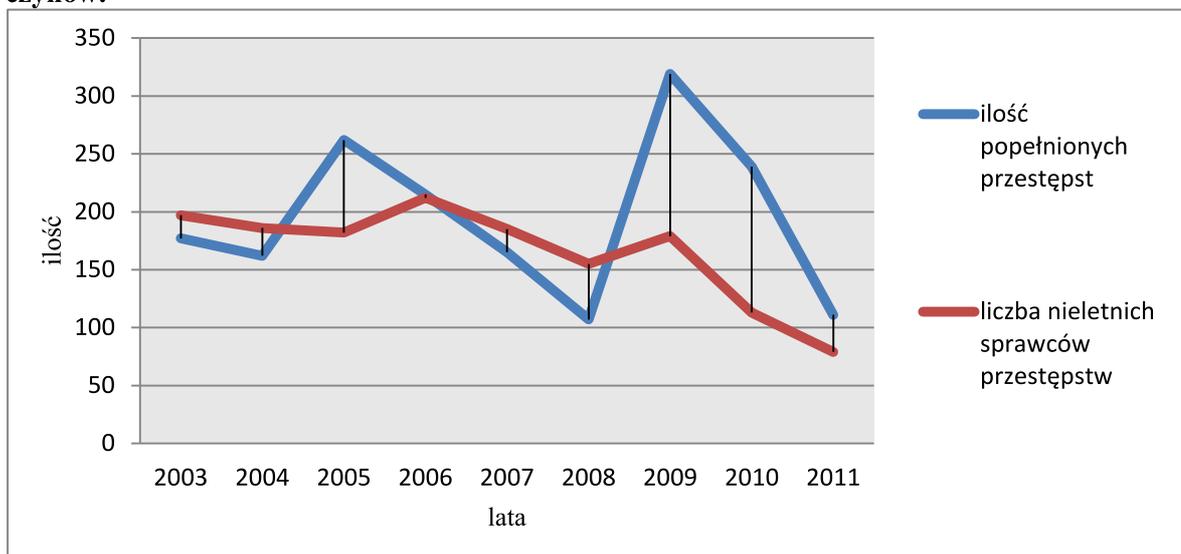
Rok	Liczba zarejestrowanych przestępstw	Liczba przestępstw popełnionych przez nieletnich	% udziału nieletnich	Osoby podejrzane ogółem	Nieletni sprawcy	% udziału nieletnich
2003	4278	177	3,9	1428	197	13,8
2004	4373	162	2,9	1573	186	11,8
2005	3676	262	3,7	1370	182	13,2
2006	3518	215	3,4	1393	212	15,2
2007	2361	165	4,9	1264	185	14,6
2008	3561	107	3,0	1100	155	14,1
2009	3183	319	10,0	1174	179	15,2
2010	7601	239	3,1	1178	113	9,6
2011	5032	111	2,2	1413	79	5,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu

Analiza danych policyjnych prowadzi do stwierdzenia, że przestępczość nieletnich zmienia się w zależności od badanego okresu. Lata 2005 – 2006 i przede wszystkim 2009 i 2010 to wzrost przestępczości nieletnich zwłaszcza w ilości zanotowanych czynów. W ostatnich dwóch latach nastąpił znaczny spadek ilości nieletnich sprawców czynów karalnych w roku 2010 odnotowano ich 113 a w roku 2011 było 79 nieletnich sprawców. Przy ich ilości w przedziale od 155 do 212 zanotowanych w latach 2003 do 2009. Powyższa tabela pokazuje też, że z biegiem lat zmieniała się proporcja ilości nieletnich sprawców do ilości popełnionych czynów. W latach 2003 i 2004 oraz 2007 i 2008 było więcej ujawnionych sprawców

przestępstw niż zanotowanych czynów. Co świadczy o tym, że sprawcy często popełniali przestępstwa w grupach dwu lub kilkusobowych. Natomiast lata 2010 oraz 2011 przyniosły zmianę tej tendencji jeden nieletni sprawca wchodzący w konflikt z prawem popełniał więcej niż jeden czyn zabroniony przez prawo. Odpowiednio w roku 2010 ujawniono 113 sprawców, którzy popełnili 239 przestępstwa w roku 2011 ujawniono 79 sprawców, którzy popełnili 111 czynów, co dokładnie przedstawiono na rysunku nr 3.

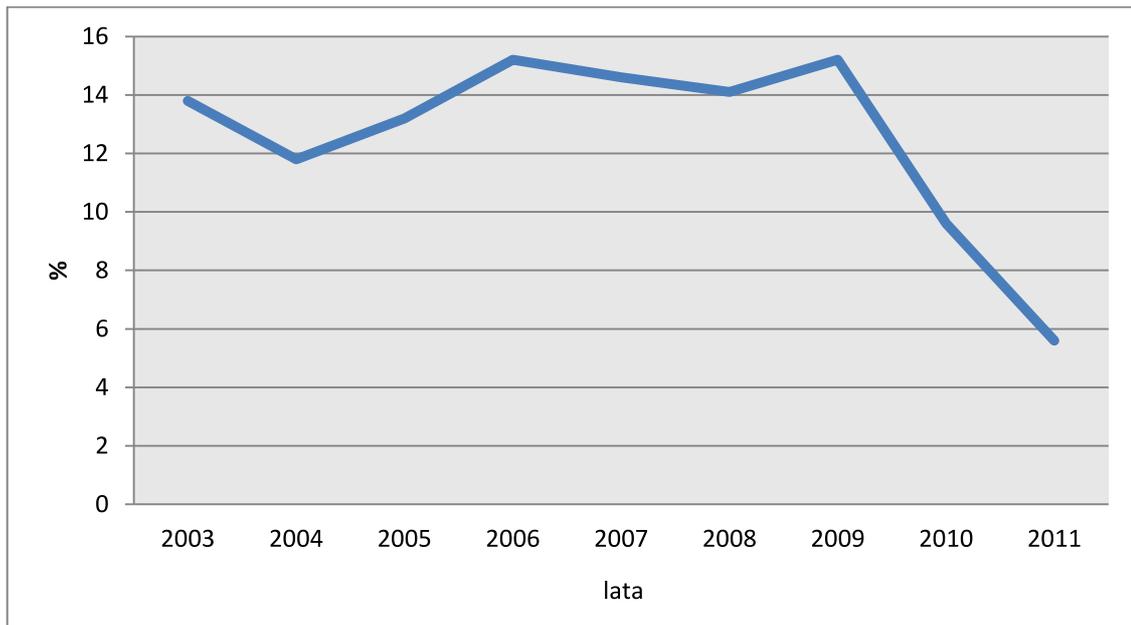
Rysunek 3. Stosunek ilości popełnionych przez nieletnich czynów do liczby sprawców tych czynów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu

Procentowy udział nieletnich sprawców czynów karalnych do ogółu podejrzanych na terenie miasta Nowego Sącz w latach 2003 - 2011 przedstawia rysunek 4.

Rysunek 4. Udział procentowy nieletnich sprawców do ogółu podejrzanych.

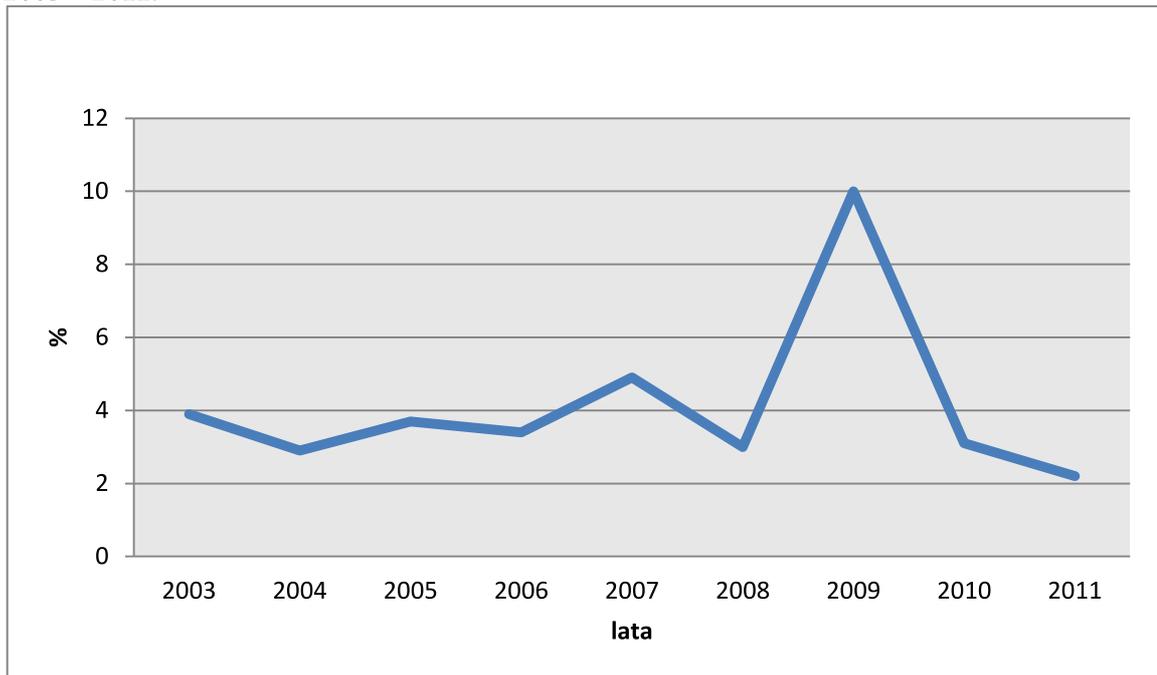

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu

Jak widać również w ostatnich dwóch latach zanotowano procentowy spadek ilości nieletnich sprawców czynów karalnych do wszystkich notowanych w Komendzie Miejskiej Policji podejrzanych. Natomiast w analizowanym wcześniej okresie utrzymywał się on na zbliżonym poziomie około 12 – 15%.

Z kolei rysunek 5 ukazuje stosunek przestępstw popełnionych przez nieletnich do ogółu wykrytych przestępstw na terenie miasta Nowego Sącza w latach 2003 - 2011. Zauważyć można, że procentowy udział przestępstw popełnianych przez nieletnich do ogółu przestępstw popełnionych na terenie Nowego Sącza znajdował się w analizowanym przedziale czasowy na zbliżonym poziomie pomiędzy 2,2 – 4,9 %. Poza rokiem, 2009 w którym odnotowano ponad trzykrotny wzrost tego poziomu do 10 % przy 3 % zanotowanych w roku 2008.

Rysunek 5. Przepęstwa popełnione przez nieletnich do ogółu wykrytych przepęstw w latach 2003 – 2011.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu

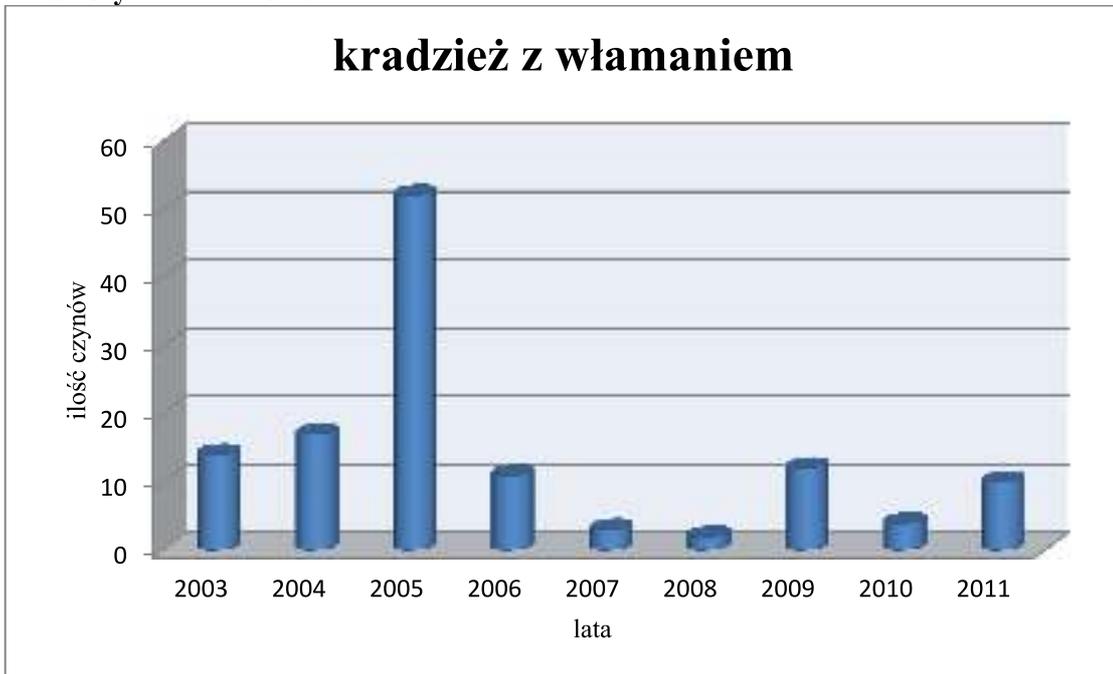
Czyny popełniane przez nieletnich nacechowane są agresją i bezmyślnością wobec osób, przeciwko, którym są skierowane. Od kilku lat odnotowano wzrost takich czynów karalnych jak rozboje i wymuszenia rozbójnicze. Dominują też pobicia i rozboje w szkołach oraz na terenach jej przyległych. Toteż zaskoczeniem może być fakt, iż w statystykach Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu w roku 2011 odnotowano znaczący ich spadek. Szczegółową analizę danych statystycznych dotyczących wybranych kategorii przęstw, których dopuścili się nieletni na przełomie lat 2003 - 2011 w Nowym Sączu przedstawia poniższe rysunki od 6 do 13.

Rysunek 6. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii kradzieży rzeczy.

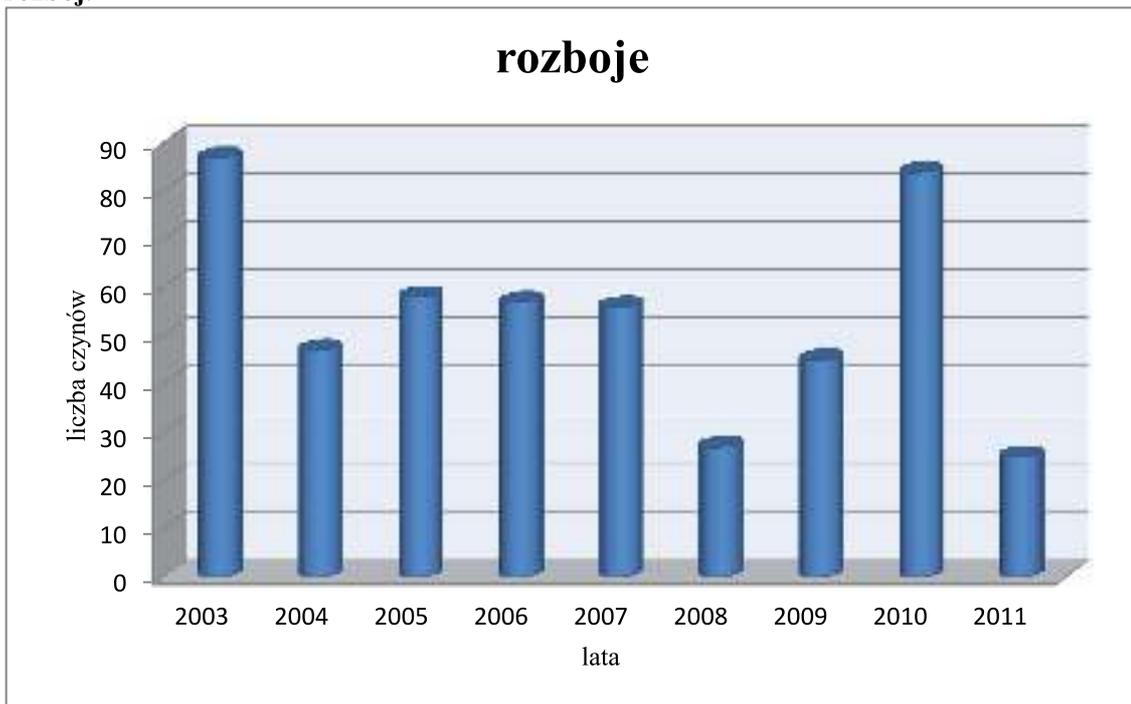
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu

Rysunek 7. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii kradzieży z włamaniem.

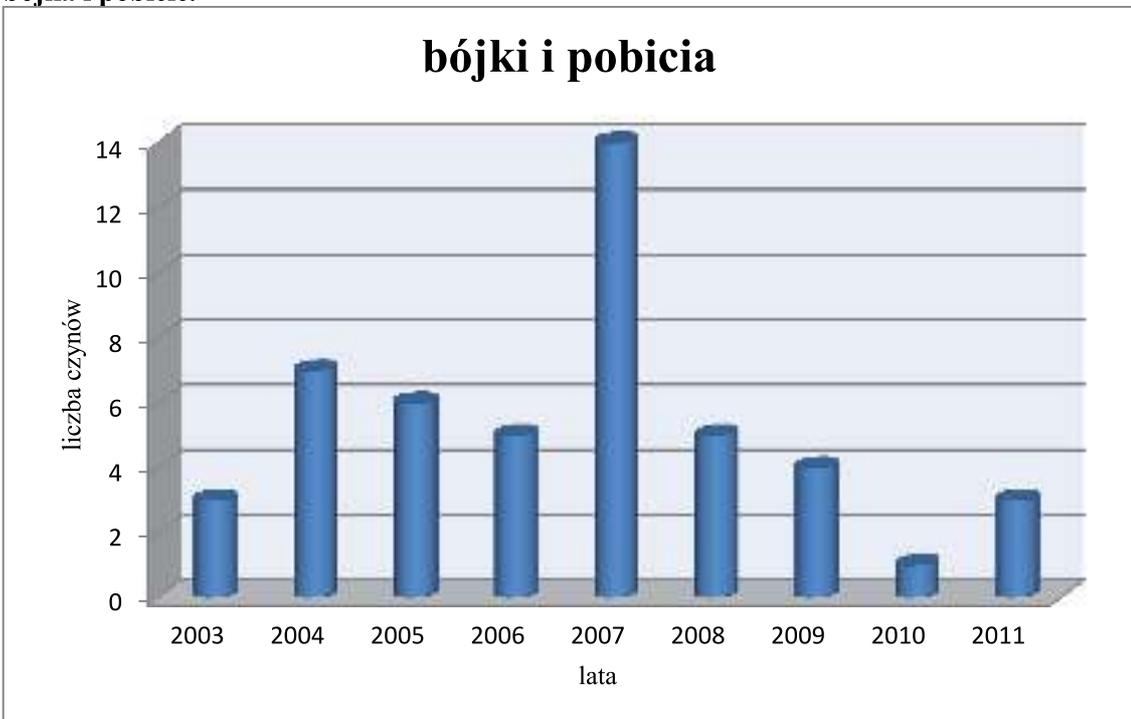
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu

Rysunek 8. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii rozbój.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Rysunek 9. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii bójka i pobicie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Rysunek 10. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii uszkodzenie mienia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Rysunek 11. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii uszczerbek na zdrowiu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Rysunek 12. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii przestępstwa narkotykowe.

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Rysunek 13. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii przestępstwa przeciwko funkcjonariuszom publicznym.

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Analizując dane zawarte w powyższych rysunkach od 6 do 13 można zauważyć, iż w wielu z wybranych kategorii przestępstw eskalacja ilości popełnionych czynów przypada na lata 2005 – 2006 dotyczy to głównie kradzieży cudzej rzeczy czy kradzieży z włamaniem oraz przestępstw z kategorii narkotykowych. Jeżeli chodzi o przestępstwa narkotykowe to po znacznym spadku ilości czynów w roku 2007 w latach następnych wystąpił ponowny wzrost ilości czynów. Natomiast rok 2011 przyniósł kolejny spadek ilości czynów w tej kategorii do jednego odnotowanego czynu w tym roku, czyli najniższego poziomu w analizowanym okresie czasu.

Na uwagę zasługuje znaczny systematyczny spadek w kategoriach przestępstw popełnianych z powodu tzw. „okazji”- kradzieży rzeczy czy kradzieży z włamaniem gdzie największy udział czynów popełnionych przez nieletnich w tych kategoriach wystąpił w 2005 roku. Pomimo, że w roku 2009 w obu kategoriach odnotowano wzrost ilości czynów to nie był on już tak gwałtowny jak w analizowanym roku 2005. A kolejne lata przyniosły dalsze spadki czynów w tej kategorii.

W tym miejscu nasuwają się wnioski: prowadzone na szeroką skalę w mediach publicznych oraz przez policję liczne akcje mające na celu walkę z tego typu czynami spowodowały, że bardziej dbamy o własne mienie, rzadziej pozostawiamy w pojazdach na widocznym miejscu rzeczy wartościowe (telefony komórkowe, torebki), rowery bez jakichkolwiek zabezpieczeń przy sklepach czy na klatkach schodowych mieszkań, czynimy tym samym mniej okazji do ich kradzieży. Ponadto konieczność pokonywania znacznie trudniejszej przeszkody poprzez coraz bardziej rozbudowany system zabezpieczeń i monitoringu w budynkach mieszkalnych i obiektach handlowych skutecznie zniechęca młodych ludzi do popełniania czynów kradzieży z włamaniem.

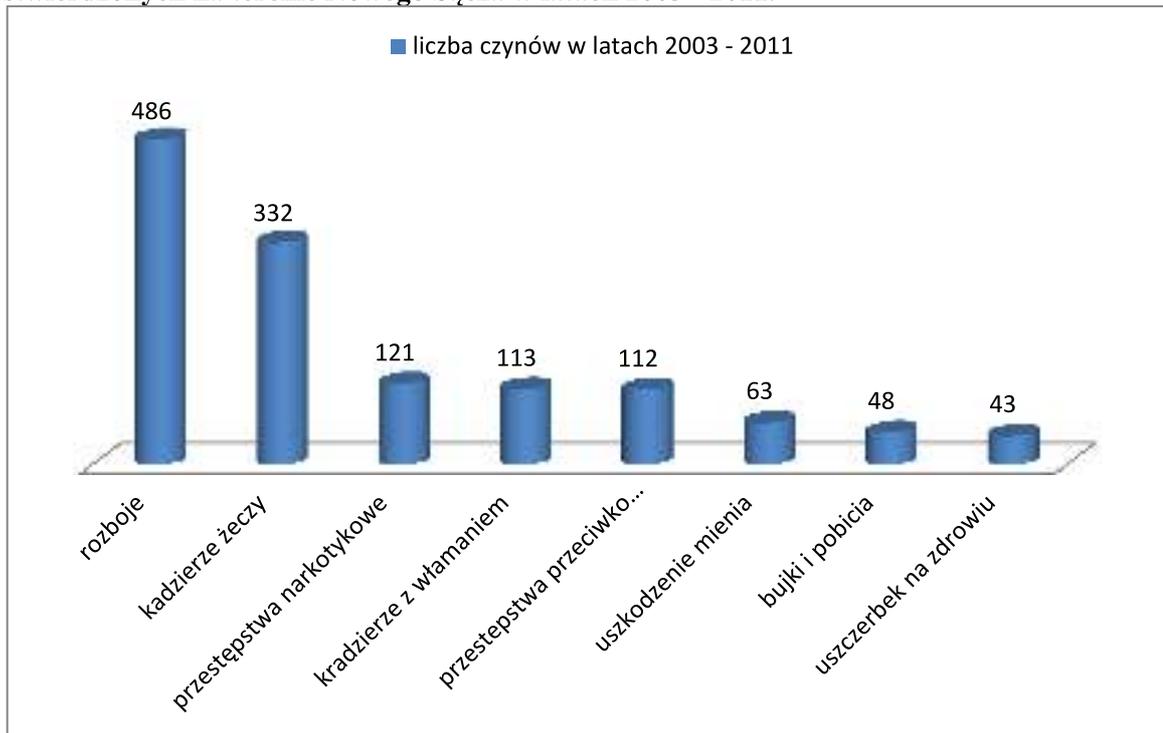
W kategorii rozboje w roku 2003 oraz 2010 zanotowano największy wzrost ilości czynów natomiast lata 2008 i 2011 to okresy, w których zanotowano największe spadki w tej kategorii. Liczba przestępstw w roku 2009 - 2010 zmalała również w kategoriach bójki i pobicia oraz uszczerbek na zdrowiu, kiedy wśród tych czynów w roku 2007 zanotowano największą ich eskalację.

W kategoriach uszkodzenie mienia ilość czynów pozostaje na zbliżonym poziomie, przy czym należy zwrócić uwagę na fakt, iż występują one znacznie

rzadziej niż w wymienionych wcześniej kategoriach. Ponadto w kategorii przestępstw przeciwko funkcjonariuszom publicznym na uwagę zasługują najwyższy z odnotowanych z wszystkich analizowanych kategorii przestępstw wzrost liczby czynów przypadający na rok 2009 w którym zanotowano aż 81 czynów popełnionych przez nieletnich w stosunku do 5 takich czynów zanotowanych w roku 2008. Co w roku 2009 stanowiło 57% wszystkich czynów popełnionych przez osoby nieletnie na terenie Nowego Sącza. Niewątpliwie na ten największy z odnotowanych wzrostów liczby czynów liczonych rok do roku z pośród wszystkich kategorii w analizowanym okresie czasu miał fakt zmiany przepisów kodeksu karnego. A mianowicie włączenie w katalog funkcjonariuszy publicznych licznej grupy zawodowej nauczycieli. To właśnie nauczyciele w zdecydowanej większości korzystając ze swych uprawnień składali w tym okresie zawiadomienia o popełnieniu wobec nich przez uczniów przestępstw. Sytuacja ta ukazała również duży problem występujący w sądeckich szkołach w relacjach nauczyciel – uczeń i związane z tym przejawy patologii.

Poniżej przedstawiono na rysunku nr 14 dane dotyczące ilości wszystkich czynów z analizowanych wcześniej wybranych kategoriach przestępstw popełnionych przez nieletnich w latach 2003 – 2011 na terenie Nowego Sącza.

Rysunek 14. Ilość czynów popełnionych przez nieletnich w wybranych kategoriach przestępstw stwierdzonych na terenie Nowego Sącza w latach 2003 - 2011.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu

Jak widać na rysunku 14 w latach 2003 – 2011 w Nowym Sączu nieletni popełnili najwięcej czynów z kategorii – rozboj. W tym miejscu należy sobie przypomnieć, czym jest przestępstwo polegające na rozboju. Jest to inaczej kradzież połączona z elementem użycia przemocy wobec osoby pokrzywdzonej. Lub też groźbą natychmiastowego jej użycia. Dokonana najczęściej poprzez doprowadzenie człowieka do bezbronności czy nieprzytomności. Jest to też sytuacja, w której pokrzywdzony w wyniku samej groźby wyda swemu oprawcy przedmiot. Doprowadzenie do stanu bezbronności lub nieprzytomności może nastąpić również bez użycia czynnika przemocy np. upicie pokrzywdzonego alkoholem lub podaniu mu środka odurzającego. Jest to również sytuacja, w której np. grupa nieletnich przestępców swą liczebnością sparaliżuje w pokrzywdzonym wolę oporu i doprowadzi go do wydania rzeczy.

Nieletni w znacznym stopniu dopuszczają się czynów polegających na kradzieży cudzej rzeczy przy użyciu elementu rozboju. Ponieważ jest to związane z chęcią posiadania przez nieletniego przedmiotów, niejednokrotnie znacznej wartości, których normalnie nie mogłby mieć. Najczęściej wiąże się to z sytuacją materialną

rodziny a chęć posiadania jest tak duża, że nieletni nie patrzy na skutki swego działania i dąży do osiągnięcia celu.

Nowy Sącz nie jest w tych statystykach wyjątkiem również w skali całego kraju ten rodzaj czynu jest dominujący pod względem ilości jego popełnienia. Często chęć zdobycia jakiejś rzecz jest tak duża, że nieletni nie bierze pod uwagę konsekwencji, które mu grożą. Lub co gorsze nieletni, który miał wcześniej konflikt z prawem nauczone swym doświadczeniem, że pomimo jego zatrzymania nie poniósł dotkliwej kary zakłada, iż popełnienie czynu i tak się mu opłaci. Z taką sytuacją coraz częściej spotykają się również policjanci Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu w kontaktach zawodowych z nieletnimi sprawcami czynów, którzy niejednokrotnie są w tym stopniu zdemoralizowani, że niska kara grożąca im za popełnione czyny jest z ich strony przedmiotem drwin i żartów.

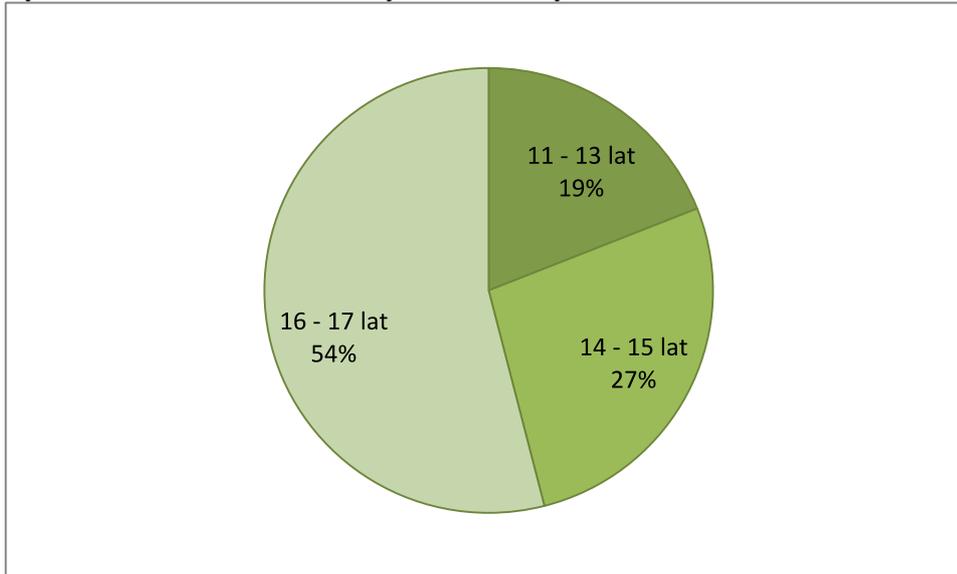
5.2. Badania ankietowe.

Badania ankietowe przeprowadzone zostały w marcu 2012 roku na grupie 100 uczniów szkół znajdujących się na terenie Nowego Sącza w klasie 1 technikum, 2 klasie zasadniczej szkoły zawodowej oraz w klasie I, II i III gimnazjum. Zebrany materiał poddano dalszej ilościowej i jakościowej analizie a wyniki na zadane pytania przedstawiają się następująco.

Wśród ankietowanej grupy 100 uczniów 83% stanowili chłopcy a 17% dziewczęta. Zdecydowana większość mieszka na terenie miasta Nowego Sącza było to 71 uczniów natomiast 29 uczniów dojeżdżają do szkół w Nowym Sączu z poza terenu miasta.

Przedział wiekowy uczniów przedstawiono na poniższym rysunku nr 15.

Rysunek 15. Przedział wiekowy ankietowanych uczniów.

Zródło: opracowanie własne.

Z poniższych danych wynika, że uczniowie w zdecydowanej większości znają swoich rówieśników, którzy w przeszłości wchodzili w konflikt z prawem:

- aż 67 % z nich odpowiedziało, że zna więcej niż jedną taką osobę,
- 12 % z nich zna jedną taką osobę,
- a tylko 21 % uczniów odpowiedziało, że nie zna żadnej takiej osoby.

Zdaniem ankietowanych większość znanych im uczniów, która miała konflikt z prawem uczęszcza do Gimnazjum oraz Szkół Zawodowych na drugim miejscu znalazły się Licea i Technika a następnie osoby nieuczęszczające do szkoły i na ostatnim miejscu uczęszczające do Szkół Podstawowych.

Z pośród czynników, które mają największy wpływ na popełnianie przestępstw zdecydowanie dominowały trzy wskazane kategorie:, chęć zwrócenia na siebie uwagi tak odpowiedziało 66 badanych, środowisko szkolne wymieniło 52 badanych, środowisko rówieśnicze 30 badanych, świadomość o bezkarności działania 21 uczniów, środki masowego przekazu 13 uczniów kryzys społeczno-gospodarczy 8 uczniów, moda przeniesiona za granicę 7 uczniów ponadto w pytaniu otwartym uczniowie wymienili w 5 przypadkach brak pieniędzy.

Z danych zawartych w ankietach aż 23 % uczniów wypowiedziało się, że było świadkiem przestępstwa, 11 osób było świadkiem pobicia, 6 z pośród nich wskazało, że była to kradzież, 4 były świadkiem przestępstw narkotykowych, po jednej osobie

było świadkiem wymuszenia pieniędzy oraz przestępstwa przeciwko funkcjonariuszowi publicznemu.

Czy zareagowałbyś i w jaki sposób w przypadku bycia świadkiem przestępstwa popełnianego przez nieletnich odpowiedź na to pytanie przedstawia tabela nr 9. Z której wynika, że zdecydowana większość uczniów nie zareagowałaby będąc świadkiem przestępstwa czy też nie była zdecydowana, co by zrobiła.

Tabela 9. Ilu ankietowanych zareagowałoby i w jaki sposób będąc świadkiem przestępstwa.

Tak 15%	Nie 42%	Nie wiem 43%
- wezwałbym policję 7 osób - obroniłbym słabszego 6 osób - podjąłbym reakcje mając szansę 2 osoby	- obawa zemsty 34 osoby - to nie moja sprawa 8 osób	- brak pewności, co do swojego postępowania 21 osób - strach 8 osób - reszta nie podała przyczyny

Źródło: opracowanie własne.

Z pośród badanych tylko 7% uczniów ma pozytywny stosunek do młodzieży popełniającej czyny karalne a główną pobudką było udzielenie odpowiedzi „bo to lubią” najwięcej, 53 % uczniów ma negatywny stosunek do takich osób głównie, dlatego że mają zły wpływ na innych uczniów, wyrządzają krzywdę popełniając przestępstwo, nie tolerują takiego zachowania, nie są tacy jak oni nie myślą o swojej przyszłości. Niewiele mniej 40 % uczniów ma do nich obojętne odczucia:, ponieważ nie jest to ich sprawą oraz nie mają na to wpływu.

Na zadane pytanie, jaki stosunek mają nieletni przestępcy do rówieśników:

-9 % odpowiedziało, że mają pozytywne nastawienie do rówieśników, ponieważ nie odizolowują się oni od reszty młodzieży.

-67 % badanych oceniło ich stosunek, jako negatywny dający reszcie rówieśników zły przykład, szukających ciągłych zaczepki i izolujący się od reszty.

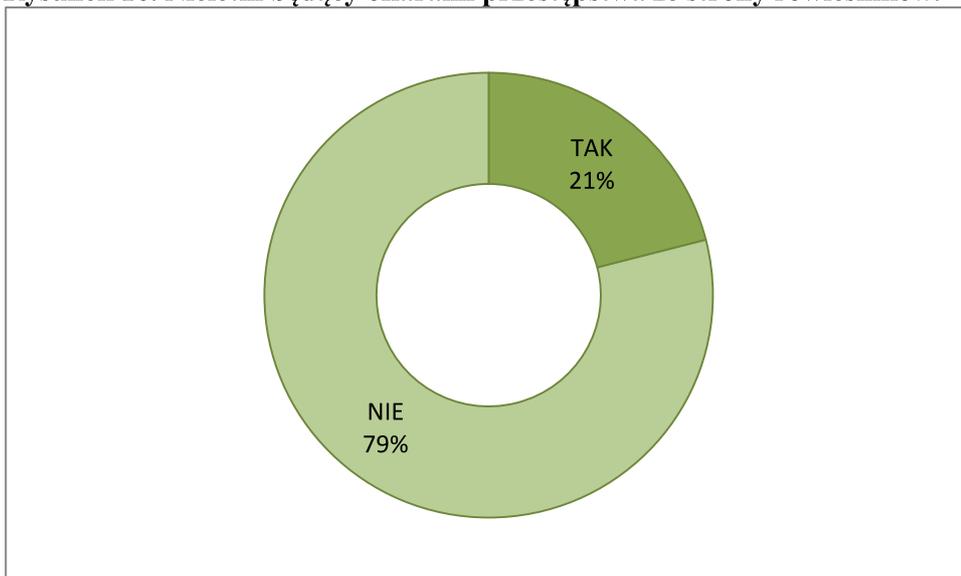
-24 % badanych oceniło stosunek nieletnich przestępców do rówieśników, jako obojętny ocenili ich, jako osoby stanowiące zamkniętą jedność, których nic i nikt nie obchodzi.

Wśród badanej młodzieży panuje przekonanie, że jeżeli ktoś wszedł z ich rówieśników na drogę przestępczą to popełnia czyny karalne i występki z większości zaproponowanych kategorii a wyniki przedstawiają się następująco:

- 91 określiło odpowiedź (kradzież),
- 74 wskazało (wymuszenie pieniędzy i innych przedmiotów),
- 68 badanych (picie alkoholu),
- 62 badanych (palenie papierosów),
- 59 badanych (bójki i pobicia),
- 55 badanych (straszenie pobiciem),
- 38 badanych (zażywanie narkotyków),
- 20 badanych (molestowanie fizyczne).

Innym ważnym symptomem wpływającym na ocenę prowadzonych statystyk policyjnych dotyczących ilości przestępstw wykrytych jest odpowiedź ankietowanych na pytanie: czy byłeś/łaś kiedyś ofiarą nieletniego przestępcy.

Rysunek 16. Nieletni będący ofiarami przestępstwa ze strony rówieśników.

Zródło: opracowanie własne

Wśród osób, które odpowiedziały na pytanie twierdząco:

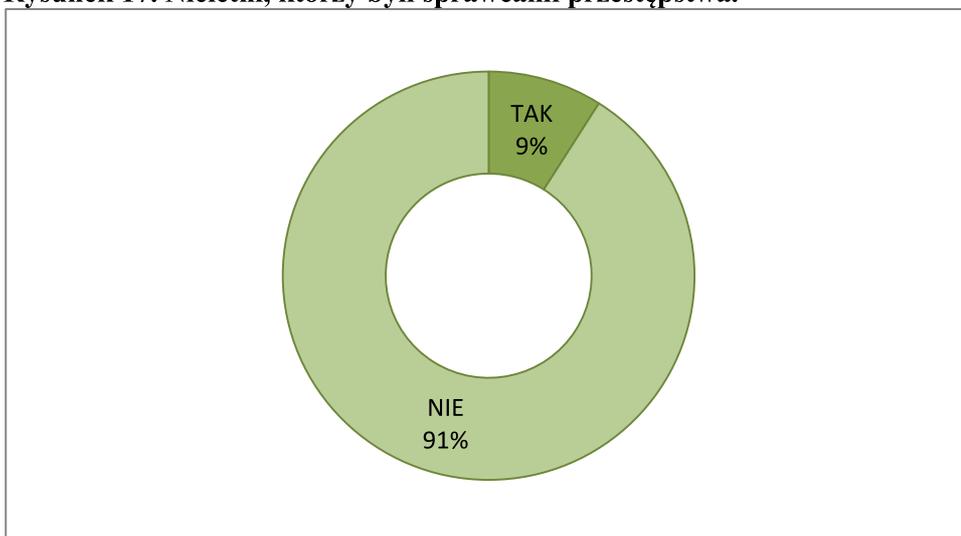
- 9 było ofiarą wymuszenia pieniędzy,
- 4 kradzieży innej rzeczy,
- 4 ofiarą pobicia,
- 2 ofiarą kradzieży telefonu komórkowego,
- 1 ofiarą molestowania,
- 1 ofiarą zastraszania.

Na pytanie czy sprawca został złapany i ukarany:

- 2 osoby stwierdziły, że sprawca został złapany,
- 2 osoby, został ukarany,
- 19 osób, nie został złapany i ukarany.

Podobnie przedstawiają się wyniki dotyczące pytania: czy byłeś kiedyś sprawcą przestępstwa.

Rysunek 17. Nieletni, którzy byli sprawcami przestępstwa.

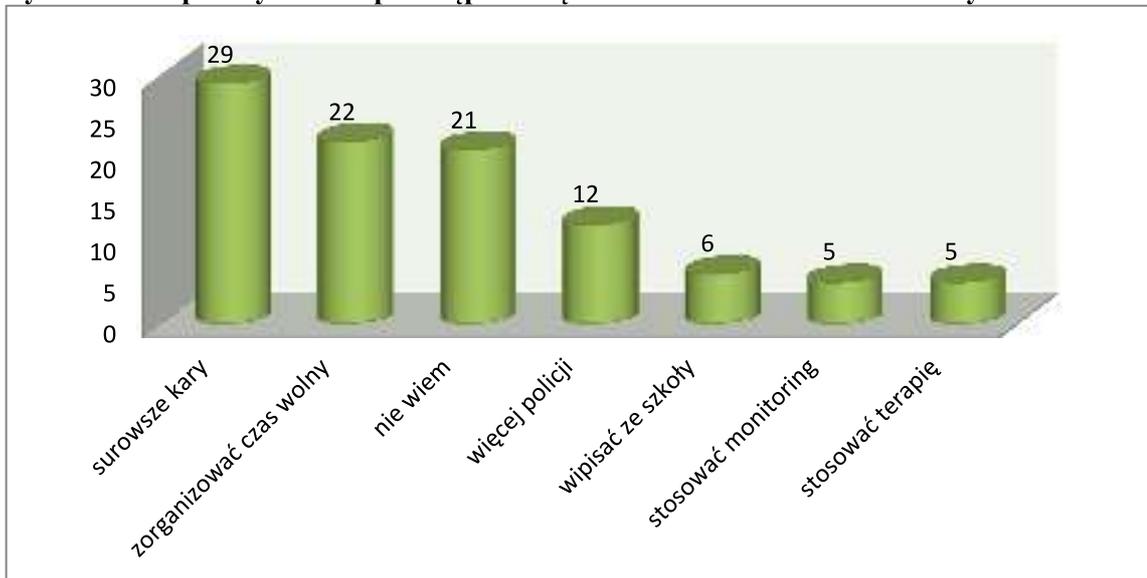
Zródło: opracowanie własne.

Wśród osób, które odpowiedziały na pytanie twierdząco:

- 4 zażywania narkotyków,
- 2 zniszczenia mienia,
- 1 pobicia,
- 2 osoby nie wymieniło rodzaju przestępstwa.

Jak według ankietowanych należy walczyć z przestępczością wśród nieletnich odpowiedzi przedstawiono na rysunku nr 18.

Rysunek 18. Sposoby walki z przestępczością nieletnich zdaniem ankietowanych.

Źródło: opracowanie własne.

Do pierwszych i jednych z istotniejszych przejawów wykolejenie społecznego należą wszelkiego rodzaju uzależnienia zwłaszcza od alkoholu i substancji psychotropowych, na zadane pytanie czy zażywanie takich substancji przyczynia się do wzrostu przestępczości wśród młodzieży aż 71 % uczniów odpowiedziało twierdząco, tylko 17 % wskazało, że nie ma wpływu, 12 % uczniów nie miało na ten temat zdania. Za najgorsze z uzależnień wskazane zostało narkotyzowanie się takiej odpowiedzi udzieliło 80 uczniów, na drugim miejscu 57 uczniów wymieniło alkohol a na trzecim miejscu palenie tytoniu 17 uczniów.

Oceniając prace Policji dotyczącą prewencyjnego zapobiegania i unikania przez nieletnich wszelkiego rodzaju zagrożeń 61 % uczniów stwierdziło, że wiedza ta jest niewystarczającym źródłem informacji na ten temat, 39 % badanych uznało, ją za wystarczającą.

Za najbardziej niebezpieczne miejsca badani uznali:

- ulicę 63 osób,
- osiedle 57 osób,
- szkołę 54 osoby.

- dyskotekę 11 osób,
- dworzec 7 osób,
- cmentarz 1 osoba.

Jak wynika z przeprowadzonego badania ankietowani uczniowie najbardziej boją się:

- przestępców 21 odpowiedzi,
- osób należących do subkultur (blokerosów, chuliganów, skinów) 19 odpowiedzi,
- nie boi się nikogo 15 odpowiedzi,
- osób uzależnionych (narkomanów, alkoholików) wskazało 13 uczniów,
- pijanych kierowców boi się 4 uczniów,
- cyganów 4 odpowiedzi,
- 24 uczniów nie udzieliło żadnej odpowiedzi.

W sytuacjach problemowych najwięcej uczniów zwróciłoby się z prośbą o pomoc do:

- kolegi/koleżanki 60 uczniów,
- do rodziców 51 uczniów,
- do przyjaciela 50 uczniów,
- do nauczyciela 34 uczniów,
- do pedagoga szkolnego 17 uczniów,
- do policji 7 uczniów,
- do dziadków 3 uczniów.

5.3. Wywiady środowiskowe z mieszkańcami Nowego Sącza

Wypowiedzi w postaci rozmowy – wywiadu przeprowadzone z mieszkańcami Nowego Sącza, na temat ich odczuć i spostrzeżeń związanych z przestępczością

nieletnich, są uzupełnieniem tematyki pracy.

Emerytowany nauczyciel zamieszkały przy ul. Klasztornej osiedle „Millenium”.

„ Jestem emerytowanym nauczycielem z wieloletnim stażem w zawodzie, mam ogromne doświadczenie w pracy z młodzieżą, dlatego też sądzę, że nieletni obecnie popełniają czyny karalne, ponieważ chcą tym zaimponować swoim rówieśnikom, chcą pokazać im, że niczego i nikogo się nie boją czasami swoje czyny popełniają bez żadnej korzyści materialnej, aby jedynie zwrócić na siebie uwagę. Najczęstszymi przestępstwami, jakie popełniają, jest niszczenie mienia, wymuszenia drobnych sum pieniędzy udział w bójkach i pobicia w ostatnich latach chyba również przestępstwa o charakterze narkotykowym takie jak posiadanie czy zażywanie substancji niedozwolonych. Jestem przekonany, że w większości przypadków winę za taki stan rzeczy ponoszą rodzice niejednokrotnie poświęcający dzieciom zbyt mało czasu. Nie do pomyslenia jest dla mnie pozostawianie młodzieży bez jakiegokolwiek nadzoru, pozwalanie im na całodziennie wałęsanie się po osiedlach. Często też ich rodzice sami mają problemy z prawem czy tkwią w nałogu. Ja myślę, że jest źle i będzie coraz gorzej obecnie po zmroku praktycznie nie opuszczam mieszkania, boję się zaczepek ze strony band wałęsających się po osiedlu chuliganów sądzę, że w ostatnich latach przestępczość wzrosła, ja nie wiem jak to jest w statystykach policyjnych, ale niejednokrotnie słyszałem, że przestępstwa takie nie są zgłaszane, bo grupy chuliganów zastraszają swoje ofiary ludzie też boją się być świadkami zwłaszcza niszczenia mienia przez młodocianych obawiając się późniejszej zemsty”.

Mężczyzna w wieku 48 lat, mieszkaniec ul. 1 Brygady osiedle „Wojska Polskiego”.

„Pomimo jak sądzę jeszcze młodego wieku od kilkunastu lat przebywam na rencie inwalidzkiej od czasu, kiedy doznałem wypadku praktycznie nie opuszczam najbliższej okolicy mojego miejsca zamieszkania. Sądzę, że jestem dobrym

obserwatorem nie ukrywam, że większość życia spędzam na balkonie mieszkania czy też spaceruję po osiedlu. Z własnych obserwacji widzę, że młodociani przestępcy głównie chłopcy, ale co mnie przeraża w ostatnich latach również dziewczęta przede wszystkim wchodzą w konflikt z prawem poprzez takie przestępstwa jak niszczenie mienia czy bójki i pobicia. Nieletni jak obserwuję zwłaszcza latem do późnych godzin nocnych wałęsają się po osiedlu gromadząc się przy skwerkach placach zabaw i ławkach osiedlowych gdzie urządzą burdy pijackie, rozrabiają i niszczą, co popadnie. Niejednokrotnie dochodzi do bijatyk pomiędzy nimi czy też pobicie zwykłych przechodniów, często tylko dlatego, że ktoś zwróci w ich stronę wzrok. Absurdem było dla mnie abyśmy, jako szanowani mieszkańcy po tym jak młodociani zdemolowali naszą ławkę osiedlową, która stała przy wejściu do klatki schodowej napisali do Spółdzielni Mieszkaniowej, aby jej nie odnawiać tylko całkowicie zlikwidować – wstyd się przyznać, ale tak było teraz przynajmniej te gangi osiedlowej gromadzą się gdzie indziej a ja i sąsiedzi mamy trochę więcej spokoju tu chcę nadmienić, że nie jest to przypadek odosobniony znajomi z innych bloków też tak robili. Winę za taki stan rzeczy ponoszą wyłącznie rodzice, ja ostatnio obserwuję również, co mnie bardzo niepokoi, że z rodzicami też nie jest najlepiej coraz częściej słysząc awantury i krzyki dobiegające z mieszkań, w których odbywają się libacje alkoholowe, to rodzice powinni organizować swoim dzieciom czas wolny a tymczasem, niektórzy w ogóle się nimi nie interesują. Może my wszyscy mieszkańcy też ponosimy po części za to winę w większości nie reagując na takie zachowania, ale co mam począć, kiedy obserwuję jak ktoś inny próbuje czynić jakiegokolwiek im uwagi to zaraz oberwie taką wiązańką obelg, że na niejednego polskiego film by wystarczyło. Sądzę, że przez ostatnie dziesięć lat przestępczość wzrosła ja oraz sąsiedzi boimy się wychodzić wieczorami z mieszkań jesteśmy zastraszeni przez tych chuliganów boimy się im zwracać uwagę, co z tego, że od czasu do czasu ktoś zadzwoni na policję radiowóz przyjedzie jest chwilę spokoju, po czym zaraz jest tak samo nawet, kiedy kogoś zatrzymają to na drugi dzień widzę go jak ponownie rozrabia”.

Kobieta, lat 36, będąca na spacerze z psem mieszkanka ul. Partyzantów osiedle Barskie.

„Ja po osiedlu spaceruję jedynie z psem jak jestem z nim to się nie boję. Ja jestem przekonana, że większość młodych ludzi rozwija się prawidłowo i są dobrzy uczynni nie mają konfliktów z prawem. W konflikty z prawem wchodzi jedynie niewielka grupa młodocianych obserwuję, że to jedne i te same osoby robią najczęściej kłopotów na osiedlach tworząc małe gangi i to oni najczęściej kogoś pobiją czy okradną. Widzę jak prężą swe mięśnie przed koleżankami z osiedla chcą im zaimponować z całą pewnością poza aspektem finansowym właśnie chęć zaimponowania przed rówieśnikami jest przyczyną tego, że wkraczają na drogę przestępstwa. Ja pracuję poza Nowym Sączem często do pracy dojeżdżam autobusem zwłaszcza w rejonie Dworca PKS przy ul. Al. Wolności obserwuję oczekując na autobus jak grupki wygolonych na łyso chłopaków zaczepiają innych zwłaszcza dojeżdżających z terenów wiejskich uczniów, raz byłam właśnie tam świadkiem jak tacy wyrwali starszej kobiecie torebkę i uciekli. Czy przestępczość nieletnich wzrosła w ostatnich pięciu latach nie umiem odpowiedzieć. Odkąd pamiętam to na osiedlu nie działo się najlepiej ostatnio jest gorzej częściej na pewno nieletni popełniają drobne występki typu zakłócenia ciszy na pewno więcej piją alkoholu i narkotyzują się i są bardziej uciążliwi dla reszty społeczeństwa”.

Kobieta, lat 51, matka chłopca, który ma problemy z alkoholem i niejednokrotnie wchodził w konflikty z prawem zamieszkała przy ul. Sobieskiego w centrum miasta.

„Mieszkam w kamienicy wraz z synem w wieku 16 lat, od ośmiu lat jesteśmy sami mój mąż miał problemy z alkoholem, dużo pił, zmarł na powikłania związane z uzależnieniem. Od tego czasu samotnie wychowuję syna. Obecnie utrzymuję się z prac dorywczych i pomocy opieki społecznej z synem mam same kłopoty od dwóch lat nadużywa alkoholu często wraca do domu pijany, robi mi awantury. Niejednokrotnie widziałam go w towarzystwie starszych od niego kolegów, którzy

prawdopodobnie mają na niego zły wpływ i to oni wciągnęli go na złą drogę. Ja zawsze starałam się być dla niego dobrą matką, alkoholu nie pije wcale, nie wiem skąd syn ma pieniądze na alkohol ja mu ich nie daję samej starcza mi jedynie na przeżycie. Parę razy była u mnie policja szukając syna raz miałam w domu przeszukanie, ale nic nie znaleziono mówili, że podejrzewają syna o włamania do mieszkań. Ja nie wiem, co mam już robić syn nie reaguje na żadne moje prośby nieraz jest mi po prostu wstyd nie wiem, co i kiedy źle zrobiłam. Ja nie wiem, co zrobić, aby pomóc synowi on mnie w ogóle nie słucha. Nie jestem w stanie powiedzieć czy przestępczość nieletnich ostatnio wzrasta. Z biegiem czasu ja zaczynam się syna bać, kiedy wraca do domu jest coraz bardziej agresywny w stosunku do mnie”.

Klienci i pracownik, DH „Europa II” ul. Nawojowska.

„Ankietowani dwóch klientów i jeden pracownik „DH Europa” zdają sobie sprawę z niebezpieczeństw związanych z robieniem zakupów w dużych domach handlowych. Począwszy od unikania zagrożeń związanych z kradzieżami rzeczy z pozostawionych pojazdów na parkingach do kradzieży kieszonkowych w samych centrach handlowych. Badani twierdzili, że niejednokrotnie widzieli wałęsającą się po parkingach młodzież zaglądnącą do wnętrza pojazdów, nie można być nieostrożnym i pozostawiać na widoku rzeczy wartościowe w samochodach. W takich miejscach najczęściej nieletni popełniają przestępstwa polegające na kradzieżach rzeczy z pojazdów bądź kradzieżach artykułów sklepowych zdarzają się również kradzieże kieszonkowe a także zuchwałe polegające na wyrywaniu starszym osobom torebek czy zakupów. Młodzież kradnie, aby mieć na alkohol i na modne ubrania chcą się wyróżniać wśród kolegów a niejednokrotnie im dorównać. Pracownicy nieraz skarżyli się, że znają większość młodocianych złodziei często ochrona czy też oni od razu ich wyłapują, ale coraz częściej zdarzają się tzw. przyjezdni, nowi i to im najczęściej udaje się kraść. Często zdarza się, że to pracownicy muszą pokrywać część strat z kradzieży towaru z własnej pensji. Jeżeli ktoś został przyłapany na takiej kradzieży w zdecydowanej większości jest to osoba nieletnia a sprawa zazwyczaj kończy się uniknięciem przez nich kary z uwagi na niską kwotę skradzionego towaru. To rodzice

powinni zastanowić się skąd ich dzieci często mają na modne ubrania i alkohol powinni zastanowić się, co ich dzieci robią poza domem. Ankietowanym znany jest temat wandalizmu osiedlowego burd nietrzeźwej młodzieży w ciągu ostatnich pięciu lat problem ten ich zdaniem zwiększył się”.

Kobieta w wieku 40 lat, mieszkająca ul. 1 Brygady osiedle „Wojska Polskiego”.

„Mieszkam na terenie Nowego Sącza od urodzenia a na ul. 1 Brygady przeprowadziłam się na samym początku, kiedy wybudowano osiedle, czyli w roku 1988 lub 1989. Kiedy tu zamieszkałam z rodzicami sama jeszcze byłam młoda, lecz obecnie na sprawy przestępczości nieletnich patrzę inaczej mam dwójkę dzieci dziewczynki w wieku 16 i 8 lat. Dlatego też jestem pełna obaw o ich los obserwując, co obecna młodzież robi na osiedlu gdzie mieszkam. Mam tu na myśli zwłaszcza powiększającą się skalę popadania przez młodzież w nałogi alkoholizm i narkomanie. Młodzież przesiaduje na skwerach w lecie nad rzeka Kamienica i notorycznie się upija. Są to zarówno chłopcy jak też dziewczęta, których wiek zaczyna się nawet już od około 13 – 14 lat. Często młodzież zachowuje się irracjonalnie nawet osoby pijane się tak nie zachowują stąd wnioskuję, że do takiego zachowania przyczyniają się również inne używki takie jak narkotyki. Pomimo to moim zdaniem skala przestępczości młodzieży na terenie osiedla obecnie jest mniejsza. Jeszcze kilka lat temu młodzież moim zdaniem czuła się bardziej bezkarna słyszało się ciągle od znajomych na osiedlu, że coś zostało przez nich zdewastowane zdarzały się nawet podpalenia samochodów czy piwnic przez młodocianych przestępców. Ciągłe po osiedlu widać było patrole policji biegające za grupkami młodocianych teraz owszem czasem zakłócają ciszę nocną czy gdzieś się pobiją między sobą, ale nie słyszy się o większych wybrykach. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest złe wychowanie, zbyt dużo wolnego czasu, patologia w rodzinie jak też bieda. Winę za to ponoszą przede wszystkim rodzice nieinteresujący się tym jak dziecko spędza wolny czas i niereagujący na nałogi swoich dzieci”.

Emerytowany policjant zamieszkały przy ul. Ogrodowej osiedle „Wólki”.

„Ja oceniam, że skalę przestępczości nieletnich w Nowym Sączu jest o wiele za duża, moim zdaniem coś trzeba zrobić z tym problemem. Mam obawy wychodząc wieczorem z mieszkania choćby nawet do pobliskiego sklepu na zakupy, boję się zaczepki ze strony waleśających się po ulicy chuliganów. Niemniej jednak muszę trochę zweryfikować swoją ocenę, co do przyszłości. Ponieważ do niedawna sądziłem, że skala przestępczości nieletnich jeszcze wzrośnie. Naprawdę kilka lat temu odczuwało się takie wrażenie zwłaszcza bezkarność młodocianych przestępców. Ja byłem wówczas młodym emerytem dopiero, co zakończyłem pracę zawodową może też trochę obawiałem się zemsty ze strony młodych chuliganów. Przecież nie z jednym z nich miałem kontakt w związku z wykonywaną pracą a teraz ich spotykam na osiedlu. Jak do tej pory na szczęście moje obawy się nie spełniły a przestępczość nieletnich jakby trochę zmalała. Może jak się słyszy powodem tego stanu rzeczy jest to, że dużo rodzin z tzw. marginesu wyjechało za granicę za łatwiejszym zarobkiem i tam teraz sprawia problemy, co oczywiście nie wpływa na pozytywny wizerunek Polaków za granicą. Ale są to tylko opinie znajomych sam ich nie podzielałem, bo nie znam takich przypadków. Za przyczyny przestępczości uważam złe wychowanie w domu rodzinnym i patologie rodziców, złą organizację czasu wolnego, zły system prawny i resocjalizacyjny. A czyny popełniane przez nieletnich to wymuszenia pieniędzy, nałogi alkoholizm i narkotyzowanie się oraz wybryki chuligańskie i niszczenie mienia”.

Mężczyzna w wieku 34 lat mieszkaniec ul. Grunwaldzkiej osiedle „Dąbrówki”.

„Moim zdaniem skala przestępczości nieletnich na terenie Nowego Sącza nie jest wielka. W miejscu zamieszkania praktycznie się z nią nie spotykam poza drobnymi kradzieżami zwłaszcza ze strony nieletnich narodowości Romskiej, którzy zamieszkują w bloku socjalnym nieopodal. Sam jednak ani też żadna z osób, które znam nie była ofiarą takiego przestępstwa. Ze słyszenia wiem, że na dużych osiedlach zwłaszcza blokowiskach jest gorzej. Tam nieletni dokonują pobić, kradzieży,

wymuszeń, włamań, niszczenia mienia. Widziałem również niejednokrotnie jak dzieci czy nieletni zebrzą czy to w rejonach centrów handlowych czy kościołów, lecz wtedy raczej są ofiarami wykorzystywanymi przez rodziców czy grupy przestępcze a nie sami przestępcami. Przyczyną przestępczości nieletnich głównie jest złe wychowanie, patologia w rodzinie czy coraz większe ubóstwo części społeczeństwa. Winę za te przestępstwa ponoszą w części rodzice, ale także wymiar sprawiedliwości i państwo. Uważam, że powinno się zwiększyć kary za popełnione przestępstwa przez nieletnich zwłaszcza te o cięższym charakterze, o których się często słyszy w mediach, utworzyć instytucje, które głównie zajmą się resocjalizacją zdemoralizowanej młodzieży. Co do skali zjawiska w przyszłości nie mam na ten temat zdania wiem natomiast, że kiedyś o przestępczości nieletnich nie słyszało się wcale”.

5.4. Podsumowanie i wnioski.

Analiza zebranego materiału wskazuje na to, że rozmiar przestępczości nieletnich na terenie Nowego Sącza w latach 2003 – 2011 był duży a zwłaszcza skutki tych czynów dla jego mieszkańców były bardzo uciążliwe. Przyczyny takiego stanu rzeczy są różnorodne i tkwią przede wszystkim w środowisku rodzinnym, rówieśniczym, ale także szkolnym. Czynniki te oddziałują na wszystkich członków społeczeństwa. Natomiast sposób ich przeżywania i reagowania na te same sytuacje jest różny przez poszczególne osoby, jednak szczególnie mocno wpływają one na dzieci i młodzież.

Obserwowany coraz częściej rozpad czy osłabienie sęddeckich rodzin na skutek powstałych patologii (alkoholizmu, przemocy domowej oraz zaniedbywania podstawowych potrzeb dzieci i młodzieży) często podnoszony przez różne osoby w trakcie prowadzonych badań, ma niebagatelny wpływ na późniejszy rozwój młodego pokolenia. Szczególnie zaniedbywanie podstawowych potrzeb dzieci i młodzieży przez rodziców pozostawienie ich samym sobie prowadzi do tego, że czas ten organizują sobie sami. Kolejne dni i wieczory spędzane poza domem skutkują

nawiązywaniem znajomości niejednokrotnie ze starszymi rówieśnikami, chęć zaimponowania im i uznania za równych sobie pcha ich do inicjacji alkoholowej oraz narkotycznej. Pojawiają się pierwsze przestępstwa, wandalizm osiedlowy, wulgaryzm i wzrost agresji. Niepokojącym zjawiskiem ostatnich lat na pewno jest coraz liczniejszy udział w takich grupach młodych dziewczyn, które nie tylko zasilają ich szeregi, ale starają się odgrywać w nich ważną rolę często słyszane z ich ust wulgaryzmy wzrost agresji przemoc wobec młodszych rówieśników a niejednokrotnie udział w bijatykach ulicznych jest tego nieodzownym dowodem.

Niepokojącym objawem jest brak zaufania młodzieży do instytucji szkoły a zwłaszcza podstawowych organizatorów życia szkolnego, jakimi są nauczyciele czy pedagog szkolny. Tylko nieliczni z badanych zwróciliby się z problemem właśnie do nich, pomocy przede wszystkim szukając u kolegów, przyjaciół oraz rodziców.

Co prawda, jak wynika z analizy danych statystycznych, przestępczość nieletnich na terenie Nowego Sącza w ostatnich latach znacząco spadła z najwyższego poziomu 319 czynów w roku 2009 osiągając jeden z najniższych poziomów z badanego okresu 111 czynów w roku 2011. Należy jednak zwrócić uwagę, że na spadek ogólnej liczby przestępstw zdecydowany wpływ ma ich mniejsza liczba w jednej z kategorii, czyli kradzieży z włamaniem ponadto odnotowano spadki ilości czynów polegających na kradzieży rzeczy i przestępstw przeciwko funkcjonariuszom publicznym. W pozostałych kategoriach, jeżeli wystąpiły spadki to były one znacznie mniejsze a poziom ich jest nadal wysoki mam tu na uwadze głównie przestępstwa o charakterze rozbójniczym i stanowiące bezpośrednie zagrożenie dla życia czy zdrowia ludzkiego jak bójki i pobicia, uszczerbek na zdrowiu czy rozbój. Ponadto trzeba zaznaczyć, że powyższa analiza dotyczy przestępstw zarejestrowanych, (czyli zgłoszonych) a odsetek nieletnich sprawców czynów karalnych wykrytych przez policję, co miało również odzwierciedlenie w przeprowadzonych ankietach oraz wywiadach z mieszkańcami miasta.

Nastroje i odczucia mieszkańców Nowego Sącza związane z przestępczością nieletnich nadal są złe, mieszkańcy nie kryją faktu, że boją się młodocianych chuliganów, nie reagują na ich wandalizm czy wulgarność w obawie o własne zdrowie oraz mienie, często uciekają się do różnego rodzaju forteli jak zlikwidowanie ławek

osiedlowych czy placów zabaw potencjalnych miejsc spotkań młodych przestępców. Wskazują również na fakt wzrostu ich agresji i przemocy, co przejawia się w eskalacji bezmyślnego wandalizmu infrastruktury osiedli coraz częstszych burdach pijackich młodzieży, co jest dla nich najbardziej uciążliwe a nieodnotowane w statystykach policyjnych.

O wzroście agresji młodocianych przestępców mogą świadczyć również liczne rozmowy przeprowadzone z policjantami Sekcji Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu oraz nauczycielami wykonywującymi pracę zawodową na terenie miasta. Policjanci, którzy wielokrotnie interweniują w stosunku do chuligańskich grup młodocianych osób spotykając się z ich strony z coraz częstszą agresją słowną czy fizyczną. Wzrost agresji obserwowany jest również w szkołach w relacji uczeń – nauczyciel. Dowodem tego może być wzrost odnotowanych czynów w kategorii przestępstwa przeciwko funkcjonariuszom publicznym (nauczycielom, policjantom) czyny te głównie polegały na znieważeniu słownym czy agresji fizycznej nieletniego w stosunku do funkcjonariusza publicznego.

W tym miejscu nasuwa się konkluzja, że jedynie szeroko rozumiana pomoc rodzinom zagrożonym różnego rodzaju patologiom - pomoc instytucjonalna, także pomoc sąsiedzka. Oraz zacieśnienie współpracy samorządów, szkoły a także policji w stworzeniu szerszych programów o charakterze prewencyjnym propagującym wśród młodzieży zdrowy styl życia dającym im zapełnienie wolnego czasu może skutecznie wpłynąć na ograniczenie zjawiska przestępczości nieletnich w Nowym Sączu.

ZAKOŃCZENIE

W obecnej sytuacji podjęcie działań mających na celu ograniczenie zjawiska przestępczości nieletnich zwłaszcza nacechowanej dużym czynnikiem agresji i przemocy wydaje się być wyjściem naprzeciw oczekiwaniom społecznym jak również potrzebie czasu.

Problem ten dobitnie ukazany został w trakcie przeprowadzonych badań a zwłaszcza wywiadów z mieszkańcami Nowego Sącza. Skala przestępczości nieletnich w analizowanym okresie czasu w Nowym Sączu kształtowała się na zbliżonym do siebie poziomie. Co prawda odnotowywano spadki ilości czynów karalnych popełnianych w wybranych kategoriach niemniej jednak były one przeważnie okresowe, po czym wracały do zbliżonego wcześniej poziomu.

Na taką sytuację wpływ miało kilka czynników, do których zaliczyć możemy. Zmiany przepisów prawa przykładem, czego może być włączenie w szereg funkcjonariuszy publicznych nauczycieli a co za tym idzie zanotowany wzrost przestępstw popełnionych przeciwko funkcjonariuszom publicznym w Nowym Sączu. Postęp w dziedzinie technicznego zabezpieczenia mienia oraz prowadzone działania profilaktyczne propagujące i wskazujące możliwości zabezpieczenia mienia zwłaszcza w miejscach zagrożonych. Związane z tym spadki ilości popełnionych czynów w Nowym Sączu przez nieletnich w kategoriach kradzieży i kradzieży z włamaniem. Współpraca samorządów, policji oraz szkoły we wdrażaniu szeregu programów mających na celu zapewnienie dzieciom i młodzieży bezpieczeństwa oraz przeciwdziałanie przestępczości wśród nieletnich zwłaszcza poprzez promowanie zdrowego trybu życia, uprawiania sportu, poszerzania swoich zainteresowań, zapewnienia dzieciom i młodzieży prawidłowego spędzania czasu wolnego.

W tym miejscu nasuwają się wnioski, że jedynie długofalowa oraz z góry opracowana strategia może inspirować proces tworzenia płaszczyzny do współdziałania różnych instytucji rządowych, samorządowych oraz organizacji i osób fizycznych, dla których prewencja kryminalna stanie się właściwym narzędziem walki z przestępczością nieletnich. Prowadzone projekty muszą być związane z działaniami,

których celem będzie: przede wszystkim zapobieganie przestępczości nieletnich jak też ułatwianie dzieciom i młodzieży, którzy popadli już w konflikt z prawem, w zerwaniu z przeszłością o charakterze przestępczym. Możliwe to będzie jedynie wtedy, gdy zostanie stworzony system, który pozwoli dzieciom i młodzieży na twórczy rozwój. Pomocnym w stworzeniu systemu zapobiegania przestępczości wśród nieletnich z pewnością będzie wykorzystanie takich dziedzin jak sport, edukacja, nauka oraz sztuka. Dzięki czemu stworzona zostanie przestrzeń, która będzie zapobiegać zagrożeniom dzieci i młodzieży przestępczością jak również zachowaniami społecznymi.

Od samego początku, kiedy społeczeństwo Polskie zetknęło się z problemem przestępczości wśród nieletnich istniał problem braku przystępnej, prawidłowej oraz powszechnej informacji, jakie podjąć kroki i działania, co zrobić i do kogo się zwrócić w przypadku zetknięcia się z problemem demoralizacji i przestępczości nieletnich. Co pokazały przeprowadzone badania, mieszkańcom Nowego Sącza nie do końca znana jest skala tego zjawiska jak też posiadają oni niski poziom wiedzy jak jemu przeciwdziałać. Wśród mieszkańców Nowego Sącza, zwłaszcza młodzieży jak też jego dorosłej części panuje powszechny pogląd, że lepiej pozostawić problem samemu sobie, aby przypadkiem nie stać się ofiarą nieletniego przestępcy. Świadczy to przede wszystkim o tym, że mieszkańcy boją się nieletnich popełniających czyny karalne zwłaszcza tych, którzy są przedstawicielami osiedlowych grup przestępczych nie wiedzą, jakie podjąć działania i do kogo się zwrócić o pomoc.

Niniejsza praca jest próbą usystematyzowania wiedzy na temat przestępczości wśród dzieci i młodzieży, przez co może zostać wykorzystana do jej popularyzacji w społeczeństwie a zwłaszcza wśród mieszkańców Nowego Sącza. Jest skierowana do wszystkich osób, które zajmują się przestępczości dzieci i młodzieży jak też zapobieganiem jej demoralizacji. Może również zostać wykorzystana w polityce państwa a zwłaszcza organów samorządowych do budowania programów, podejmowaniu współpracy z innymi organizacjami i przeciwdziałaniu zjawisku przestępczości wśród osób nieletnich.

BIBLIOGRAFIA

POZYCJE ZWARTE

Błachut J., Gaberle A., Krajewski K., *Kryminologia*. Gdańsk 2001r.

Bałandynowicz A., *Uczeń, szkoła i przestępczość nieletnich*. W: Urban B. (red.) *Dewiacje wśród młodzieży. Uwarunkowania i profilaktyka*. Kraków 2001r.

Grześkowiak K., Patulski W., Warzocha E., W: Krukowski A. (red.) *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 1991r.

Hołyst B., *Kryminologia*. Warszawa 2000r.

Kamiński A., *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej*, [w:] Wroczyński R., Pilch T. (red.), *Metodologia pedagogiki społecznej*. Wrocław 1974r.

Kawul S., Machel H. (red.), *Podkultury młodzieżowe w środowisku szkolnym i pozaszkolnym*. Toruń 1999r.

Kmieciak-Baran K., *Młodzież i przemoc. Mechanizmy socjologiczno – psychologiczne*. Warszawa 2000r.

Kołąkowska – Przełomiec H., *Przestępczość nieletnich*. Warszawa 1977r.

Kucharewicz J., Piasecka M., *Styl funkcjonowania interpersonalnego nieletnich a uczestnictwo w podkulturze przestępczej*, W: Stanik J. M., Woszczyk L. (red.) *Przestępczość nieletnich. Aspekty psychologiczne i prawne*. Katowice 2005r.

Lipka M., *Przestępczość nieletnich w Polsce*. Warszawa 1971r.

Nowak S., *Metodologia badań społecznych*. Warszawa 1985r.

Pieter J., *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Wrocław – Warszawa 1997r.

Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*. Warszawa 1998r.

Pospiszyl K., *Kilka uwag o genezie patologicznych form zachowania się współczesnej młodzieży*. W: Urban B. (red.) *Dewiacje wśród młodzieży. Uwarunkowania i profilaktyka*. Kraków 2001r.

Sołtysiak T., Gołembowska M. (red.), *Zagrożenia i zaburzenia funkcjonowania polskich rodzin*. Włocławek 2007r.

Stańdo-Kawecka B., *Prawne podstawy resocjalizacji*. Kraków 2000r.

Szczepański J., *Elementarne pojęcia socjologii*. Warszawa 1970r.

Szymczak M. (red.), *Słownik Języka Polskiego*. Warszawa 1992r.

Śledzianowski J., *Rodzina w Diecezji Kieleckiej*. [w:] Kawula S., Machel H. (red.), *Podkultury młodzieżowe w środowisku szkolnym i pozaszkolnym*. Toruń 1999r.

Urban B. (red.), *Profilaktyka społeczna i resocjalizacja młodzieży*. Mysłowice 2004r.

Urban B., *Rozmiary i dynamika przestępczości nieletnich*. Kraków 2000r.

Urban B., *Zachowania dewiacyjne młodzieży*. Kraków 1997r.

Urban B., *Zachowania dewiacyjne młodzieży w interakcjach rówieśniczych*. Kraków 2005r.

Walczak-Żochowska A., *Systemy postępowania z nieletnimi w państwach europejskich. Studium prawnoporównawcze*. Warszawa 1988r.

Wójcik D., *Środowisko szkolne a nieprzystosowanie społeczne i przestępczość młodzieży*. [w:] Jasiński J. (red.), *Zagadnienia nieprzystosowania społecznego i przestępczości w Polsce*. Wrocław 1978r.

Veillard-Cybulsky M.H., *Nieletni przestępcy w świecie*. Warszawa 1968r.

Zajączkowski K., *Profilaktyka zachowań dewiacyjnych dzieci i młodzieży*. Toruń 1997r.

Żabczyńska E., *Przestępczość dzieci*. Warszawa 1983r.

AKTY PRAWNE

Dziennik Ustaw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 1982 roku

Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich

Ustawa Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 roku

Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 roku

DOKUMENTY POLICYJNE

Komenda Główna Policji- Biuro Taktyki Zwalczania Przestępczości, *Raport o zjawiskach patologii społecznej i demoralizacji nieletnich oraz przedsięwzięciach w zakresie prewencji kryminalnej w 2004 roku*. Warszawa 2005

Prewencja Łódzka, *Przewodnik po wybranych przepisach prawnych w sprawach nieletnich zagrożonych demoralizacją i przestępczością*. Łódź 2004

http://www.policja.pl/portal/pol/147/2443/Przestepczosc_nieletnich.html

INNE ŹRÓDŁA POMOCNICZE

<http://www.nowysacz.pl/index.php?p=1&p2=6&p3=16&main=inc-demografia>

http://www.student.lex.pl/materialy/o_uwm220107.doc

<http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-662.htm>

<http://www.nowysacz.pl>

<http://www.orlik2012.pl/index.php/dla-animatorow/animator-plec-wiek-kwalifikacje>

Raport Urzędu Miasta Nowy Sącz; Rozdział IX *Zagadnienia gospodarcze*

Urząd Statystyczny w Krakowie *Informator statystyczny miasta Nowy Sącz 2011*

SPIS TABEL I RYSUNKÓW

A Tabele:

Tabela 1. Czyny popełnione przez nieletnich w latach 1990-2011 do ogółu przestępstw popełnionych w Polsce

Tabela 2. Czyny popełnione przez nieletnich w latach 1990-2011 podział na wybrane kategorie

Tabela 3. Struktura przestępczości nieletnich w szkołach i internatach

Tabela 4. Zestawienie porównawcze przestępczości w Polsce (I półrocze 2008r. do I półrocze 2007r.)

Tabela 5. Struktura wiekowa mieszkańców Nowego Sącza na koniec 2011 r.

Tabela 6. Struktura wiekowa nieletnich przestępców na terenie Nowego Sącza

Tabela 7. Sposób działania

Tabela 8. Udział nieletnich w przestępstwach w latach 2003- 2011 na terenie miasta Nowego Sącza

Tabela 9. Ilu ankietowanych zareagowało by i w jaki sposób będąc świadkiem przestępstwa

B. Rysunki:

Rysunek 1. Liczba ludności Nowego Sącza stan na dzień 31.12.2011 roku

Rysunek 2. Płeć nieletnich przestępców na terenie miasta Nowego Sącz w latach 2003-2011

Rysunek 3. Stosunek ilości popełnionych przez nieletnich czynów do liczby sprawców tych czynów

Rysunek 4. Udział procentowy nieletnich sprawców do ogółu podejrzanych

Rysunek 5. Przestępstwa popełnione przez nieletnich do ogółu wykrytych przestępstw w latach 2003 – 2011

Rysunek 6. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii kradzieży rzeczy

Rysunek 7. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii kradzieży z włamaniem

Rysunek 8. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii rozbój

Rysunek 9. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii bójka i pobicie

Rysunek 10. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii uszkodzenie mienia

Rysunek 11. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii uszczerbek na zdrowiu

Rysunek 12. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii przestępstwa narkotykowe

Rysunek 13. Liczba przestępstw popełniona przez nieletnich w latach 2003-2011 w kategorii przestępstwa przeciwko funkcjonariuszom publicznym

Rysunek 14. Ilość czynów popełnionych przez nieletnich w wybranych kategoriach przestępstw stwierdzonych na terenie Nowego Sącza w latach 2003 – 2011

Rysunek 15. Przedział wiekowy ankietowanych uczniów

Rysunek 16. Nieletni będący ofiarami przestępstwa ze strony rówieśników

Rysunek 17. Nieletni, którzy byli sprawcami przestępstwa

Rysunek 18. Sposoby walki z przestępczością nieletnich zdaniem ankietowanych

ANEKS

1. Wzór kwestionariusza ankiety

Szanowni Państwo !

Poniższa ankieta jest anonimowa i służy wyłącznie do celów badawczych. Celem jej jest określenie stopnia poczucia niebezpieczeństwa młodzieży związanego z zjawiskiem przestępczości nieletnich w ich środowisku oraz jakie są odczucia z tym związane. Bardzo proszę o zaznaczanie prawdziwych odpowiedzi.

1. Płeć

- a) dziewczyna
- b) chłopiec

2. Wiek

- a) 8 – 10 lat
- b) 11 – 13 lat
- c) 14 – 15 lat
- d) 16 – 17 lat

3. Miejsce zamieszkania

- a) miasto
- b) wieś

4. Czy znasz osoby nieletnie, które weszły w konflikt z prawem?

- a) tak, znam jedną
- b) znam więcej niż jedną
- c) nie znam takich osób

5. Do jakich szkół uczęszczają znane Ci osoby, które miały konflikt z prawem?

- a) szkoła podstawowa
- b) gimnazjum
- c) szkoła zawodowa
- d) liceum, technikum
- e) nie uczęszczają do szkoły

6. Które czynniki, Twoim zdaniem, mają największy wpływ na popełnianie przez nieletnich przestępstw?

- a) środowisko rodzinne
- b) środowisko szkolne
- c) za duża ilość wolnego czasu
- d) środowisko rówieśnicze
- e) środki masowego przekazu
- f) kryzys społeczno – gospodarczy
- g) poczucie świadomości o bezkarności
- h) moda zaczerpnięta z zagranicy
- i) chęć zwrócenia uwagi, zainteresowania swą osobą
- j) inne, (jakie?)

7. Czy byłeś/łaś świadkiem przestępstwa popełnionego przez nieletniego lub nieletnich?

- a) tak (wymień, co to było za przestępstwo?)

.....

- b) nie

8. Czy i w jaki sposób zareagował/a byś, gdybyś był/a świadkiem przestępstwa popełnianego przez nieletniego lub nieletnich? (proszę uzasadnić, w jaki sposób i dlaczego)

a) tak

.....
.....
.....

b) nie

.....
.....
.....

c) nie wiem

.....
.....

9. Jaki jest Twój stosunek do nieletnich, popełniających czyny karalne? (proszę uzasadnij odpowiedź)

a) negatywny, ponieważ

.....
.....

b) pozytywny, ponieważ

.....
.....

c) obojętny, ponieważ

.....
.....

10. Jaki Twoim zdaniem jest stosunek nieletnich popełniających czyny karalne do rówieśników?(proszę uzasadnić odpowiedź)

a) negatywny, ponieważ

.....
.....

b) pozytywny, ponieważ

.....
.....

c) obojętny, ponieważ

.....
.....

11. Jakie czyny najczęściej popełniają nieletni przestępcy?

a) wymuszanie pieniędzy, innych przedmiotów

b) kradzież

c) straszenie pobiciem

d) bójka lub pobicie

e) picie alkoholu

f) palenie papierosów

g) zażywanie narkotyków

h) molestowanie (np. fizyczne, społeczne)

j) inne (jakie?)

12. Czy byłeś/łaś kiedyś ofiarą przestępstwa popełnionego przez nieletniego?

a) tak, (co to było za przestępstwo?)

.....

b) nie

13. Jeżeli byłeś/łaś ofiarą przestępstwa to czy:

- a) przestępca został ujęty?
- b) przestępcę ukarano?
- c) nie został złapany / ukarany

14. Czy byłeś/łaś sprawcą przestępstwa?

- a) tak (wymień, jakiej kategorii to było przestępstwo?)

.....

- b) nie

15. Według Ciebie, w jaki sposób, można walczyć z przestępczością wśród nieletnich?

.....
.....
.....
.....

16. Czy, Twoim zdaniem, różnego rodzaju uzależnienia przyczyniają się do wzrostu przestępczości wśród nieletnich?

- a) nie
- b) tak
- c) nie wiem

17. Jakie uzależnienia, (od jakich środków) są, Twoim zdaniem, najgroźniejsze?

.....
.....
.....

18. Czy wiedza, na temat jak unikać zagrożeń, przekazywana przez Policję jest dla Ciebie wystarczającym źródłem informacji w tym zakresie?

- a) tak
- b) nie, (dlaczego?)

.....

19. Najbardziej niebezpieczne miejsca, w których mogłoby Ci się wydarzyć coś złego, to:

- a) dom rodzinny
- b) szkoła
- c) ulica
- d) osiedle
- e) inne, (jakie?)

20. Kogo najbardziej się boisz i dlaczego?

.....
.....
.....
.....
.....

21. Do kogo zwracasz się z prośbą o pomoc, jeśli masz problem?

- a) rodziców
- b) nauczyciela
- c) pedagoga szkolnego
- d) przyjaciela
- e) kolegi/ koleżanki
- f) innych (kogo?)

Dziękuję za wypełnienie ankiety

2. Wzór kwestionariusza wywiadu

1. Dlaczego, Pana/ Pani zdaniem, nieletni popełniają czyny karalne?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Jakie, Pana/ Pani zdaniem, przestępstwa najczęściej popełniane są przez nieletnich?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Jakie, Pana/ Pani zdaniem, są przyczyny przestępczości nieletnich?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Czy, Pana/ Pani zdaniem, liczba nieletnich popełniających czyny karalne w ciągu ostatnich 10 lat wzrosła czy zmalała?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....